

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
UNIVERSITY OF PIRAEUS

ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ –
ΟΛΙΚΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ (ΕΜΠΣ.ΔΕ-ΔΟΠ)

**Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑΣ
(CSR) ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ**

ΚΙΟΥΜΟΥΡΤΖΙΔΗ ΦΑΝΗ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

2020

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ**ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

στη «Διοίκηση Επιχειρήσεων - Ολική Ποιότητα» με διεθνή προσανατολισμό

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή [δευτέρα] σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, στη Διοίκηση Επιχειρήσεων - Ολική Ποιότητα με διεθνή προσανατολισμό με τίτλο:

Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑΣ (CSR) ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή/τριας

Όνοματεπώνυμο

ΕΙΟΥΜΟΥΡΤΖΙΔΗ ΦΑΝΗ

Ημερομηνία

26/01/2021

ΑΦΙΕΡΩΣΕΙΣ

Στους γονείς μου Δημήτρη και Ιωάννα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν η μελέτη των δράσεων εταιρικής υπευθυνότητας που αναπτύσσουν οι Ελληνικές επιχειρήσεις, μέσω της μελέτης των δράσεων εταιρικής υπευθυνότητας των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της φαρμακοβιομηχανίας της Ελλάδας. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν οι εταιρίες – μέλη της πανελλήνιας ένωσης φαρμακοβιομηχανίας. Για τους σκοπούς της εργασίας, πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα, μέσω της συλλογής δεδομένων από τους ιστοτόπους των εταιριών του δείγματος και τις εκθέσεις ΕΚΕ αυτών, στις περιπτώσεις όπου υπήρχαν. Από την ανάλυση των δεδομένων, προέκυψε ότι ένας μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων του δείγματος (45% περίπου του δείγματος) δε διαθέτουν πληροφορίες στον ιστότοπό τους σχετικά με την ανάπτυξη δράσεων ΕΚΕ, με αποτέλεσμα να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι δεν αναπτύσσουν δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας. Το δεύτερο εύρημα της έρευνας αφορούσε στο γεγονός ότι αρκετές από τις επιχειρήσεις του δείγματος, αναφέρονταν στην ανάπτυξη πολιτικής εταιρικής υπευθυνότητας και στην υλοποίηση δράσεων ΕΚΕ, χωρίς, όμως, να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τα είδη των δράσεων που αναπτύσσουν ή τον τρόπο εκδήλωσης των δράσεων. Επιπλέον, προέκυψε ότι οι περισσότερες από τις επιχειρήσεις του δείγματος αναπτύσσουν δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας, οι οποίες απευθύνονται στην κοινωνία, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε δράσεις που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος. Αρκετά μικρότερος ήταν ο αριθμός των επιχειρήσεων του δείγματος που αναπτύσσουν δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας, οι οποίες αφορούν στους εργαζομένους των επιχειρήσεων καθώς και αυτών που αναπτύσσουν δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας, οι οποίες αφορούν στους πελάτες των επιχειρήσεων. Τέλος, οι εταιρίες που έχουν αναπτύξει μια ολοκληρωμένη εταιρική πολιτική είναι περιορισμένες σε αριθμό. Από την άλλη πλευρά, οι περισσότερες εταιρίες επιλέγουν να εκφράζουν την εταιρική υπευθυνότητά τους, μέσω δωρεών ή χορηγιών σε μη κυβερνητικές οργανώσεις, κοινωφελή ιδρύματα, εκπαιδευτικά ιδρύματα κ.α.

Λέξεις – Κλειδιά: εταιρική κοινωνική ευθύνη, φαρμακευτικές εταιρίες

ABSTRACT

The aim of this thesis was the study of the corporate responsibility actions of Greek companies, through the study of the CSR actions of the companies of the pharmaceutical industry in Greece. The sample of the research consisted of the members of the Panhellenic Association of Pharmaceutical Industry. For the purposes of the thesis, a qualitative research method was employed, through the collection of data from the companies' websites and their published CSR reports, where available. The analysis of the data showed that a large number of companies (about 45% of the sample) do not provide information regarding their CSR actions on their websites, leading to the conclusion that they do not engage in CSR actions. Further, it occurred that many of the companies referred to a CSR policy and to the implementation of CSR actions, without providing information about the type of actions or the way of their employment. The third result of the research referred to the fact that most of the companies of the sample engage in CSR actions that are oriented towards the society, especially towards the environmental protection. The number of companies that engage in CSR actions oriented towards their employees or their customers was quite smaller. Finally, the analysis showed that only few companies have developed an integrated CSR policy. On the other hand, more companies choose to express their corporate responsibility through donations or sponsorships to non-governmental organizations, public benefit institutions, educational institution etc.

Key-words: corporate social responsibility, pharmaceutical companies

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΦΙΕΡΩΣΕΙΣ	ii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	viii
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	ix
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.....	x
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΚΟΝΩΝ	xi
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1 Θεωρητικό υπόβαθρο	1
1.2 Σκοπός και στόχοι της εργασίας.....	3
1.3 Σπουδαιότητα της εργασίας.....	3
1.4 Δομή της εργασίας.....	4
2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ Ε.Κ.Ε.....	5
2.1 Ορισμός της Ε.Κ.Ε.....	5
2.2 Οι διαστάσεις της Ε.Κ.Ε.	7
2.2.1 Οικονομική διάσταση.....	7
2.2.2 Η κοινωνική διάσταση.....	8
2.2.3 Η διάσταση των συμβαλλομένων μερών.....	9
2.2.4 Η περιβαλλοντική διάσταση.....	10
2.2.5 Η εθελοντική διάσταση	11
2.3 Η πυραμίδα Ε.Κ.Ε. του Carroll.....	12
2.4 Θεωρίες της Ε.Κ.Ε.....	14
2.4.1 Κλασική θεωρία.....	15
2.4.2 Θεωρία νομιμότητας.....	17
2.4.3 Θεωρία συμβαλλομένων μερών.....	18
2.4.4 Οργανική θεωρία.....	19
3. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΕ ΣΤΟ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟ ΚΛΑΔΟ	21
3.1 Φαρμακευτικός κλάδος και εταιρική υπευθυνότητα	21

3.2	Προηγούμενες σχετικές μελέτες.....	23
4.	ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ: Ο ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ..	28
5.	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	32
5.1	Μεθοδολογική προσέγγιση.....	32
5.2	Δείγμα έρευνας	33
5.3	Συλλογή και ανάλυση δεδομένων.....	35
6.	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	38
6.1	Φαρμακευτικές εταιρίες που δεν αναπτύσσουν δράσεις ΕΚΕ	38
6.2	Φαρμακευτικές εταιρίες με επιγραμματική αναφορά στην κοινωνική τους δράση ...	43
6.3	Φαρμακευτικές εταιρίες που αναπτύσσουν ολοκληρωμένες δράσεις ΕΚΕ	44
6.3.1	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας ADELCO ΧΡΩΜΑΤΟΥΡΓΕΙΑ ΑΘΗΝΩΝ ΑΦΩΝ Ε. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ Α.Ε.</i>	44
6.3.2	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας CANA LABORATORIES SA</i>	46
6.3.3	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας DEMO ABEE</i>	47
6.3.4	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας ELPEN Α.Ε.....</i>	50
6.3.5	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας FREZYDERM ABEE</i>	52
6.3.6	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας GALENICA Α.Ε.....</i>	54
6.3.7	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας HELP ABEE</i>	55
6.3.8	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας IASIS PHARMACEUTICALS HELLAS ABEE</i>	56
6.3.9	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας LAVIPHARM.....</i>	57
6.3.10	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας MEDICAIR.....</i>	59
6.3.11	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας MINEPBA ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ Α.Ε.....</i>	60
6.3.12	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας MEDOCHEMIE</i>	60
6.3.13	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας OPUS-MATERIA ΕΠΕ.....</i>	62
6.3.14	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας PHARMATHEN Α.Ε.....</i>	63
6.3.15	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας RAFARM Α.Ε.Β.Ε.</i>	65
6.3.16	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας RONTIS</i>	66
6.3.17	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας SPECIFAR</i>	68
6.3.18	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας VIANEX Α.Ε.</i>	70
6.3.19	<i>Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας WIN MEDICA Ε.Π.Ε.</i>	72
6.4	Συμπερασματικές παρατηρήσεις	73

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	76
7.1 Συζήτηση αποτελεσμάτων	76
7.2 Σύνδεση αποτελεσμάτων με τη βιβλιογραφία	79
7.3 Θεωρητικές και πρακτικές επιπτώσεις	80
7.4 Περιορισμοί και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	80
ΑΝΑΦΟΡΕΣ	82

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία αποτελεί διπλωματική εργασία στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος στη Διοίκηση Επιχειρήσεων – Ολική Ποιότητα με Διεθνή Προσανατολισμό (MBA TQM International) του Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Πριν την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της παρούσας διπλωματικής εργασίας αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε ορισμένους ανθρώπους για τη πολύτιμη συμβολή και τη συμπαράστασή τους τόσο στην εκπόνηση της διπλωματικής όσο και στη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Καθηγητή και επιβλέποντα της διπλωματικής μου εργασίας Κύριο Δημήτριο Γεωργακέλλο για την εμπιστοσύνη και εκτίμηση που μου έδειξε, την επιστημονική του καθοδήγηση, τις υποδείξεις του καθώς και για τη συνεχή υποστήριξή του από την αρχή μέχρι το τέλος της συνεργασίας μας.

Κλείνοντας, θέλω να ευχαριστήσω τους γονείς μου, την αδερφή μου και το σύντροφό μου που με υπομονή και κουράγιο μου πρόσφεραν την απαραίτητη ηθική στήριξη σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Τους ευχαριστώ θερμά που στέκονται πάντα δίπλα μου σε επιτυχίες και αποτυχίες, δίνοντας μου την ελπίδα και τη δύναμη να εξελίσσομαι και να γίνομαι συνεχώς μία καλύτερη Φανή.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 - Εταιρίες μέλη της Πανελλήνιας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας.....	34
Πίνακας 2 - Φαρμακευτικές εταιρίες που δεν αναπτύσσουν δράσεις ΕΚΕ.....	38
Πίνακας 3 - Φορείς - υποδοχείς των δράσεων ΕΚΕ της Cana Laboratories	47
Πίνακας 4 - Αποτελέσματα έρευνας.....	74

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1 - Κωδικοποίηση θεμάτων.....	37
-------------------------------------	----

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1 - Πυραμίδα Ε.Κ.Ε. του Carroll.....	14
Εικόνα 2 - Αλυσίδα φαρμάκου στην Ελλάδα.....	28
Εικόνα 3 - Αριθμός φαρμακείων και φαρμακαποθηκών στην Ελλάδα.....	29
Εικόνα 4 - Φαρμακευτική παραγωγή στην Ελλάδα (σε εκατ. ευρώ).....	30
Εικόνα 5 - Απασχόληση στην παραγωγή φαρμάκου (χιλιάδες άτομα).....	31
Εικόνα 6 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας ADELCO ΧΡΩΜΑΤΟΥΡΓΕΙΑ ΑΘΗΝΩΝ ΑΦΩΝ Ε. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ Α.Ε.	45
Εικόνα 7 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας DEMO ABEE.....	49
Εικόνα 8 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας ELPEN.....	51
Εικόνα 9 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας FREZYDERM ABEE.....	53
Εικόνα 10 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας GALENICA Α.Ε.	55
Εικόνα 11 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας LAVIPHARM	58
Εικόνα 12 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας MEDOCHEMIE	61
Εικόνα 13 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας OPUS-MATERIA	62
Εικόνα 14 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας PHARMATHEN Α.Ε.	64
Εικόνα 15 - Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας RAFARM AEBE	66
Εικόνα 16 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας RONTIS HELLAS	67
Εικόνα 17 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας SPECIFAR.....	69
Εικόνα 18 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας VIANEX Α.Ε.....	71

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Θεωρητικό υπόβαθρο

Με τη δημοσίευση της εργασίας του σχετικά με την κοινωνική υπευθυνότητα, ο Bowen (1953) εγκαινίασε μία περίοδο σύγχρονης σκέψης επί της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (EKE) (Carroll, 1999), συμβάλλοντας στην έναρξη ενός μεγάλου διαλόγου μεταξύ της ακαδημαϊκής κοινότητας, αναφορικά με τη φύση του ζητήματος της EKE (Anderson and Frankle, 1980). Μάλιστα, φαίνεται ότι οι ακαδημαϊκοί αλλά και οι επαγγελματίες του κλάδου ανανέωσαν το ενδιαφέρον τους επί του θέματος, με αποτέλεσμα να προκύψει μία πληθώρα θεωριών, οπτικών και ορολογίας, η οποία προκαλεί σύγχυση στα πλαίσια της προσπάθειας ουσιαστικής κατανόησης της έννοιας της EKE (Pour *et al.*, 2014).

Η σύγχρονη έννοια της EKE αναπτύχθηκε εντός της δεκαετίας του 1950, επισημοποιήθηκε εντός της δεκαετίας του 1960 και εξελίχθηκε περαιτέρω εντός της δεκαετίας του 1970 (Carroll, 1999). Βάσει των ορισμών που διατυπώθηκαν από διάφορους συγγραφείς, όπως Nicolau (2008), Engardio *et al.* (2007), Tsoutsoura (2004), McWilliams and Siegel (2001) Holme and Watts (2000), Carroll (1999) κ.α., οι Pour *et al.* (2014) ορίζουν ευρέως την EKE ως τις δραστηριότητες που καθιστούν τις επιχειρήσεις καλούς πολίτες, οι οποίες συμβάλλουν στην ευημερία της κοινωνίας πέραν των δικών τους συμφερόντων. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, οι δράσεις EKE αποτέλεσαν αντικείμενο έρευνας ενός πολύ μεγάλου αριθμού συγγραφέων και σύμφωνα με το πλαίσιο των Schwartz and Carroll (2003), οι τομείς της οικονομίας της νομικής και της ηθικής αποτελούν τα πλέον συχνά συστατικά της EKE.

Μεταξύ των τριών προαναφερόμενων τομέων, η οικονομική πτυχή είναι αυτή που μελετήθηκε σε μεγαλύτερο βαθμό στα πλαίσια της διεθνούς βιβλιογραφίας, μέσω της μελέτης της χρηματοοικονομικής επίδρασης των δράσεων EKE, στην περίπτωση κερδοσκοπικών οργανισμών. Μία ομάδα συγγραφέων, μεταξύ των οποίων και ο Friedman (2007), κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι δράσεις EKE που αναπτύσσει ένας οργανισμός, επιδρούν αρνητικά στη χρηματοοικονομική του απόδοση, όπως αυτή μετράται από τις μεταβολές στις τιμές των μετοχών, τις υπερβάλλουσες αποδόσεις και τις προβλέψεις των αναλυτών για τα κέρδη ανά μετοχή. Όπως εξηγεί ο Friedman (2007), η μοναδική κοινωνική

ευθύνη των επιχειρήσεων είναι να χρησιμοποιούν τους πόρους τους ώστε να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που έχουν αναπτυχθεί με σκοπό την αύξηση του κέρδους και του πλούτου των ιδιοκτητών της επιχείρησης. Από την άλλη πλευρά, συγγραφείς, όπως οι Nicolau (2008), οι Bird *et al.* (2007) και οι Orlitzky *et al.* (2003), εντοπίζουν μία θετική επίδραση των δράσεων EKE που αναπτύσσει μία επιχείρηση επί της χρηματοοικονομικής της απόδοσης. Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι οι δραστηριότητες EKE μπορούν να βελτιώσουν την αξία μίας επιχείρησης μέσω: (i) άμεσης εξοικονόμησης κόστους, (ii) βελτίωσης της φήμης της εταιρίας και (iii) πιθανή αποτροπή μελλοντικής δράσης από ελεγκτικούς οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, που μπορεί να επιβάλλουν σημαντικά κόστη στην επιχείρηση (Bird *et al.*, 2007).

Σε κάθε περίπτωση, οι Welford and Frost (2006) και ο Engle (2006) επισημαίνουν ότι η σπουδαιότητα της EKE αυξάνεται συνεχώς, με αποτέλεσμα η ανάπτυξη δράσεων EKE να καθίσταται υποχρεωτική για τις επιχειρήσεις προκειμένου αυτές να επιβιώσουν. Περαιτέρω, η EKE παρουσιάζει και στρατηγική σημασία καθώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως στρατηγική για την ανάπτυξη της εικόνας της επιχείρησης και την εντύπωση αυτής στο μυαλό των πελατών, πάντοτε σε συνάρτηση με τις βασικές ικανότητες και αξίες της επιχείρησης (Van Haastrecht and Amiabel, 2010). Η σπουδαιότητα της EKE για τις επιχειρήσεις προκύπτει και από το γεγονός ότι οι δράσεις EKE μίας επιχείρησης επηρεάζουν τη σχέση αυτής με τους πελάτες της. Σύμφωνα με έρευνες, εντοπίζεται μία θετική σχέση μεταξύ των δράσεων EKE των επιχειρήσεων και των στάσεων των καταναλωτών έναντι των εν λόγω επιχειρήσεων και των προϊόντων τους (Ellen *et al.*, 2000; Creyer and Ross, 1997). Εκτός από την ανάπτυξη της φήμης μίας επιχείρησης, οι δράσεις EKE επιτρέπουν την ανάπτυξη πολύτιμων οργανωσιακών ικανοτήτων στις επιχειρήσεις (Sharma and Vredenburg, 1998), όπως: (i) την αύξηση της εταιρικής ταυτότητας του πελάτη (customer-corporate identification), η οποία αναφέρεται σε ένα βαθμό αλληλεπικάλυψης στην αντίληψη του καταναλωτή για τον ίδιο και την αντίληψή του για την εταιρία (Dutton *et al.*, 1994) και (ii) την ανάπτυξη έργων που επιτρέπουν στην επιχείρηση να αποκομίσει κέρδος, συμβάλλοντας παράλληλα στο κοινωνικό καλό, με αποτέλεσμα να επιτυγχάνει την ανάπτυξη μακροπρόθεσμων σχέσεων με τους πελάτες της και την αύξηση της αφοσίωσης και της εμπιστοσύνης τους (Piercy and Lane, 2009).

1.2 Σκοπός και στόχοι της εργασίας

Σήμερα, οι επιχειρηματικοί οργανισμοί, μέσω των δράσεων ΕΚΕ που αναπτύσσουν, λαμβάνουν υπόψη τους τα συμφέροντα της κοινωνίας, αναλαμβάνοντας την ευθύνη για τις επιπτώσεις των δραστηριοτήτων τους στους πελάτες τους, τους προμηθευτές τους, τους εργαζομένους, τους μετόχους, τις κοινωνίες και τα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη καθώς και το περιβάλλον. Ουσιαστικά, οι δράσεις ΕΚΕ αποτυπώνουν αφενός την υποχρέωση των οργανισμών να συμμορφώνονται με τη νομοθεσία, αφετέρου τη θέλησή τους να αναλαμβάνουν εθελοντικά πρωτοβουλίες προκειμένου να βελτιώσουν την ευημερία των υπαλλήλων και των οικογενειών τους καθώς και την ευημερία της τοπικής κοινότητας και της ευρύτερης κοινωνίας.

Λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία που διαδραματίζει η ανάπτυξη δράσεων ΕΚΕ για τους σύγχρονους οργανισμούς, κυρίως λόγω των οφελών που προσφέρει, η παρούσα εργασία επιδιώκει να μελετήσει τις δράσεις ΕΚΕ Ελληνικών επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, θα μελετηθεί ο κλάδος των φαρμακοβιομηχανιών, ο οποίος αποτελεί ένα μεγάλο και δυναμικό τομέα της εθνικής οικονομίας που χαρακτηρίζεται από υψηλά επίπεδα καινοτομίας και εξωστρέφειας. Θα μελετηθούν οι δράσεις ΕΚΕ που αναλαμβάνει κάθε επιχείρηση ως προς τους εργαζομένους, τους πελάτες, τους προμηθευτές, την κοινωνία κλπ, ενώ παράλληλα θα αναλυθούν και οι τρόποι με τους οποίους αναπτύσσονται οι δράσεις ΕΚΕ (μέσω εθελοντισμού, δωρεών, συνεργασιών με φορείς κλπ).

1.3 Σπουδαιότητα της εργασίας

Αναμένεται ότι με την ολοκλήρωσή της, η εργασία θα συμβάλλει στον περαιτέρω εμπλουτισμό της διεθνούς κι Ελληνικής βιβλιογραφίας αναφορικά με τις δράσεις ΕΚΕ των φαρμακοβιομηχανιών. Η θεματική περιοχή της ΕΚΕ έχει μελετηθεί εκτενώς στα πλαίσια της διεθνούς βιβλιογραφίας, όμως ο αριθμός των μελετών που εξετάζουν τις δράσεις ΕΚΕ των φαρμακοβιομηχανιών είναι περιορισμένος. Αντίστοιχα, περιορισμένος είναι και ο αριθμός των Ελληνικών μελετών που εξετάζουν τις δράσεις ΕΚΕ στον κλάδο της φαρμακοβιομηχανίας. Επιπλέον, αναμένεται ότι τα αποτελέσματα της έρευνας που θα πραγματοποιηθεί, θα συμβάλλουν στην εξαγωγή ιδιαίτερα χρήσιμων συμπερασμάτων για

τις Ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της φαρμακοβιομηχανίας καθώς και για τα στελέχη που είναι υπεύθυνα για την ανάπτυξη των εν λόγω δράσεων, αναφορικά με τα προγράμματα ΕΚΕ που αναπτύσσουν αλλά και τους τρόπους με τους οποίους υλοποιούν τις δράσεις τους.

1.4 Δομή της εργασίας

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάστηκε το θεωρητικό υπόβαθρο αυτής και ο σκοπός της, ενώ έγινε αναφορά στη σπουδαιότητα εκπόνησης της εργασίας και στη δομή της. Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάστηκαν τα ευρήματα της ανασκόπησης της διεθνούς κι Ελληνικής βιβλιογραφίας που πραγματοποιήθηκε, σχετικά με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Αναλυτικά, παρουσιάστηκαν ορισμοί της ΕΚΕ που έχουν διατυπωθεί από διάφορους συγγραφείς, περιεγράφηκε η ιστορική εξέλιξη της έννοιας της ΕΚΕ και αναλύθηκαν οι αρχές, οι θεωρίες και τα χαρακτηριστικά της. Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας, παρατέθηκαν τα αποτελέσματα προγενέστερων μελετών, οι οποίες εξέτασαν το ζήτημα της ΕΚΕ. Στο τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας, έγινε αναφορά στον κλάδο των φαρμακευτικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα, ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο περιεγράφηκε η μέθοδος που υιοθετήθηκε, το δείγμα της έρευνας και ο τρόπος συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων. Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε. Τέλος, στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάστηκαν τα συμπεράσματα της εργασίας, πραγματοποιήθηκε σύνδεση των αποτελεσμάτων της εργασίας με τη σχετική βιβλιογραφία, έγινε αναφορά στους περιορισμούς της εργασίας και διατυπώθηκαν προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ Ε.Κ.Ε.

2.1 Ορισμός της Ε.Κ.Ε.

Σύμφωνα με τον Carroll (1999), πατέρας της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης θεωρείται ο Howard Bowen, ο οποίος διατύπωσε και τον πρώτο και πλέον δημοφιλή ορισμό της. Βάσει αυτού, η Ε.Κ.Ε. αναφέρεται στις υποχρεώσεις των επιχειρηματιών να ακολουθήσουν εκείνες τις πολιτικές, να λάβουν εκείνες τις αποφάσεις ή να αναπτύξουν εκείνες τις δράσεις, οι οποίες είναι επιθυμητές σύμφωνα με τους στόχους και τις αξίες της κοινωνίας (Bowen, 1953). Οι υπόλοιποι ορισμοί που αναπτύχθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1950, αναγνώριζαν την ανάγκη των διοικητικών στελεχών να αναλάβουν την ευθύνη του κοινωνικού καλού ή όπως εξηγεί ο Drucker (1954) να λάβουν υπόψη τους εάν η πράξη τους πρόκειται να προωθήσει το κοινό καλό, να εξελίξει τις βασικές πεποιθήσεις της κοινωνίας και να συμβάλλει στη σταθερότητα, τη δύναμη και την αρμονία της. Οι δύο ορισμοί συμπίπτουν ως προς την ανάγκη να ευθυγραμμίσουν την Ε.Κ.Ε. με αυτό που τα διοικητικά στελέχη θεωρούν ως τις τρέχουσες κι επικρατούσες συνθήκες του κοινωνικού και πολιτικού περιβάλλοντος εντός του οποίου λειτουργούν. Ο Carroll (2008) εξηγεί ότι αρχικά, η συνολική ιδέα της Ε.Κ.Ε. αφορούσε στην εταιρική φιλανθρωπία, όμως ο αριθμός των πράξεων που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως φιλανθρωπία εκείνη την περίοδο ήταν ιδιαίτερα περιορισμένος.

Ο Frederick (2006) συνοψίζει σε τρεις πυλώνες, τις ιδέες που αντιπροσώπευε η Ε.Κ.Ε. κατά τη δεκαετία του 1950: (i) το διορισμό των διοικητικών στελεχών των εταιριών ως δημόσιων διαχειριστών, (ii) την ανάγκη ισορροπίας μεταξύ των ανταγωνιστικών απαιτήσεων των συμβαλλομένων μερών και των εταιρικών πόρων και (iii) την αποδοχή της φιλανθρωπίας ως ανθρώπινης φιλοσοφίας και διακριτικής αρχής του οργανισμού. Έκτοτε, η Ε.Κ.Ε. μετασηματίστηκε από φιλανθρωπία σε ρυθμιζόμενες πρακτικές ή στρατηγική Ε.Κ.Ε. Τις τελευταίες δεκαετίες, οι οργανισμοί δέχονται συνεχώς αυξανόμενες πιέσεις προκειμένου να συμμορφωθούν με κανονισμούς σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαφάνεια, ενώ ο κορεσμός της αγοράς λόγω των υψηλών επιπέδων του ανταγωνισμού καθιστά αναγκαία την ανάπτυξη δράσεων Ε.Κ.Ε ως στρατηγική επιβίωσης και αποδοτικότητας των οργανισμών (Galan, 2006). Η πρόσφατη βιβλιογραφία επικεντρώνεται

στην επίδραση των δράσεων E.K.E. στη χρηματοοικονομική απόδοση των εταιριών (Surroca *et al.*, 2009; Brammer and Millington, 2008; Ruf *et al.*, 2001). Αναλυτικά, το ενδιαφέρον των εμπειρικών μελετών επί της E.K.E. έχει στραφεί από την ηθική προς την απόδοση, ενώ το επίπεδο της ανάλυσης έχει απομακρυνθεί από ένα μακρο-κοινωνικό επίπεδο προς ένα επίπεδο οργανισμού (Rosamaria and Robert, 2011).

Η θεσμική πίεση για τη βελτίωση της E.K.E. έχει εντείνει την ανάγκη εισαγωγής πρωτοβουλιών E.K.E., οι οποίες αποσκοπούν πέραν της μεγιστοποίησης του πλούτου των μετόχων (Waddock, 2008). Ως αποτέλεσμα, οι επιχειρηματικοί οργανισμοί αναμένεται ότι δεσμεύονται στα εξής (Hamidu *et al.*, 2015): (i) πρακτικές βιώσιμης ανάπτυξης, (ii) διαφάνεια και λογοδοσία, (iii) καλή διαχείριση σχέσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη, (iv) υπεράσπιση διαφόρων πτυχών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δικαιοσύνης και των δημοκρατικών αρχών, (v) συμμόρφωση με αποδεκτά διεθνή πρότυπα E.K.E. και (vi) ηθική επιχειρηματική πρακτική.

Κάποιοι εκ των ορισμών που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς για την E.K.E. δείχνουν ότι αναμένεται από τις επιχειρήσεις να συμβάλλουν στην κοινωνική ανάπτυξη, βελτιώνοντας την εταιρική φήμη. Η κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων από πρωτοβουλίες οικονομικής, νομικής και ηθικής φύσης που αποσκοπούν στην ανταπόκριση στις προσδοκίες των ενδιαφερομένων μερών (Carroll, 1979). Χαρακτηριστικά αναφέρεται ο ορισμός της E.K.E. που διατυπώθηκε από τους Brown and Dacin (1997), σύμφωνα με τον οποίον η E.K.E. αναφέρεται σε μία εταιρική κατάσταση και στις δραστηριότητες μίας εταιρίας σχετικά με τις αντιλαμβανόμενες υποχρεώσεις της ως προς την κοινωνία ή τουλάχιστον τα ενδιαφερόμενα μέρη. Οι Matten and Moon (2004) περιγράφουν την E.K.E. ως μία έννοια που επικαλύπτεται από έννοιες, όπως η επιχειρηματική ηθική, η εταιρική φιλανθρωπία, η βιωσιμότητα και η περιβαλλοντική ευθύνη. Πρόκειται για μία δυναμική έννοια που ενσωματώνεται σε κάθε κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό και θεσμικό πλαίσιο.

Στην ανάλυσή του σχετικά με την εξέλιξη των ορισμών της E.K.E., ο Lei (2011) επισημαίνει ότι το ενδιαφέρον της E.K.E. επικεντρώνεται στη βιωσιμότητα και σε κοινωνικές υποχρεώσεις όπως οι οικονομικές, οι νομικές και οι ηθικές υποχρεώσεις. Ο Dahlsrud (2008) ανέλυσε 37 ορισμούς της E.K.E. που χρησιμοποιήθηκαν από διάφορους ερευνητές και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι περισσότεροι στηρίζονται σε πέντε

διαστάσεις: (i) την περιβαλλοντική διάσταση, (ii) την κοινωνική διάσταση, (iii) την οικονομική διάσταση, (iv) τη διάσταση των συμβαλλομένων μερών και (v) τη διάσταση της φιλανθρωπίας. Τέλος, ο Rahman (2011) πρότεινε ένα πλαίσιο 10 διαστάσεων σχετικά με τους διατυπωμένους ορισμούς επί της Ε.Κ.Ε. Το εν λόγω πλαίσιο συνιστά μία περίληψη όλων των ζητημάτων που αναφέρονται στους διάφορους ορισμούς δηλαδή της υποχρέωσης του οργανισμού απέναντι στην κοινωνία, της συμμετοχής των ενδιαφερομένων μερών, της βελτίωσης της ποιότητας ζωής, της οικονομικής ανάπτυξης, των ηθικών επιχειρηματικών πρακτικών, της συμμόρφωσης με τη νομοθεσία, του εθελοντισμού, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της περιβαλλοντικής προστασίας, της διαφάνειας και της λογοδοσίας.

2.2 Οι διαστάσεις της Ε.Κ.Ε.

Βάσει των διαφόρων ορισμών της Ε.Κ.Ε. που έχουν διατυπωθεί, οι περισσότεροι συγγραφείς επικεντρώνονται σε τρεις διαστάσεις αυτής, την περιβαλλοντική, την κοινωνική και την οικονομική διάσταση (Gonzalez-Rodriguez *et al.*, 2015; Nikolau *et al.*, 2013). Παράλληλα, στην πιο πρόσφατη βιβλιογραφία, γίνεται αναφορά σε δύο νέες διαστάσεις, την εθελοντική διάσταση και τη διάσταση των συμβαλλομένων μερών (Slack, 2013).

2.2.1 Οικονομική διάσταση

Η θετική επίδραση των δράσεων Ε.Κ.Ε. στην οικονομική κατάσταση της εταιρίας επιτυγχάνεται μέσω της οικονομικής διάστασης της Ε.Κ.Ε. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το κέρδος θα πρέπει να αποτελεί το πρωταρχικό κίνητρο μίας επιχείρησης, οι επιχειρηματικοί οργανισμοί και οι κοινότητες θα πρέπει να συνεργάζονται μεταξύ τους από αλτρουιστικά κίνητρα, ώστε η κοινωνία και το περιβάλλον να απολαμβάνουν τα οφέλη αυτής της συνεργασίας. Οι επιχειρηματικοί οργανισμοί γνωρίζουν ότι η επιβίωσή τους στη σύγχρονη αγορά εξαρτάται από τη θυσία των βραχυπρόθεσμων κερδών προς όφελος των θετικών επιπτώσεων που απορρέουν για το μέλλον, οι οποίες αναμένεται ότι θα ικανοποιήσουν τους μετόχους και τα διοικητικά στελέχη, πέραν της μεγιστοποίησης του κέρδους (Slavic, 2015). Μία επιχείρηση πρέπει να αναλαμβάνει τις οικονομικές της ευθύνες, οι οποίες σχετίζονται

με την ανταμοιβή των επενδυτών, την επίτευξη ηγετικής θέσης στην αγορά, την επίτευξη όσο το δυνατόν υψηλότερου κέρδους, την εγγύηση της ικανοποίησης των πελατών, την παροχή δίκαιων ανταμοιβών στους εργαζομένους και την παροχή αγαθών σε δίκαιες τιμές στους καταναλωτές (Gonzalez-Rodriguez *et al.*, 2015). Η οικονομική αξία προϋποθέτει ότι ο οργανισμός θα αγωνιστεί για μία μακροπρόθεσμα βιώσιμη επιχειρηματικότητα, για να ανταποκριθεί επαρκώς στους επιχειρηματικούς κινδύνους και να δημιουργήσει το απαιτούμενο κλίμα ασφαλείας για τους μετόχους, τους επενδυτές, τους εργαζομένους και την κοινωνία συνολικά (Arsic *et al.*, 2017).

Η οικονομική διάσταση της Ε.Κ.Ε. παρέχει οικονομικούς δείκτες αξιολόγησης των δράσεων Ε.Κ.Ε., στους οποίους περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων οι άμεσες και έμμεσες οικονομικές επιπτώσεις στις κοινότητες, οι κοινωνικές επενδύσεις σε εργαζομένους και καταναλωτές, τα φορολογικά κίνητρα, οι μισθοί, οι συντάξεις και τα λοιπά προνόμια που αποδίδονται στους εργαζομένους (Nasrullah and Rahim, 2014).

2.2.2 Η κοινωνική διάσταση

Η κοινωνική διάσταση της Ε.Κ.Ε. συνιστά το βασικό παράγοντα ανάπτυξης σχέσεων μεταξύ μίας επιχειρηματικής οντότητας και της κοινότητας εντός της οποίας δραστηριοποιείται. Η κοινωνική ευθύνη συνεπάγεται λογοδοσία για τις κοινωνικές επιπτώσεις που επιφέρει η λειτουργία ενός οργανισμού στους ανθρώπους, ακόμη και με έμμεσο τρόπο. Ο κύριος σκοπός της κοινωνικής διάστασης αφορά στην προσπάθεια μίας επιχείρησης να συμβάλλει στη βελτίωση της κοινωνίας συνολικά και να ενσωματώσει κοινωνικές ανησυχίες στη λειτουργία της, λαμβάνοντας υπόψη την επίδρασή της στις κοινότητες (Nasrullah and Rahim, 2014).

Ως μέλος μίας κοινότητας ανθρώπων και κατέχοντας έναν κοινωνικό ρόλο, μία επιχείρηση καλείται να δώσει ιδιαίτερη έμφαση στην εξυπηρέτηση των συμβαλλόμενων κοινοτήτων, είτε εσωτερικών, είτε εξωτερικών (Szcuka, 2015). Θα πρέπει να αντιλαμβάνεται και αντίστοιχα να ανταποκρίνεται στις ανάγκες, τις προσδοκίες, τα δικαιώματα και τις απαιτήσεις των κοινωνικών της εταιρών, ώστε να διασφαλίζεται η ευημερία της κοινωνικής ζωής. Στα πλαίσια της κοινωνικής διάστασης, μία επιχείρηση θα πρέπει να αποσκοπεί στη

λειτουργία της προς όφελος του συνόλου της κοινωνίας, είτε μέσω της δίκαιης ανταμοιβής των εργαζομένων, είτε μέσω της αξιοποίησης των πόρων της για την οργάνωση φιλανθρωπικών εράνων κλπ (Sharma and Gupta, 2003).

2.2.3 Η διάσταση των συμβαλλομένων μερών

Η ιδέα των συμβαλλομένων μερών προέρχεται από την παραδοσιακή άποψη ότι οι επιχειρηματικοί οργανισμοί αποτελούν ένα ζωτικό κομμάτι της κοινωνίας κι όχι ένα μεμονωμένο στοιχείο για την επίτευξη κέρδους για τους μετόχους. Τα συμβαλλόμενα μέρη είναι σημαντικά μέρη του συστήματος κι επηρεάζουν τη διαδικασία λήψης επιχειρηματικών αποφάσεων με τέτοιο τρόπο ώστε, μέσω της ικανοποίησης των αναγκών όλων των μερών και την αποφυγή πρόκλησης ζημίας σε άλλα μέρη του συστήματος, να επέρχεται ισορροπία μεταξύ όλων των πτυχών της επιχείρησης. Ο Mahoney (2012) αναφέρεται στα συμβαλλόμενα μέρη ως εκείνα τα άτομα και τις ομάδες ατόμων που συμμετέχουν στη δυναμική επίτευξης πλούτου της επιχειρηματικής μονάδας, όντας οι πιθανοί δικαιούχοι του πλούτου και/ή εθελοντικά ή μη, εκτίθενται σε κινδύνους λόγω των δραστηριοτήτων της επιχείρησης. Ως εκ τούτου, στα συμβαλλόμενα μέρη συμπεριλαμβάνονται οι μέτοχοι, οι πιστωτές, οι εργαζόμενοι, οι τοπικές κοινωνίες, το περιβάλλον, οι ρυθμιστικές αρχές, η κυβέρνηση, οι πελάτες και οι προμηθευτές (Mahoney, 2012). Τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να ομαδοποιηθούν σε διάφορες κατηγορίες, βάσει κριτηρίων όπως η ισχύς, η νομιμότητα και η αναγκαιότητα. Συνδυάζοντας τα προαναφερόμενα κριτήρια, τα διοικητικά στελέχη μπορούν να δημιουργήσουν ομάδες συμβαλλομένων μερών στις οποίες πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή καθώς και υφιστάμενα ή μελλοντικά συμβαλλόμενα μέρη (Mitchell *et al.*, 1997).

Η διαχείριση των αναγκών όλων των συμβαλλομένων μερών είναι σχεδόν αδύνατη καθώς υπάρχουν διαφωνίες ως προς τις απαιτήσεις τους και την κατανόηση του επιχειρηματικού σκοπού, με αποτέλεσμα τα διοικητικά στελέχη να αναζητούν προσωρινά τρόπους εξισορρόπησης της κατάστασης (Arsic *et al.*, 2017). Ο βασικός στόχος είναι η ελαχιστοποίηση των διαμαχών μεταξύ των συμβαλλομένων μερών και η αποφυγή ανήθικων συμπεριφορών. Οι επιχειρήσεις κατανοούν με διαφορετικό τρόπο τις πρακτικές Ε.Κ.Ε. λόγω των διαφορών που εντοπίζονται μεταξύ των πολιτισμών των διαφορετικών

χωρών στις οποίες δραστηριοποιούνται και μεταξύ των κανόνων, επιχειρηματικών προτύπων και πολιτικών που είναι κοινωνικά αποδεκτά. Οι επιχειρήσεις υλοποιούν δράσεις Ε.Κ.Ε. με σκοπό τη βελτίωση των σχέσεων τους με τα συμβαλλόμενα μέρη (Arsic *et al.*, 2017).

Η βιωσιμότητα είναι ένα στοιχείο που διαδραματίζει ρόλο κριτικής σημασίας, δεδομένου ότι αναμένεται από τις επιχειρήσεις να αναλαμβάνουν την ευθύνη έναντι μίας ευρύτερης ομάδας συνεργατών, άμεσων κι έμμεσων. Οι επιχειρηματικοί οργανισμοί θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους το σύνολο της εφοδιαστικής αλυσίδας και να αναπτύσουν τέτοιο επίπεδο συνεργασίας ώστε όλες οι μη βιώσιμες ή κοινωνικά ανεύθυνες συμπεριφορές να εντοπίζονται και να αποτρέπονται (Arsic *et al.*, 2017). Στα πλαίσια της συμμετοχής τους στην παγκόσμια αγορά, πολλές επιχειρήσεις αντιμετώπισαν εμπόδια, τα οποία επιβλήθηκαν από βιομηχανοποιημένες χώρες λόγω της αποτυχίας τους να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις αναφορικά με το περιβάλλον, την ασφάλεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η συμμετοχή στο διεθνές εμπόριο και η απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, απαιτεί από τις επιχειρήσεις να λάβουν υπόψη τους τη στρατηγική υιοθέτηση της Ε.Κ.Ε. (Yua and Choi, 2014).

2.2.4 Η περιβαλλοντική διάσταση

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζονται συχνά ως η κύρια αιτία κοινωνικών, περιβαλλοντικών και οικονομικών προβλημάτων και γίνονται αποδέκτες εξωτερικών πιέσεων που τις αναγκάζουν να λάβουν υπόψη τους τις επιπτώσεις, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των δράσεων τους. Πέραν της περιβαλλοντικής μόλυνσης, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να δίνουν προσοχή στην εξοικονόμηση της ενέργειας σε βελτιώσεις του εργασιακού περιβάλλοντος, στην αποτελεσματική χρήση των πρώτων υλών καθώς και στον έλεγχο και τον περιορισμό των αποβλήτων (Arsic *et al.*, 20117).

Η υλοποίηση περιβαλλοντικών πρακτικών Ε.Κ.Ε. εξαρτάται από τις διάφορες επίσημες, νομικές και διοικητικές συνθήκες που επιβάλλουν οι κυβερνήσεις. Το ενδιαφέρον των διαφόρων ομάδων σχετικά με την περιβαλλοντική διάσταση της Ε.Κ.Ε ποικίλλει σημαντικά. Οι επιχειρήσεις επιδιώκουν την εφαρμογή πρακτικών Ε.Κ.Ε. για την προστασία

του περιβάλλοντος προκειμένου να αποκομίσουν μία θετική γνώμη από το κοινό αλλά και την κοινωνική στήριξη. Άλλωστε, η επίτευξη των στόχων των επιχειρήσεων δεν εξαρτάται μόνο από την ικανοποίηση των νομικών απαιτήσεων και την αποφυγή ατυχημάτων (Arsic *et al.*, 2017). Ως αποτέλεσμα, οι στρατηγικές των επιχειρήσεων θα πρέπει να περιλαμβάνουν την περιβαλλοντική προστασία, ενώ οι επενδύσεις σε δράσεις Ε.Κ.Ε. αλλά και στην επικοινωνία των περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων κρίνεται αναγκαία.

Σε κάθε περίπτωση, οι περιβαλλοντικές δράσεις Ε.Κ.Ε. συνεπάγονται επιπλέον κόστη για τις επιχειρήσεις, ενώ τα οικονομικά τους οφέλη δεν είναι άμεσα ορατά και μετρήσιμα. Ένας μεγάλος αριθμός ερευνητών επεδίωξε να μελετήσει τη σχέση μεταξύ των περιβαλλοντικών δράσεων Ε.Κ.Ε. και της οικονομικής απόδοσης της επιχείρησης και της κοινής γνώμης (Friedman, 1970). Κάποιες έρευνες δείχνουν ότι οι περιβαλλοντικές δράσεις ασκούν θετική επίδραση στα οικονομικά αποτελέσματα των επιχειρήσεων (Waddock and Graves, 1997), ενώ άλλοι ερευνητές ασκούν κριτική επί αυτών των αποτελεσμάτων καθώς θεωρούν ότι οι επιχειρήσεις δε θυσιάζουν τα κέρδη τους για την περιβαλλοντική προστασία εθελοντικά λόγω του ότι δεν υφίσταται θετική σχέση μεταξύ των παρόντων εξόδων και των μελλοντικών κερδών (Wagner *et al.*, 2002). Τέλος, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, οι Porter and van der Linde (1995) προτείνουν ότι οι περιβαλλοντικές δράσεις Ε.Κ.Ε. μπορούν να ενισχύσουν την καινοτομία και να συμβάλλουν στον περιορισμό του κόστους, στην εξοικονόμηση πόρων και την επίτευξη ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος καθώς και στην αύξηση της πίστης των καταναλωτών στην επιχείρηση (Porter and van der Linde, 1995).

2.2.5 Η εθελοντική διάσταση

Ο εθελοντισμός προϋποθέτει το διακριτικό δικαίωμα λήψης αποφάσεων που δεν επιβάλλονται από το καθήκον ανταπόκρισης σε συγκεκριμένες συνθήκες. Ο εθελοντισμός σχετίζεται ιδιαίτερα με την προνοητικότητα που ξεπερνά τα επιβληθέντα πρότυπα και κανόνες. Η εθελοντική διάσταση συνεπάγεται την υπέρβαση των ελάχιστων επιβληθέντων προτύπων που αφορούν στην ποιότητα ή ασφάλεια των προϊόντων, τη στήριξη της κοινότητας, τη στήριξη φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, τη στήριξη των εργαζομένων κατά τη συμμετοχή τους σε κοινωνικές δράσεις και την ανάπτυξη εταιρικών ιδρυμάτων (Arsic *et al.*,

2017). Για την κατανόηση της εθελοντικής διάστασης της Ε.Κ.Ε., απαιτείται η κατανόηση της επιχειρηματική ηθικής. Πρόκειται για μία έννοια, στα πλαίσια της οποίας ο επιχειρηματικό οργανισμός αντιμετωπίζεται ως οντότητα που έχει τη δύναμη να κατέχει, να αγοράζει και να πουλά ιδιοκτησία, να συμβάλλεται, να μηνύει και να μηνύεται, ενώ παράλληλα ασκεί χρηματοοικονομική επιρροή σε ανθρώπους και διαθέτει τη δύναμη να προκαλεί φυσικά και μη ατυχήματα στους εργαζομένους, τους καταναλωτές και το περιβάλλον (Nisberg, 1988). Οι επιχειρήσεις έχουν την ευθύνη της αποφυγής κακών πρακτικών προκειμένου να αποφεύγεται η εταιρική κοινωνική ανευθυνότητα. Πρόκειται για μία διάσταση της Ε.Κ.Ε., η οποία δίνει έμφαση στις ηθικές και τις φιλανθρωπικές ευθύνες (Arsic *et al.*, 2017).

2.3 Η πυραμίδα Ε.Κ.Ε. του Carroll

Ο Carroll (1979) όρισε την Ε.Κ.Ε. ως μία έννοια τεσσάρων σημείων, συγκεκριμένα εξήγησε ότι η εταιρική κοινωνική ευθύνη αντικατοπτρίζει τις οικονομικές, νομικές, ηθικές και διακριτικές (φιλανθρωπικές) προσδοκίες που έχει η κοινωνία από τους οργανισμούς σε μία δεδομένη χρονική στιγμή. Αυτό το σύνολο των τεσσάρων ευθυνών δημιουργεί μία δομή ή μία βάση που βοηθά στην ανάπτυξη ενός πλαισίου ή χαρακτηρισμού για τη φύση των επιχειρηματικών ευθυνών απέναντι στην κοινωνία, της οποίας αποτελεί μέρος η επιχείρηση. Ο διαχωρισμός της Ε.Κ.Ε. σε τέσσερις κατηγορίες, όπως πρότεινε ο Carroll, επιβεβαιώθηκε αρχικά από τους Aupperle *et al.* (1985), οι οποίοι ανέπτυξαν ένα όργανο μέτρησης της Ε.Κ.Ε. βάσει των τεσσάρων κατηγοριών του Carroll. Η εγκυρότητα και χρησιμότητα του εργαλείου μέτρησης της Ε.Κ.Ε. των Aupperle *et al.* (1985) υποστηρίχθηκε αργότερα από τις εργασίες των Edmondson and Carroll (1999) και των Pinkston and Carroll (1996).

Το 1991, ο Carroll μετέτρεψε τον ορισμό των τεσσάρων σημείων της Ε.Κ.Ε. σε μορφή πυραμίδας, με σκοπό να επισημάνει την οριστική πτυχή της Ε.Κ.Ε. και να αναδείξει τη φύση της δομής του πλαισίου των τεσσάρων σημείων (Carroll, 2016). Η οικονομική ευθύνη τοποθετήθηκε στη βάση της πυραμίδας καθώς αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση οποιασδήποτε επιχείρησης. Όπως τα θεμέλια ενός κτιρίου πρέπει να είναι ισχυρά για να υποστηρίξουν το σύνολο του κτιρίου, η βιώσιμη κερδοφορία πρέπει να είναι ισχυρή για να

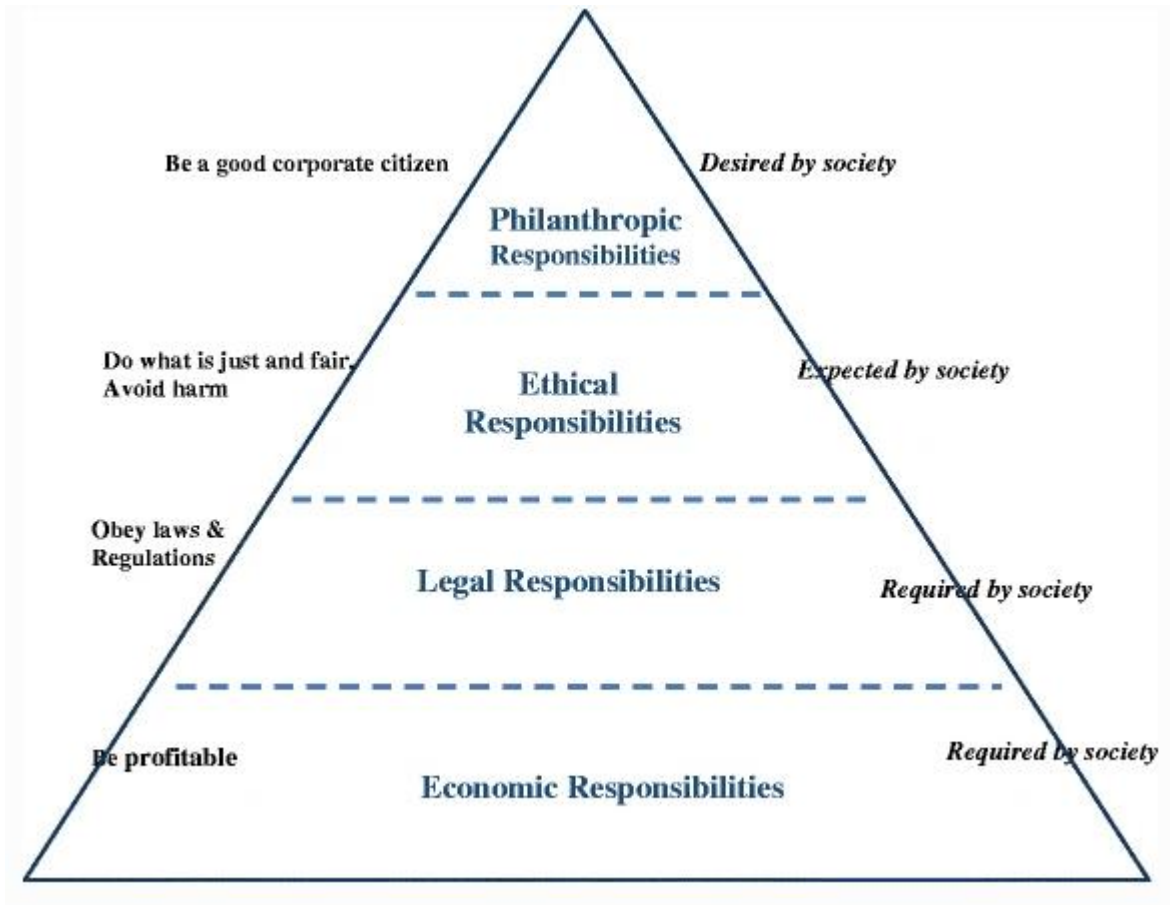
υποστηρίζει τις άλλες απαιτήσεις της κοινωνίας από τις επιχειρήσεις. Ουσιαστικά, προκύπτει ότι η υποδομή της Ε.Κ.Ε. αναπτύσσεται στις εγκαταστάσεις μίας οικονομικά υγιούς και βιώσιμης επιχείρησης (Carroll, 2016).

Παράλληλα, η κοινωνία μεταφέρει στις επιχειρήσεις το μήνυμα ότι αναμένει από αυτές να υπακούσουν το νόμο και να συμμορφωθούν με τους κανονισμούς, καθώς ο νόμος και οι κανονισμοί αποτελούν την κωδικοποίηση της κοινωνίας για τους βασικούς κανόνες, βάσει των οποίων πρέπει να λειτουργούν οι επιχειρήσεις εντός μίας κοινωνίας πολιτών. Ο Carroll (2016) αναφέρει χαρακτηριστικά, ότι στις αναπτυσσόμενες χώρες, η ύπαρξη ενός νομικού και ρυθμιστικού πλαισίου επηρεάζει σημαντικά την απόφαση πολυεθνικών επιχειρήσεων να επενδύσουν σε αυτές τις χώρες, καθώς η νομική υποδομή είναι απαραίτητη για την νόμιμη επιχειρηματική ανάπτυξη.

Εκτός των παραπάνω, οι επιχειρήσεις αναμένεται ότι λειτουργούν με έναν ηθικό τρόπο, γεγονός που υποδηλώνει την προσδοκία και υποχρέωση των επιχειρήσεων να κάνουν αυτό που είναι σωστό και δίκαιο και να αποφύγουν ή να ελαχιστοποιήσουν τη ζημία των συμβαλλομένων μερών, με τα οποία αλληλοεπιδρούν. Τέλος, οι επιχειρήσεις αναμένεται ότι είναι καλοί εταιρικοί πολίτες, δηλαδή να συμβάλλουν στις κοινότητες, των οποίων αποτελούν μέρος, με χρηματοοικονομικούς, φυσικούς και ανθρώπινους πόρους. Συνοπτικά, η πυραμίδα Ε.Κ.Ε. του Carroll αναπτύσσεται με τρόπο ώστε να αντικατοπτρίζει τους θεμελιώδεις ρόλους που διαδραματίζει μία επιχείρηση στην κοινωνία καθώς και τους θεμελιώδεις ρόλους που αναμένεται να διαδραματίσει εντός της.

Η πυραμίδα Ε.Κ.Ε. του Carroll υποδηλώνει ότι οι επιχειρήσεις θα πρέπει να συμμετέχουν σε αποφάσεις, δράσεις, πολιτικές και πρακτικές που ανταποκρίνονται ταυτόχρονα και στα τέσσερα συστατικά στοιχεία της. Η πυραμίδα δε θα πρέπει να ερμηνεύεται με τρόπο ώστε να σημαίνει πως οι επιχειρήσεις πρέπει να ανταποκρίνονται στις κοινωνικές τους υποχρεώσεις με κάποια ιεραρχική ή άλλη σειρά, ξεκινώντας από τη βάση (Carroll, 2016). Η τοποθέτηση ή σειρά των τεσσάρων κατηγοριών ευθύνης επιδιώκει να παρουσιάσει τη θεμελιώδη ή βασική φύση αυτών των τεσσάρων κατηγοριών ως προς την ύπαρξη της επιχείρησης στην κοινωνία. Όπως ειπώθηκε προηγουμένως, οι οικονομικές και νομικές ευθύνες είναι απαραίτητες, ενώ οι ηθικές και φιλανθρωπικές ευθύνες είναι αναμενόμενες και επιθυμητές. Βάσει των παραπάνω, σύμφωνα με την πυραμίδα Ε.Κ.Ε. του Carroll, η

συνολική ευθύνη μίας επιχείρησης περιλαμβάνει την ταυτόχρονη ανταπόκριση στις οικονομικές, νομικές, ηθικές και φιλανθρωπικές ευθύνες της επιχείρησης. Επί της ουσίας, οι επιχειρήσεις που καθοδηγούνται από την Ε.Κ.Ε., αγωνίζονται να πραγματοποιήσουν κέρδη, να υπακούσουν στο νόμο, να δεσμευτούν με ηθικές πρακτικές και να είναι καλοί εταιρικοί πολίτες. Υπό αυτήν την οπτική, η πυραμίδα Ε.Κ.Ε. του Carroll αντιμετωπίζεται ως σύνολο (Carroll and Buchholtz, 2015).

(Πηγή: Carroll, 2016)

Εικόνα 1 - Πυραμίδα Ε.Κ.Ε. του Carroll

2.4 Θεωρίες της Ε.Κ.Ε.

Οι θεωρίες στις οποίες στηρίζονται οι έρευνες επί της Ε.Κ.Ε. εκφράζουν τον τρόπο με τον οποίον τα διάφορα συμβαλλόμενα μέρη παρατηρούν ή ερμηνεύουν την Ε.Κ.Ε. Για παράδειγμα, η κλασική θεωρία αναφέρεται στη μεγιστοποίηση του κέρδους από την

οπτική των μετόχων (Friedman, 1962), ενώ η θεωρία της νομιμότητας ασχολείται με την αίσθηση του οργανισμού ότι ανήκει στην κοινότητα και το δικαίωμά του να υπάρχει και να λειτουργεί εντός της σύμφωνα με το νόμο (Suchman, 1995). Η θεωρία των ενδιαφερομένων μερών δίνει έμφαση στα δικαιώματα των ενδιαφερομένων μερών, αναγνωρίζοντας ότι η πλήρης ικανοποίησή τους οδηγεί στην πλήρη επίτευξη των οργανωτικών στόχων (Donaldson and Preston, 1995). Τέλος, η στρατηγική θεωρία αφορά στη χρήση των δεσμεύσεων ΕΚΕ ως στρατηγική επίτευξης ανταγωνιστικότητας και διαχείρισης πελατειακών σχέσεων (Garriga and Mele, 2004). Όλες οι προαναφερόμενες θεωρίες εκφράζουν τον τρόπο με τον οποίον ο οργανισμός διαχειρίζεται τις πρακτικές ΕΚΕ, λαμβάνοντας υπόψη τα διαφορετικά συμβαλλόμενα μέρη με τα οποία σχετίζεται.

2.4.1 Κλασική θεωρία

Η κλασική θεωρία θεωρείται μία παραδοσιακή προσέγγιση της προσπάθειας αποφυγής ανάπτυξης δράσεων Ε.Κ.Ε. με σκοπό τη μεγιστοποίηση του κέρδους για τους ιδιοκτήτες (μετόχους) μίας επιχείρησης. Ο Friedman (1970) πρότεινε την κλασική θεωρία και την υποστήριξε δηλώνοντας ότι η ευθύνη της επιχείρησης είναι να μεγιστοποιεί το κέρδος, να επιτυγχάνει μία καλή απόδοση επί του επενδυμένου κεφαλαίου και να είναι ένας καλός εταιρικός πολίτης, υπακούοντας το νόμο. Η ανάπτυξη δράσεων που ξεπερνούν τη βασική της λειτουργία συνεπάγεται τη συμμετοχή σε δραστηριότητες με τις οποίες η πλειονότητα των ενδιαφερομένων μερών πιθανώς δε θα συμφωνούσε (Friedman, 1970).

Πρόκειται για μία ακραία σκέψη στα πλαίσια του καπιταλιστικού οικονομικού συστήματος, όπου οι επιχειρηματικοί οργανισμοί ενδιαφέρονται μόνο για τη μεγιστοποίηση του κέρδους για τους μετόχους, αναπτύσσοντας δραστηριότητες εντός των ορίων που θέτει ο νόμος (Falck and Hebllich, 2007). Σύμφωνα με την κλασική θεωρία, τα διοικητικά στελέχη αναμένεται να επικεντρώνονται μόνο στη μεγιστοποίηση του κέρδους καθώς ενεργούν για λογαριασμό των μετόχων, ως εκ τούτου θα πρέπει να αγωνίζονται για τη μεγιστοποίηση του πλούτου των μετόχων (Herremans *et al.*, 1993). Ο Levitt (1983), ως υποστηρικτής της συγκεκριμένης θεωρίας, εξήγησε ότι ο πρωταρχικός στόχος των επιχειρηματικών στρατηγικών είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους μέσω επιθετικών ανταγωνιστικών στρατηγικών, με οποιοδήποτε τρόπο είναι αποδεκτός από το νόμο, ώστε να διασφαλιστεί η

επιβίωση της επιχείρησης, ενώ η κοινωνική ευημερία αποτελεί ευθύνη της κυβέρνησης. Όμοια, ένας από τους βασικούς λόγους για τους οποίους οι επιχειρήσεις αποφεύγουν τη δέσμευση σε πρωτοβουλίες Ε.Κ.Ε. είναι τα περιορισμένα οικονομικά οφέλη που απορρέουν από αυτές και το κόστος των πόρων που απαιτούνται για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων Ε.Κ.Ε. (Waddock and Graves, 1997). Κατά την εφαρμογή των δραστηριοτήτων Ε.Κ.Ε., προκύπτει επιπλέον κόστος από την εισαγωγή και τη διατήρηση μίας πολιτικής περιβαλλοντικής προστασίας και ο επιχειρηματικός οργανισμός βρίσκεται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τον ανταγωνισμό. Λαμβάνοντας, λοιπόν, υπόψη ότι η δέσμευση σε φιλανθρωπική ευθύνη συνεπάγεται επιπλέον κόστη και ανταγωνιστικό μειονέκτημα, η χρηματοοικονομική απόδοση της επιχείρησης επηρεάζεται, επίσης, αρνητικά. Στην προαναφερόμενη κατάσταση αναφέρονται και οι Aupperle *et al.* (1985), οι οποίοι κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι υφίσταται αρνητική σχέση μεταξύ της δέσμευσης σε δράσεις Ε.Κ.Ε. και της χρηματοοικονομικής απόδοσης βραχυπρόθεσμα, λόγω του επιπλέον κόστους που οδηγεί σε ζημίες. Σύμφωνα με τους Burke and Logsdon (1996), τα οικονομικά οφέλη θα πρέπει να αποτελούν το στόχο των πολιτικών Ε.Κ.Ε., καθώς οι πρωτοβουλίες Ε.Κ.Ε. θα πρέπει να λειτουργούν ως μέσο μεγιστοποίησης του κέρδους για τους μετόχους. Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες κρίνεται αδύνατη η επίτευξη κέρδους, οι δράσεις Ε.Κ.Ε. θα πρέπει να διακόπτονται. Όμοια, οι Blowfield and Frynas (2005) επισημαίνουν την υπερβολική δέσμευση στη φιλανθρωπική ευθύνη, η οποία σηματοδοτεί τη μεταστροφή του πλούτου των μετόχων σε μη οικονομικές δραστηριότητες, με αποτέλεσμα τη μη επίτευξη του βασικού στόχου της επιχείρησης.

Η κλασική θεωρία της Ε.Κ.Ε. του Friedman (1970) έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον της ακαδημαϊκής κοινότητας συμβάλλοντας στην εκπόνηση σχετικών εμπειρικών μελετών. Οι ακαδημαϊκοί επιδιώκουν να επιφέρουν μία μορφή συμμόρφωσης μεταξύ της μεγιστοποίησης του κέρδους (οικονομικός στόχος) και των δραστηριοτήτων Ε.Κ.Ε. (μη οικονομικός στόχος), δηλώνοντας ότι η Ε.Κ.Ε. οδηγεί σε αύξηση της οικονομικής απόδοσης μακροπρόθεσμα (Carroll and Shabana, 2010; Garriga and Mele, 2004).

2.4.2 Θεωρία νομιμότητας

Ο Suchman (1995) όρισε τη νομιμότητα ως μία γενικευμένη αντίληψη ή υπόθεση ότι οι πράξεις μίας οντότητας είναι επιθυμητές ή κατάλληλες εντός ενός κοινωνικού δομημένου συστήματος κανόνων, αξιών, πεποιθήσεων και ορισμών. Οι Dowling and Pfeffer (1975) όρισαν τη νομιμότητα ως μία συνθήκη ή κατάσταση της οποίας μέρος είναι η οντότητα. Όπως εξήγησαν, όταν υπάρχει μία πραγματική ή δυναμική ανισότητα μεταξύ των δύο συστημάτων αξίας, τότε η νομιμότητα της οντότητας απειλείται (Dowling and Pfeffer, 1975). Στην προσπάθειά του να επιβιώσει, ένας επιχειρηματικός οργανισμός χρειάζεται να ικανοποιεί τις προσδοκίες της κοινωνίας, προκειμένου να θεωρείται ως μία οντότητα που αξίζει να υφίσταται στο ίδιο περιβάλλον με την κοινωνία που εξυπηρετεί. Η θεωρία της νομιμότητας εκφράζει τον τρόπο με τον οποίον μία επιχείρηση αντιδρά στις πιέσεις και τις προσδοκίες των ενδιαφερομένων μερών ώστε να επιβιώσει. Οι Aguilera *et al.* (2007) αντιλαμβάνονται τη νομιμότητα ως τη σχέση μεταξύ των δραστηριοτήτων ενός οργανισμού και της αντίληψης των ενδιαφερομένων μερών για τις δραστηριότητες του.

Η νομιμότητα σχετίζεται με δύο κύριες έννοιες, την αντίληψη του γενικού κοινού και την αποτελεσματικότητα των καναλιών επικοινωνίας που χρησιμοποιεί ο οργανισμός. Η θεωρία της νομιμότητας απαιτεί από τον οργανισμό να ελέγχει διαρκώς το βαθμό στον οποίον η επιβίωσή του εξυπηρετεί το κοινό όπως αναμένεται αναφορικά με τις αξίες του τελευταίου (Mobus, 2005). Η θεωρία της νομιμότητας αναπτύχθηκε επί της ιδέας ότι οι επιχειρηματικοί οργανισμοί λειτουργούν σε μία κοινότητα μέσω μίας αντιλαμβανόμενης συμφωνίας να εκτελούν κάποιες κοινωνικά υπεύθυνες πράξεις προκειμένου να επιβιώσουν εντός της κοινότητας και να επιτύχουν τους στόχους τους. Η κοινότητα είναι αυτή που καθορίζει πόσο χρήσιμος είναι ένας οργανισμός, βάσει της συνάφειας μεταξύ των προσδοκιών και των οφελών τους από τον οργανισμό (Haron *et al.*, 2007). Η επικοινωνία είναι ιδιαίτερα σημαντική στη θεωρία της νομιμότητας καθώς ο επιχειρηματικός οργανισμός χρειάζεται να παρέχει μόνο ότι απαιτείται και ότι είναι συναφές με τους κανόνες, τις αξίες και τις προσδοκίες της κοινότητας, ώστε ο οργανισμός να μπορεί να είναι μία οντότητα που νόμιμα θεωρείται από την κοινότητα ως μία μονάδα που την εξυπηρετεί (Deegan, 2000). Σύμφωνα με τη θεωρία της νομιμότητας, η επικοινωνία των πρωτοβουλιών E.K.E. είναι μία πηγή προστασίας της οργανωτικής νομιμότητας.

Ο Pattern (1992) παρατήρησε την ύπαρξη μίας θετικής σχέσης μεταξύ της επικοινωνίας των πρωτοβουλιών E.K.E. και της οργανωτικής νομιμότητας. Το ίδιο συμπέρασμα επιβεβαιώνεται και από τους Brown and Deegan (1998). Ο Campbell (2000) επισήμανε ότι η επικοινωνία των πρωτοβουλιών E.K.E. καλύπτει το κενό νομιμότητας μεταξύ του τρόπου με τον οποίον ο οργανισμός γίνεται αντιληπτός και του τρόπου με τον οποίο θα ήθελε να γίνεται αντιληπτός. Ο Moir (2001) υποστήριξε ότι η θεωρία της νομιμότητας είναι μία φόρμα κοινωνικού συμβολαίου που υφίσταται μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών και του επιχειρηματικού οργανισμού και η εκπλήρωσή του καθορίζει την επιβίωση του οργανισμού.

2.4.3 Θεωρία συμβαλλομένων μερών

Η θεωρία των συμβαλλομένων μερών εστιάζει στη σχέση μεταξύ ενός επιχειρηματικού οργανισμού και οποιουδήποτε ατόμου ή ομάδας ατόμων ή λειτουργικών σωμάτων που συμμετέχουν στη διαδικασία επίτευξης των επιχειρηματικών στόχων. Τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να οριστούν ως μία ομάδα ή ένα άτομο που μπορεί να επηρεάσει ή να επηρεαστεί από τη διαδικασία επίτευξης των επιχειρηματικών στόχων (Freeman, 1984). Ο Clarkson (1995) ορίζει το συμβαλλόμενο μέρος ως οποιοδήποτε άτομο ή ομάδα ατόμων που διατηρούν δικαίωμα ιδιοκτησίας ή οποιαδήποτε μορφή ενδιαφέροντος ή οποιαδήποτε απαίτηση έναντι του οργανισμού. Ο Jones (1999) διακρίνει τα συμβαλλόμενα μέρη σε δύο ομάδες, τα πρωτεύοντα και τα δευτερεύοντα συμβαλλόμενα μέρη. Τα πρωτεύοντα συμβαλλόμενα μέρη περιλαμβάνουν αυτούς που επηρεάζουν την επιβίωση ενός οργανισμού με άμεσο τρόπο, καθώς η συνεχής συμμετοχή τους συμβάλλει στην επιβίωση του οργανισμού. Ο οργανισμός εξαρτάται άμεσα και αποκλειστικά από τη συμμετοχή των πρωτεύοντων συμβαλλομένων μερών και μπορεί να επιβιώσει μόνο εάν τα διοικητικά του στελέχη χρησιμοποιούν τις ικανότητές τους για τη δημιουργία προϊόντων που ικανοποιούν τους μετόχους, τους πελάτες, τους προμηθευτές, τους επενδυτές, τους εργαζομένους και την κυβέρνηση. Τα δευτερεύοντα συμβαλλόμενα μέρη δεν έχουν άμεση επίδραση στην επίτευξη των οργανωσιακών στόχων, ο ρόλος τους είναι λιγότερο σημαντικός και η επιβίωση του οργανισμού δεν εξαρτάται από τη συμμετοχή τους (Jones, 1999).

Η θεωρία των συμβαλλομένων μερών είναι η επέκταση των στόχων του οργανισμού πέραν της μεγιστοποίησης του κέρδους, ώστε να συμπεριλαμβάνονται τα δικαιώματα και οι

απαιτήσεις και των μη μετόχων (Mitchell *et al.*, 1997). Πέραν της κριτικής που δέχεται, σύμφωνα με την οποία η θεωρία των συμβαλλομένων μερών λειτουργεί ως δικαιολογία διοικητικού ομορτισμού και καταστροφής της επιχειρηματικής λογοδοσίας σε μία προσπάθεια ικανοποίησης όλων των μετόχων (Jensen, 2000), η θεωρία υποστηρίζεται από εμπειρικές μελέτες που υποδεικνύουν ότι πολλοί οργανισμοί αναπτύσσουν δράσεις Ε.Κ.Ε. προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις απαιτήσεις των συμβαλλομένων μερών (Maignan and Ferrell, 2000). Σύμφωνα με τους Pirsch *et al.* (2007), η θεωρία των συμβαλλομένων μερών διευρύνει τους στόχους των οργανισμών πέραν της μεγιστοποίησης του κέρδους, συμπεριλαμβάνοντας την ικανοποίηση των αναγκών των συμβαλλομένων μερών. Όπως εξηγεί ο Clarkson (1995), σύμφωνα με τη θεωρία των συμβαλλομένων μερών, τα διοικητικά στελέχη αναμένεται να καθορίσουν τα συμβαλλόμενα μέρη και να στοχεύουν σε κάθε ομάδα αυτών με συγκεκριμένες πολιτικές. Αυτή η προσέγγιση κατά την υλοποίηση πρωτοβουλιών Ε.Κ.Ε. οδηγεί μακροπρόθεσμα στην επίτευξη των στόχων του οργανισμού. Η απόδοση του οργανισμού μετρείται από τον τρόπο με τον οποίον ένας οργανισμός ικανοποιεί τα συμβαλλόμενα μέρη, επειδή υφίσταται μία θετική σχέση μεταξύ της ικανοποίησης των συμβαλλομένων μερών και της εταιρικής απόδοσης (Ruff *et al.*, 2011).

2.4.4 Οργανική θεωρία

Στα πλαίσια της οργανικής θεωρίας, η Ε.Κ.Ε. γίνεται αντιληπτή ως μία ευκαιρία εκμετάλλευσης και άντλησης οφελών για τον επιχειρηματικό οργανισμό. Η συγκεκριμένη θεωρία δίνει έμφαση στη σύνδεση των πρακτικών Ε.Κ.Ε. με τη μεγιστοποίηση του κέρδους ώστε να ωφεληθούν διαφορετικά συμβαλλόμενα μέρη. Οι Burke and Logsdon (1996) επισήμαναν ότι τα οικονομικά οφέλη που προέρχονται από την εφαρμογή των πολιτικών Ε.Κ.Ε. δείχνουν πώς ένας οργανισμός είναι αποτελεσματικός στη χρήση στρατηγικών θεωριών της Ε.Κ.Ε. Όταν ένας οργανισμός χρησιμοποιεί τη δέσμευση στην Ε.Κ.Ε. για να υποστηρίξει την κύρια επιχειρηματική του δραστηριότητα και να επιτύχει την αποστολή του αλλά και υψηλές αποδόσεις, τότε η Ε.Κ.Ε. λαμβάνει μία στρατηγική θέση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων του οργανισμού (Burke and Logsdon, 1996).

Η κλασική θεωρία και η οργανική/στρατηγική θεωρία παρουσιάζουν ομοιότητες όσον αφορά στην υποστήριξη της μεγιστοποίησης του πλούτου ως μόνη ευθύνη έναντι των

μετόχων. Η μόνη διαφορά μεταξύ των δύο θεωριών είναι ότι η κλασική θεωρία συνιστά μία ακραία θέση επί του κινήτρου του κέρδους εις βάρος της ικανοποίησης της κοινότητας, ενώ η οργανική θεωρία επιδιώκει να υιοθετήσει ή να εκτελέσει τις δεσμεύσεις της ως προς την Ε.Κ.Ε, όταν η τελευταία μπορεί να αποτελέσει ένα στρατηγικό σημείο για αύξηση της φήμης του οργανισμού και μεγιστοποίηση του πλούτου (Carriga and Mele, 2004). Πολλές έρευνες υποστηρίζουν την οργανική θεωρία της Ε.Κ.Ε., καθώς εντοπίζεται μία θετική σχέση μεταξύ των πρακτικών Ε.Κ.Ε. και της χρηματοοικονομικής απόδοσης (Mittal et al., 2008; Luo and Bhattacharya, 2006; Ruff *et al.*, 2001). Κατά συνέπεια, η οργανική θεωρία υποστηρίζει την ανάπτυξη δραστηριοτήτων ΕΚΕ εάν αυτές οδηγούν σε κερδοφορία και δημιουργία καλής εικόνας ή φήμης για τον οργανισμό. Ο Johnson (2003) παρατήρησε ότι μία θετική σχέση μεταξύ της Ε.Κ.Ε. και της οικονομικής απόδοσης του οργανισμού είναι επιτεύξιμη μέσω ενός στρατηγικού πλεονεκτήματος και μεγιστοποίησης της αξίας των μετόχων.

Πέραν των θεωριών Ε.Κ.Ε. που περιεγράφηκαν παραπάνω, άλλοι συγγραφείς έχουν, επίσης, εκφράσει τη δική τους οπτική επί των θεωριών Ε.Κ.Ε. Χαρακτηριστικά, ο Secchi (2007) διακρίνει τις προσεγγίσεις Ε.Κ.Ε. που έχουν αναπτυχθεί, σε τρεις κατηγορίες: (i) τη χρηστική θεωρία (utilitarian theory), (ii) τη διοικητική θεωρία (managerial theory) και (iii) τη σχεσιακή θεωρία (relational theory). Διαφορετική διάκριση προτείνεται από τους Garriga and Mele (2004), οι οποίοι αναφέρονται στις εξής τέσσερις θεωρίες: (i) οργανικές θεωρίες (instrumental theories), (ii) πολιτικές θεωρίες (political theories), (iii) ολοκληρωτικές θεωρίες (integrative theories) και (iv) ηθικές θεωρίες (ethical theories). Παρ' όλα αυτά, εντοπίζονται ομοιότητες τόσο μεταξύ των αντιλήψεων επί των θεωριών Ε.Κ.Ε. των Secchi (2007) και Garriga and Mele (2004), όσο και μεταξύ αυτών και των θεωριών που αναλύθηκαν προηγουμένως.

3. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΕ ΣΤΟ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟ ΚΛΑΔΟ

3.1 Φαρμακευτικός κλάδος και εταιρική υπευθυνότητα

Τα ζητήματα της βιωσιμότητας και της ηθικής συμπεριφοράς αφορούν σε μεγάλο βαθμό τους επαγγελματίες υγείας, λόγω της στενής σχέσης που αναπτύσσεται μεταξύ των κυβερνήσεων, των δημόσιων και ιδιωτικών νοσοκομείων, των ερευνητικών ιδρυμάτων και άλλων επαγγελματιών του κλάδου της υγείας, όπως ιατρών, φαρμακοποιών κλπ. καθώς και φαρμακευτικών εταιριών και πολιτών (Salvioni *et al.*, 2015). Παράλληλα, η διαφθορά συνιστά ένα έντονο πρόβλημα, το οποίο επηρεάζει τον κλάδο της υγείας με ευρείες αρνητικές επιπτώσεις τόσο στην κατάσταση της υγείας όσο και στην κοινωνική ευημερία. Ο υψηλός κίνδυνος διαφθοράς που χαρακτηρίζει το φαρμακευτικό κλάδο έχει οδηγήσει την ακαδημαϊκή κοινότητα στο συμπέρασμα ότι η Ε.Κ.Ε. μπορεί να αποτελέσει μία έγκυρη προσέγγιση αντιμετώπισης των ανήθικων συμπεριφορών (West, 2012; Scherer and Palazzo, 2008). Σε αυτό το πλαίσιο, οι φαρμακευτικές επιχειρήσεις διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στη γενικευμένη ανάκαμψη της αποτελεσματικότητας του κλάδου υγείας, λαμβάνοντας υπόψη (Salvioni *et al.*, 2015) την παγκόσμια δράση αυτών των εταιριών, τις σχέσεις των εταιριών με άλλους φορείς που λειτουργούν στον κλάδο, οι οποίες σχέσεις αποκλείουν τον τελικό χρήστη από την υπηρεσία, το σημαντικό ρόλο στην αποτροπή λανθασμένων συμπεριφορών και την προώθηση μίας ηθικής κουλτούρας και βιωσιμότητας στον κλάδο υγείας. Ως αποτέλεσμα, οι φαρμακευτικές επιχειρήσεις θα πρέπει να επιδιώκουν την ενοποίηση των οικονομικών και των κοινωνικών και οικολογικών στόχων τους, δίνοντας έμφαση στην αλληλεξάρτηση μεταξύ της οικονομικής, της κοινωνικής και της περιβαλλοντικής ευθύνης προκειμένου να επιτυγχάνονται τα βέλτιστα δυνατά αποτελέσματα σε σχέση με τις προσδοκίες των συμβαλλομένων μερών (Salvioni *et al.*, 2015).

Η φαρμακευτική βιομηχανία χαρακτηρίζεται από (Salvioni *et al.*, 2015): (i) ένα μεγάλο εύρος συμβαλλομένων μερών, (ii) τα χαρακτηριστικά της ζήτησης και της προσφοράς, (iii) το σημαντικό ρόλο των κυβερνήσεων και (iv) τον υψηλό βαθμό ρύθμισης. Όσον αφορά στα συμβαλλόμενα μέρη των φαρμακευτικών εταιριών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπογραμμίζει τη σπουδαιότητα του προσανατολισμού της διοίκησης των φαρμακευτικών εταιριών, στη

σχέση τους με τα συμβαλλόμενα μέρη, ως συνθήκη για μία καλή εταιρική διακυβέρνηση και μία αγορά που λειτουργεί καλά (Salvioni *et al.*, 2015).

Ως προς την προσφορά και τη ζήτηση, η ζήτηση στη φαρμακευτική βιομηχανία χαρακτηρίζεται από μία σύνθετη αλληλεξάρτηση μεταξύ της επιχείρησης και κάποιων συμβαλλομένων μερών, όπως οι ασθενείς, οι επαγγελματίες υγείας και οι ασφαλιστικοί φορείς. Παράλληλα, ο τελικός καταναλωτής, δηλαδή ο ασθενής, δε συμπίπτει με τον υπεύθυνο λήψης των αποφάσεων, συνήθως τον θεράποντα ιατρό και δεν αναλαμβάνει το συνολικό κόστος των φαρμάκων, λαμβάνοντας υπόψη τη συμμετοχή του εθνικού συστήματος υγείας (Salvioni *et al.*, 2015). Ως προς την προσφορά, εντοπίζονται δύο τύποι εταιριών: (i) τις μεγάλες εταιρίες που δραστηριοποιούνται ενεργά στην έρευνα και ανάπτυξη, στην παραγωγή, το μάρκετινγκ και την προμήθεια καινοτόμων φαρμάκων και (ii) τις μικρότερες εταιρίες, των οποίων η δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης είναι περιορισμένες και χαρακτηρίζονται από μία περισσότερο περιφερειακή διάσταση.

Όσον αφορά στο ρόλο των κυβερνήσεων, οι φαρμακευτικές εταιρίες υπόκεινται στις κυβερνητικές πολιτικές και τους αυστηρούς κανονισμούς, ειδικότερα ως προς τα εθνικά μέτρα τιμολόγησης και αποζημίωσης. Μάλιστα, οι κυβερνήσεις αντιπροσωπεύουν ένα από τα πλέον επιδραστικά συμβαλλόμενα μέρη της φαρμακευτικής βιομηχανίας, καθώς σε πολλές χώρες αποτελούν τους μεγαλύτερους πελάτες των φαρμακευτικών εταιριών και αναλαμβάνουν το καθήκον ανάπτυξης, ελέγχου κι επιβολής των κανονισμών που διέπουν τη φαρμακοβιομηχανία (West, 2012). Στο ίδιο πλαίσιο, ο υψηλός βαθμός ρύθμισης της φαρμακευτικής αγοράς αποσκοπεί στην επίτευξη διαφορετικών στόχων, οι οποίοι ποικίλλουν από τη στήριξη της καινοτομίας και τη διασφάλιση της καλής ποιότητας της δημόσιας υγείας, έως τη διατήρηση των δημοσίων εξόδων υπό έλεγχο και την εγγύηση της καλής λειτουργίας της αγοράς (Ecorys, 2009).

Οι φαρμακευτικές επιχειρήσεις αποτελούν ειδικές περιπτώσεις καθώς οι επιχειρηματικές τους αποφάσεις επηρεάζουν άμεσα την ανθρώπινη υγεία, καθιστώντας ιδιαίτερα σημαντικές τις προσπάθειες ανάπτυξης δράσεων Ε.Κ.Ε. Οι φαρμακευτικές επιχειρήσεις έχουν δεχθεί κριτικές για συγκεκριμένες συμπεριφορές, όπως η θέσπιση απαγορευτικά υψηλών τιμών και η καθυστερημένη ανταπόκριση στις απαιτήσεις παροχής πρόσβασης σε φάρμακα που σώζουν ζωές σε ασθενέστερους οικονομικά πληθυσμούς (Leisinger, 2005).

Ως απάντηση στις παραπάνω επικρίσεις, κατά τις τελευταίες δεκαετίες, οι φαρμακευτικές εταιρίες αύξησαν σημαντικά τις προσπάθειες Ε.Κ.Ε., ιδιαίτερα στις χώρες χαμηλών και μεσαίων εισοδημάτων, οι οποίες φέρουν και το μεγαλύτερο φορτίο παγκόσμιων ασθενειών (Tolve, 2011; Lee and Kohler, 2010). Επιπλέον, αλλαγές στα επιδημιολογικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των τελευταίων δεκαετιών που αφορούν στην πανδημία του AIDS, άσκησαν περαιτέρω πιέσεις στις φαρμακευτικές εταιρίες προκειμένου αυτές να εργαστούν ενεργά για την προώθηση της κοινωνικής ευημερίας (Vian *et al.*, 2007). Οι φαρμακευτικές εταιρίες έχουν δεχθεί κριτικές αναφορικά με τη χρήση των δράσεων Ε.Κ.Ε. για την επιδιόρθωση της φήμης τους ή την αντιστροφή των δημόσιων πεποιθήσεων σχετικά με τον ανήθικο χαρακτήρα των εμπορικών προσπαθειών τους (Droppert and Bennett, 2015).

3.2 Προηγούμενες σχετικές μελέτες

Οι Silva Filho *et al.* (2019) διεξήγαγαν έρευνα προκειμένου να μελετήσουν τον τρόπο με τον οποίον οι επιχειρήσεις της φαρμακευτικού κλάδου της Βραζιλίας αντιλαμβάνονται την έννοια της Ε.Κ.Ε., να συγκρίνουν τον τρόπο επικοινωνίας των δράσεων Ε.Κ.Ε. των επιχειρήσεων στη Βραζιλία και των επιχειρήσεων σε χώρες του εξωτερικού και να αποσαφηνίσουν τη θέση της Ε.Κ.Ε. εντός της επιχειρηματικής στρατηγικής. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνάς τους, εντοπίζονται ομοιότητες αλλά και διαφορές μεταξύ των πρακτικών Ε.Κ.Ε. των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, οι φαρμακευτικές εταιρίες της Βραζιλίας ενδιαφέρονται περισσότερο για τον εντοπισμό των εταίρων τους στα έργα Ε.Κ.Ε., σε σύγκριση με τις αντίστοιχες επιχειρήσεις χωρών του εξωτερικού. Επιπλέον, παρατηρήθηκε ότι οι επιχειρήσεις χωρών του εξωτερικού διατυπώνουν με περισσότερη σαφήνεια τη δέσμευσή τους σε δράσεις κοινωνικής και περιβαλλοντικής ευθύνης. Τέλος, οι Silva Filho *et al.* (2019) παρατήρησαν ότι ένα σημείο κριτικής σημασίας όσον αφορά στην επικοινωνία των δράσεων Ε.Κ.Ε. είναι ο εντοπισμός των συνεργατών και τα αποτελέσματα των έργων και προγραμμάτων Ε.Κ.Ε. και βιωσιμότητας.

Παράλληλα, οι Yang *et al.* (2019), με αφορμή τα σκάνδαλα περί περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ποιότητας των προϊόντων των Κινεζικών φαρμακευτικών υπηρεσιών, εξέτασαν τα δεδομένα 125 εταιριών για την περίοδο 2010-2016 προκειμένου να

μελετήσουν την επίδραση της συνολικής απόδοσης E.K.E. καθώς και την απόδοση σε πέντε μοναδικές πτυχές της E.K.E., όπως οι μέτοχοι, οι εργαζόμενοι, οι πελάτες και οι προμηθευτές, οι περιβαλλοντικές πρακτικές και η κοινωνία. Σκοπός τους ήταν να διερευνήσουν το βαθμό στον οποίον οι πρακτικές E.K.E. των Κινεζικών φαρμακευτικών υπηρεσιών στους προαναφερόμενους τομείς, επηρεάζουν τη χρηματοοικονομική απόδοση των επιχειρήσεων. Για την αξιολόγηση της απόδοσης E.K.E. χρησιμοποιήθηκε το σύστημα Hexun, ενώ για την αξιολόγηση της απόδοσης της επιχείρησης χρησιμοποιήθηκαν οι δείκτες Tobin's Q, ROA, ROE και EPS. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης των Yang *et al.* (2019) έδειξαν ότι υφίσταται μία θετικά στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της συνολικής E.K.E. και των χρηματοοικονομικών δεικτών των επιχειρήσεων. Επιπλέον, αν και όλες οι διαστάσεις της E.K.E. συνδέονται θετικά με την απόδοση της επιχείρησης, η περιβαλλοντική διάσταση φαίνεται να έχει την πλέον προφανή επίδραση σε αυτήν, ακολουθούμενη από τη διάσταση των πελατών και προμηθευτών και τη διάσταση των εργαζομένων. Οι διαστάσεις E.K.E. που αφορούν στην κοινωνία και τους μετόχους ασκούν μικρότερη επίδραση στην απόδοση της επιχείρησης (Yang *et al.*, 2019).

Σε διαφορετικό πλαίσιο, ο Kumar (2017) μελέτησε τον τρόπο εφαρμογής δράσεων E.K.E. από τη φαρμακευτική εταιρία Incepta. Συγκεκριμένα, εξέτασε τον τρόπο με τον οποίον γίνεται αντιληπτή η έννοια της E.K.E. εντός του πλαισίου της επιχειρηματικότητας στο φαρμακευτικό κλάδο. Πραγματοποιώντας συνεντεύξεις με διοικητικά στελέχη που ασχολούνται με ζητήματα στρατηγικής και E.K.E. και αναλύοντας δημοσιευμένες ετήσιες αναφορές της εταιρίας, ο Kumar (2017) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η φαρμακευτική εταιρία Incepta δίνει περισσότερη έμφαση σε ζητήματα κερδοφορίας. Χαρακτηριστικά, ο ερευνητής αναφέρει ότι η Incepta επιθυμεί να παρουσιάζεται ως ένας καλός εταιρικός πολίτης, ο οποίος είναι ηθικός, κερδοφόρος και υπακούει στην ισχύουσα νομοθεσία. Περαιτέρω, οι δράσεις E.K.E. της εταιρίας αφορούν, κατά κύριο λόγο, το περιβάλλον και τους ανθρώπους, ενώ οι φιλανθρωπικές δραστηριότητες αναπτύσσονται κυρίως για την αύξηση της πιστότητας των πελατών.

Σύμφωνα με τους Salvioni *et al.* (2015), τα χαρακτηριστικά του φαρμακευτικού κλάδου υποδηλώνουν έναν υψηλό κίνδυνο διαφθοράς, η οποία συνεπάγεται ζημία τόσο για τη βιομηχανία, όσο και για το σύστημα υγείας και το σύνολο της κοινότητας. Οι φαρμακευτικές εταιρίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη γενικευμένη επαναφορά της

αποτελεσματικότητας του κλάδου υγείας, με αποτέλεσμα πολυεθνικοί οργανισμοί να παρεμβαίνουν με πρότυπα ηθικού κώδικα που αντιπροσωπεύουν τα ελάχιστα επίπεδα ηθικών πρακτικών που πρέπει να σέβονται οι επιχειρηματικοί οργανισμοί. Βάσει των παραπάνω, οι συγγραφείς επιδίωξαν να μελετήσουν το ρόλο του ηθικού κώδικα στην ανάπτυξη ισχυρών κουλτουρών προσανατολισμένων στις αξίες, ως εργαλείο της εταιρικής υπευθυνότητας στη φαρμακευτική βιομηχανία. Μέσω της έρευνας τους, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι Ευρωπαϊκές φαρμακευτικές εταιρίες πρέπει να αναγνωρίσουν ότι η ηθική κουλτούρα είναι ο βασικός παράγοντας που καθοδηγεί την ανάπτυξη αποτελεσματικών ηθικών. Το μεγαλύτερο εμπόδιο στον περιορισμό της κακής συμπεριφοράς φαίνεται ότι είναι το κενό μεταξύ των αξιών που παρουσιάζουν οι επιχειρήσεις στους ηθικούς κώδικές τους και των λειτουργικών αξιών τους (Salvioni *et al.*, 2015).

Στη δική τους εργασία, οι Droppert and Bennett (2015) προσπάθησαν να κατανοήσουν πώς οι πολυεθνικές φαρμακευτικές υπηρεσίες αναπτύσσουν δραστηριότητες E.K.E. στον αναπτυσσόμενο κόσμο, ποια είναι τα κίνητρα τους και πώς εξελίσσονται οι στρατηγικές E.K.E. Οι ερευνητικές μέθοδοι που υιοθέτησαν περιλάμβαναν την εξερευνητική μελέτη, μέσω ενός συνδυασμού ανάλυσης δημοσιευμένων δεδομένων και συνεντεύξεων με έξι εκπροσώπους φαρμακευτικών επιχειρήσεων. Η έρευνά τους έδειξε ότι η E.K.E. διαφέρει μεταξύ των φαρμακευτικών επιχειρήσεων, ειδικότερα ως προς τον ορισμό της, την οργανωτική δομή διαχείρισής της, τις δραστηριότητες E.K.E. και τα κίνητρα. Οι πλέον συνήθεις δραστηριότητες E.K.E. μεταξύ των υπό εξέταση επιχειρήσεων ήταν η ενίσχυση των υποδομών διανομής φαρμάκων σε αναπτυσσόμενες χώρες, πρωτοβουλίες σχετικά με την υγεία και την έρευνα και ανάπτυξη. Οι κυριότεροι παράγοντες που ωθούν τις φαρμακευτικές επιχειρήσεις στην ανάληψη δραστηριοτήτων E.K.E. είναι η βελτίωση της φήμης της επιχείρησης, η ικανοποίηση των εργαζομένων, η καλύτερη κατάταξη σε δείκτες βιωσιμότητας, η είσοδος σε νέες αγορές, οι μακροπρόθεσμες οικονομικές αποδόσεις και η βελτίωση της υγείας του ευρύτερου πληθυσμού. Τέλος, όσον αφορά στις στρατηγικές E.K.E., οι Droppert and Bennett (2015) παρατήρησαν ότι οι υπό εξέταση φαρμακευτικές επιχειρήσεις διέφεραν, υιοθετώντας στρατηγικές που περιλάμβαναν από φιλανθρωπικές δωρεές έως ενσωματωμένα επιχειρηματικά μοντέλα κοινής αξίας.

Ο Sawant (2014) εστίασε την έρευνά του στην εφαρμογή της E.K.E. από τις επιχειρήσεις του φαρμακευτικού κλάδου της Ινδίας, με αφετηρία την άποψη ότι κοινός στόχος της εγχώριας και διεθνούς επιχειρηματικής κοινότητας είναι η επίτευξη πλούτου με έναν κοινωνικά και περιβαλλοντικά υπεύθυνο τρόπο. Υιοθετώντας την ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση, ο Sawant (2014) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι φαρμακευτικές επιχειρήσεις της Ινδίας ξεπερνούν τη στενή έννοια της E.K.E. και αναζητούν τρόπους ώστε να καταπολεμήσουν τη φτώχεια και να συμβάλλουν στην αστική ανάπτυξη. Επιπλέον, η νομοθεσία που αφορά στις νέες επιχειρήσεις, ορίζει ότι οι δραστηριότητες E.K.E. θα πρέπει να αναπτύσσονται εντός της Ινδίας. Εφόσον η επιχείρηση πληροί συγκεκριμένα οικονομικά κριτήρια, τότε απαιτείται να δαπανά ετησίως το 2% του μέσου ετήσιου καθαρού κέρδους της (σε διάστημα τριών ετών) σε δραστηριότητες E.K.E. (Sawant, 2014).

Όμοια, η Vitezic (2010) ανέλυσε τις πρακτικές E.K.E. των φαρμακευτικών επιχειρήσεων της ευρύτερης περιοχής των πρώην Γιουγκοσλαβικών χωρών. Οι ερευνητικοί στόχοι της ήταν η εξερεύνηση του συστήματος μέτρησης της E.K.E. και η εξαγωγή συμπερασμάτων, μέσω κριτικής ανάλυσης, επί των χρησιμοποιούμενων δεικτών. Σκοπός της ήταν η ενοποίηση των προσεγγίσεων της E.K.E. στο φαρμακευτικό κλάδο των πρώην Γιουγκοσλαβικών χωρών, καθώς δεν υφίσταται συμφωνία μεταξύ των συμβαλλομένων μερών και της φαρμακευτικής βιομηχανίας σχετικά με τις κοινωνικά υπεύθυνες φαρμακευτικές επιχειρήσεις. Για τους σκοπούς της έρευνάς της, η Vitezic (2010) χρησιμοποίησε τη μέθοδο της συνέντευξης, στατιστικές μεθόδους και επιστημονικές αναλυτικές μεθόδους. Τα αποτελέσματά της έδειξαν ότι σύμφωνα με το σύστημα μέτρησης στις κύριες φαρμακευτικές επιχειρήσεις τεσσάρων χωρών της υπό εξέταση περιοχής (το δείγμα αποτελούνταν συνολικά από 12 επιχειρήσεις), αναπτύσσεται ένα μοντέλο κοινωνικά υπεύθυνης φαρμακευτικής επιχείρησης.

Θεωρώντας ότι οι πρακτικές E.K.E. που υιοθετούν οι φαρμακευτικές επιχειρήσεις διαφέρουν μεταξύ ώριμων και αναδυόμενων αγορών, οι Volodina *et al.* (2009) μελέτησαν τη γνώση, τις στάσεις και τις πρακτικές φοιτητών ιατρικών και φαρμακευτικών σχολών έναντι της έννοιας της E.K.E. στο φαρμακευτικό κλάδο, αφενός στην ώριμη αγορά της Γερμανίας και αφετέρου στην αναπτυσσόμενη αγορά της Ρωσίας. Τα δεδομένα της έρευνάς τους συλλέχθηκαν μέσω της διανομής ερωτηματολογίου σε φοιτητές δύο Ρωσικών και ενός Γερμανικού πανεπιστημίου. Από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψε ότι μόνο λίγοι

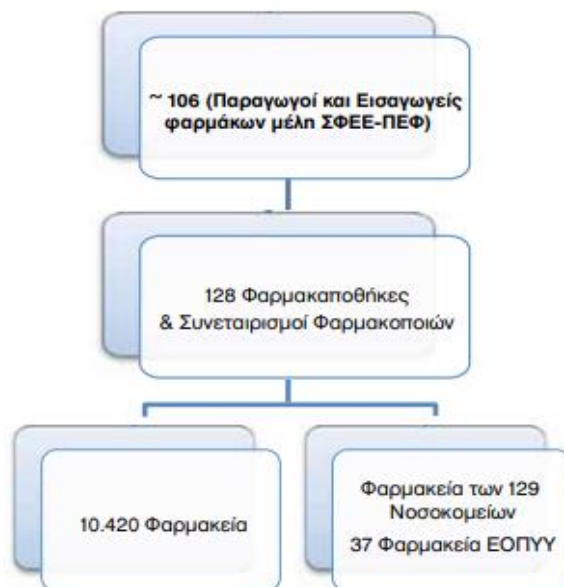
φοιτητές είναι ενήμεροι για τις δράσεις Ε.Κ.Ε των φαρμακευτικών εταιριών. Γενικότερα, προέκυψε ότι η φήμη της φαρμακευτικής βιομηχανίας ήταν μάλλον αρνητική, καθώς λιγότεροι από το 15% των φοιτητών εμπιστεύονται τις πληροφορίες που μεταδίδονται μέσω των διαφημίσεων και υποστηρίζουν τις τιμολογιακές στρατηγικές και τις πολιτικές των επιχειρήσεων προς τις αναπτυσσόμενες χώρες. Συνολικά, η πλειονότητα των φοιτητών υποστήριξε ότι η κοινωνικά ανεύθνη συμπεριφορά μπορεί να έχει σημαντικά αρνητικές συνέπειες για τις επιχειρήσεις (Volodina *et al.*, 2009).

Τέλος, οι Cheah *et al.* (2007) εστίασαν την έρευνά τους στις επιπτώσεις που έχει η ανακοίνωση της ανάκλησης φαρμακευτικού προϊόντος στις αποδόσεις των μετόχων των φαρμακευτικών επιχειρήσεων. Καθώς οι ανακλήσεις προϊόντων προκαλούν σημαντική ζημία στη φήμη, την ακεραιότητα και την κερδοφορία μίας επιχείρησης, οι ερευνητές μελέτησαν τις επιδράσεις στον πλούτο των μετόχων και το βαθμό στον οποίον η υιοθέτηση πρακτικών Ε.Κ.Ε από τις φαρμακευτικές επιχειρήσεις της Μεγάλης Βρετανίας και των Η.Π.Α. επηρεάζει τις αντιδράσεις της αγοράς στις ανακοινώσεις ανάκλησης προϊόντων. Η ανάλυση που πραγματοποίησαν, έδειξε ότι οι δύο αγορές ανταποκρίνονται με διαφορετικό τρόπο στις ανακλήσεις φαρμακευτικών προϊόντων. Οι Αμερικανοί επενδυτές τιμωρούν τις επιχειρήσεις ανάλογα με τη σοβαρότητα του ελαττώματος του προϊόντος, ενώ οι Βρετανοί επενδυτές είναι μάλλον αδιάφοροι. Παράλληλα, ενώ στη Μεγάλη Βρετανία, οι επενδυτές ανταμείβουν τις ανακλήσεις προϊόντων από επιχειρήσεις που δεν έχουν αναπτύξει δράσεις Ε.Κ.Ε., οι Αμερικανοί επενδυτές τιμωρούν τις επιχειρήσεις που δεν αναπτύσσουν δράσεις Ε.Κ.Ε και οι οποίες έχουν πραγματοποιήσει ανακλήσεις προϊόντων (Cheah *et al.*, 2007).

4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ: Ο ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο κλάδος της παραγωγής και διάθεσης φαρμακευτικών προϊόντων συνιστά έναν από τους πλέον δυναμικούς κλάδους της Ελληνικής οικονομίας. Σύμφωνα με έρευνα του IOBE (2019), η δαπάνη της φαρμακοβιομηχανίας για έρευνα και ανάπτυξη αποτελούσε κατά το έτος 2015, το 8% της συνολικής δαπάνης για έρευνα και ανάπτυξη στην Ελλάδα. Παράλληλα, η παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων ανήλθε στα € 954 εκ. για το έτος 2017, αντιπροσωπεύοντας το 3% του κλάδου της μεταποίησης και απασχολώντας 14,4 χιλιάδες άτομα κατά το ίδιο έτος (IOBE, 2019). Τέλος, κατά το έτος 2018, οι εξαγωγές φαρμακευτικών προϊόντων αντιπροσώπευαν το 4,3% του συνόλου των εξαγωγών της Ελλάδας, αγγίζοντας το ποσό των € 1,4 δις. (IOBE, 2019).

Η προσφορά των φαρμακευτικών προϊόντων ξεκινά από τις φαρμακευτικές επιχειρήσεις που μπορεί να αναπτύσσουν παραγωγική ή εμπορική δραστηριότητα. Τα φαρμακευτικά προϊόντα προωθούνται στη συνέχεια σε φαρμακαποθήκες και συνεταιρισμούς φαρμακοποιών για να καταλήξουν στα φαρμακεία, όπως περιγράφεται στην Εικόνα 2 παρακάτω (IOBE, 2019).

(Πηγή: IOBE, 2019)

Εικόνα 2 - Αλυσίδα φαρμάκου στην Ελλάδα

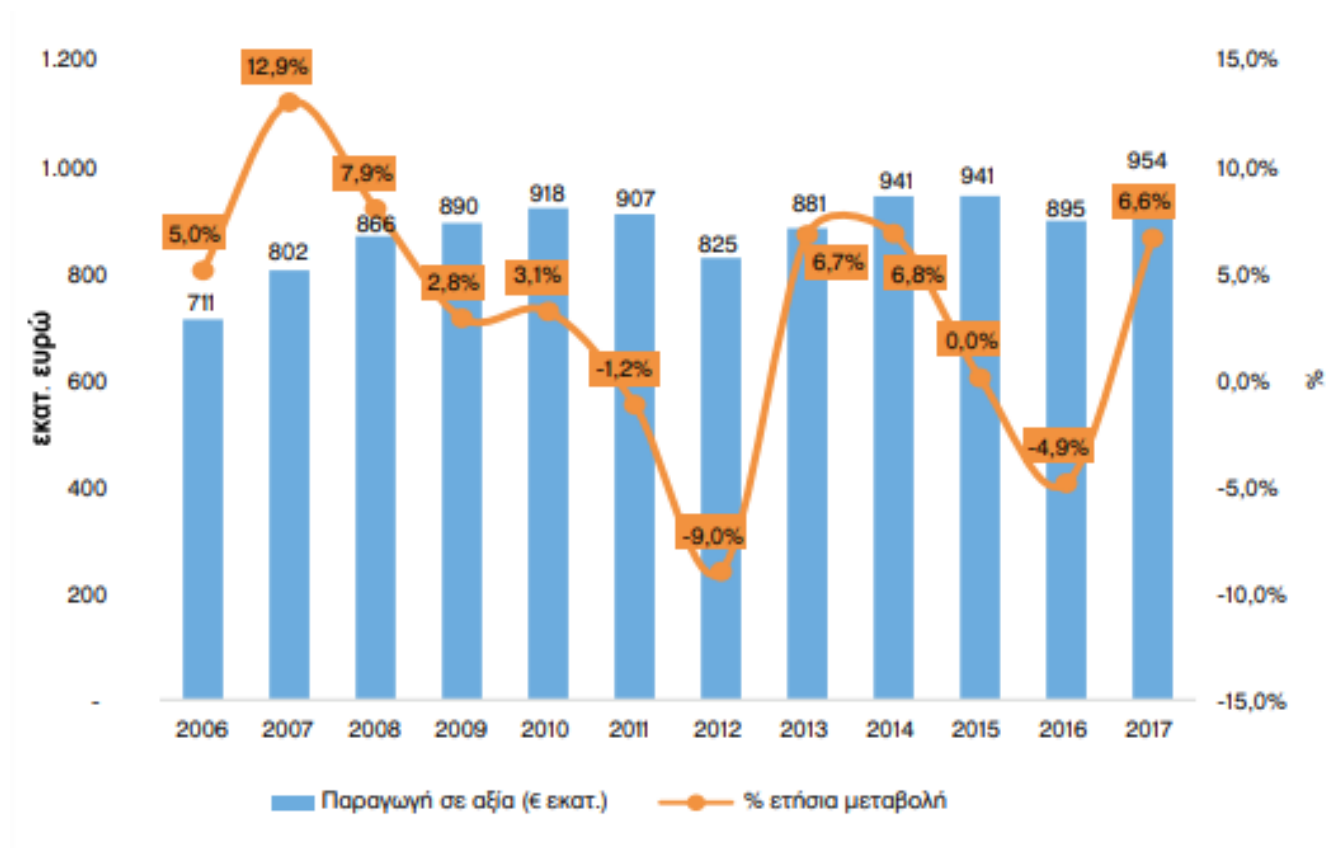
Παράλληλα, κατά το έτος 2017, η Ελλάδα χαρακτηριζόταν από τον υψηλότερο αριθμό φαρμακείων ανά 100.000 κατοίκους, μεταξύ των 28 χωρών της Ε.Ε., με 97 φαρμακεία ανά 100.000 κατοίκους έναντι του Ευρωπαϊκού μέσου όρου που ανερχόταν στα 31 φαρμακεία ανά 100.000 κατοίκους (IOBE, 2019). Συγκεκριμένα, κατά το έτος 2017, λειτουργούσαν στην Ελλάδα 10.420 φαρμακεία και 128 φαρμακαποθήκες. Ο αριθμός τόσο των φαρμακείων όσο και των φαρμακαποθηκών άρχισε να παρουσιάζει ξανά ελαφριά αύξηση κατά τα τελευταία δύο έτη, μετά από την πτώση που παρουσίαζε από το έτος 2013 (IOBE, 2019).

(Πηγή: IOBE, 2019)

Εικόνα 3 - Αριθμός φαρμακείων και φαρμακαποθηκών στην Ελλάδα

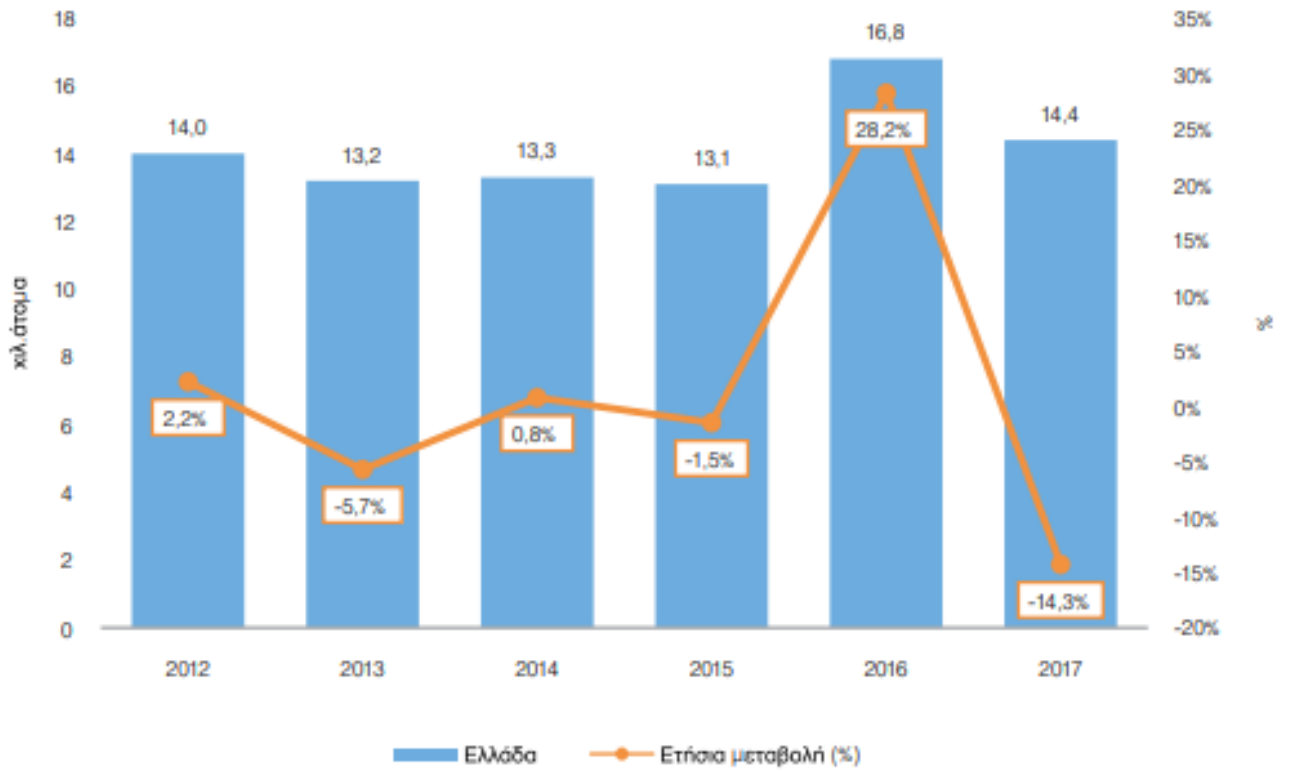
Όσον αφορά στην παραγωγή φαρμάκων στην Ελλάδα, αυτή παρουσίασε αύξηση της τάξης του 6,6% κατά την περίοδο 2016-2017, αγγίζοντας τα € 954 εκατ. το έτος 2017. Όμοια, άνοδος καταγράφηκε και στην περίπτωση του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής φαρμακευτικών προϊόντων, τόσο κατά το έτος 2017 όσο και κατά το έτος 2018 (IOBE, 2019).

(Πηγή: IOBE, 2019)

Εικόνα 4 - Φαρμακευτική παραγωγή στην Ελλάδα (σε εκατ. ευρώ)

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η συμβολή του κλάδου της φαρμακοβιομηχανίας στη συνολική απασχόληση στην Ελλάδα. Παρά τη μείωση της τάξης του 14,3% μεταξύ 2016 και 2017, κατά το έτος 2017, ο κλάδος της παραγωγής φαρμάκου στην Ελλάδα απασχόλησε 14,4 χιλιάδες άτομα (IOBE, 2019). Μάλιστα, η πλειονότητα των εργαζομένων στο συγκεκριμένο κλάδο χαρακτηρίζεται από αρκετά υψηλό εκπαιδευτικό υπόβαθρο, καθώς το 60,5% των εργαζομένων είναι κάτοχοι πτυχίου πανεπιστημίου, σε σύγκριση με τον ευρύτερο κλάδο της μεταποίησης και το σύνολο της οικονομίας, όπου τα αντίστοιχα ποσοστά ανέρχονται σε 35,7% και 22% (IOBE, 2019).

(Πηγή: IOBE, 2019)

Εικόνα 5 - Απασχόληση στην παραγωγή φαρμάκου (χιλιάδες άτομα)

5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

5.1 Μεθοδολογική προσέγγιση

Σύμφωνα με τους Saunders *et al.* (2009), στα πλαίσια μίας έρευνας, μπορεί να υιοθετηθεί μία εκ των εξής τριών μεθοδολογικών προσεγγίσεων: (i) της εξερευνητικής προσέγγισης, (ii) της περιγραφικής προσέγγισης και (iii) της επεξηγηματικής προσέγγισης. Ένας ερευνητής υιοθετεί την εξερευνητική προσέγγιση όταν επιθυμεί να συλλέξει πληροφορίες και να κατανοήσει ένα θέμα. Η εν λόγω μεθοδολογική προσέγγιση χαρακτηρίζεται από την ευελιξία του σκοπού της έρευνας και τη δυνατότητα προσαρμογής στην αλλαγή και εφαρμόζεται κυρίως όταν ο όγκος των διαθέσιμων δεδομένων είναι μεγάλος. Ως προς την περιγραφική προσέγγιση, αυτή επιλέγεται όταν ο ερευνητής επιθυμεί να κατανοήσει τα γεγονότα που συνδέονται με τη μελέτη του και να αποκτήσει σωστή πληροφόρηση. Ουσιαστικά, η περιγραφική προσέγγιση μπορεί να χαρακτηριστεί ως προέκταση ή μέρος της εξερευνητικής προσέγγισης. Τέλος, η επεξηγηματική μεθοδολογική προσέγγιση υιοθετείται όταν ο ερευνητής επιθυμεί να εξετάσει και να ερμηνεύσει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ των μεταβλητών της έρευνάς του (Saunders *et al.*, 2009).

Εκτός των τριών προαναφερόμενων μεθοδολογικών προσεγγίσεων, οι Saunders *et al.* (2009) αναφέρονται και στην κατηγοριοποίηση της ερευνητικής μεθόδου σε επαγωγική ή αφαιρετική προσέγγιση. Στην περίπτωση της επαγωγικής προσέγγισης, η οποία απαιτεί αυξημένους χρονικούς και λοιπούς πόρους, ο ερευνητής συλλέγει και εξετάζει δεδομένα προκειμένου να εξάγει συγκεκριμένα συμπεράσματα. Από την άλλη πλευρά, στην περίπτωση της αφαιρετικής προσέγγισης, ο ερευνητής βασίζεται σε μία συγκεκριμένη θεωρία και επιδιώκει να ελέγξει την ισχύ της, μέσω της μελέτης του.

Τέλος, οι Saunders *et al.* (2009) και οι Ghauri and Gronhaug (2005) διακρίνουν τις ερευνητικές προσεγγίσεις σε ποσοτικές και ποιοτικές, χρησιμοποιώντας ως κριτήριο τη φύση των δεδομένων που συλλέγει κι επεξεργάζεται ο ερευνητής. Όταν υιοθετεί την ποσοτική μέθοδο, ο ερευνητής συλλέγει ποσοτικά δεδομένα, δηλαδή δεδομένα σε αριθμητική μορφή, τα οποία αναλύει στη συνέχεια με στατιστικές μεθόδους. Αντίθετα, όταν υιοθετεί την ποιοτική μέθοδο, ο ερευνητής συλλέγει μη ποσοτικά δεδομένα, τα οποία αναλύει για να μελετήσει τους λόγους για τους οποίους συμβαίνουν κάποια πράγματα.

Λαμβάνοντας υπόψη τις κατηγοριοποιήσεις της μεθοδολογικής προσέγγισης που προτείνονται από τους Saunders *et al.* (2009) και Ghauri and Gronhaug (2005), η ερευνητική μέθοδος που θα εφαρμοστεί στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η εξερευνητική, επαγωγική και ποιοτική μέθοδος.

5.2 Δείγμα έρευνας

Κύριος σκοπός της εργασίας είναι η μελέτη των πρακτικών Ε.Κ.Ε. που αναπτύσσονται από Ελληνικές εταιρίες που δραστηριοποιούνται στο φαρμακευτικό κλάδο. Οι λόγοι για τους οποίους επιλέχθηκε ο φαρμακευτικός κλάδος, έναντι άλλων κλάδων της Ελληνικής οικονομίας είναι οι εξής: (i) ο ρόλος που διαδραματίζει ο φαρμακευτικός κλάδος στην οικονομία της Ελλάδας και (ii) η σπουδαιότητα των δράσεων Ε.Κ.Ε. για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο φαρμακευτικό κλάδο, αφενός λόγω της ιδιαίτερα στενής σχέσης που αναπτύσσεται μεταξύ των φαρμακευτικών εταιριών και της κυβέρνησης και άλλων συμβαλλομένων μερών, όπως επισημαίνουν οι Salvioni *et al.* (2015), αφετέρου λόγω των υψηλών επιπέδων διαφθοράς που χαρακτηρίζουν τον κλάδο, όπως επισημαίνουν οι West (2012) και Scherer and Palazzo (2008).

Αν και στο φαρμακευτικό κλάδο της Ελλάδας, δραστηριοποιούνται τόσο Ελληνικές όσο και πολυεθνικές επιχειρήσεις, για τους σκοπούς της εργασίας αναλύθηκαν οι δράσεις Ε.Κ.Ε. των Ελληνικών επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, επιλέχθηκαν οι 45 εταιρίες μέλη της Πανελληνίας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας, όπως παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 1).

Πίνακας 1 - Εταιρίες μέλη της Πανελλήνιας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας

(Πηγή: pef.gr)

5.3 Συλλογή και ανάλυση δεδομένων

Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν στα πλαίσια της παρούσας εργασίας συλλέχθηκαν από τους επίσημους ιστοτόπους των εταιριών του δείγματος και από τις δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις Ε.Κ.Ε., στις περιπτώσεις των επιχειρήσεων του δείγματος όπου ήταν διαθέσιμες. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να σημειωθεί ότι από τις 45 εταιρίες μέλη της Πανελλήνιας Ένωσης Φαρμακοβιομηχανίας, συμπεριλήφθηκαν στην έρευνα μόνο οι 42 εταιρίες. Αναλυτικά:

- Η εταιρία Innovis εξαιρέθηκε από την έρευνα καθώς ο ιστοτόπος αυτής (www.innovispharma.gr) ήταν υπό κατασκευή κατά τη χρονική περίοδο διεξαγωγής της έρευνας, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων αναφορικά με την ανάπτυξη ή όχι δράσεων ΕΚΕ από την εταιρία.
- Η εταιρία Medhel εξαιρέθηκε από την έρευνα καθώς ο ιστοτόπος αυτής (www.medhel.gr) ήταν εκτός λειτουργίας κατά τη χρονική περίοδο διεξαγωγής της έρευνας, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων αναφορικά με την ανάπτυξη ή όχι δράσεων ΕΚΕ από την εταιρία.
- Η εταιρία Proel A.E. εξαιρέθηκε από την έρευνα καθώς ο ιστοτόπος αυτής (www.proel.gr), κατά τη χρονική περίοδο διεξαγωγής της έρευνας, δρομολογούσε το χρήση σε ιστότοπο εταιρίας παροχής τεχνικών υπηρεσιών, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων αναφορικά με την ανάπτυξη ή όχι δράσεων ΕΚΕ από την εταιρία.

Η ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν έγινε μέσω της μεθόδου της ανάλυσης περιεχομένου. Σύμφωνα με τον Cole (1988), πρόκειται για μία μέθοδο ανάλυσης επικοινωνιακών μηνυμάτων, σε γραπτή, προφορική ή οπτική μορφή, η χρήση της οποίας ξεκίνησε τον 19^ο αιώνα, στα πλαίσια της ανάλυσης του περιεχομένου άρθρων από εφημερίδες και περιοδικά καθώς και πολιτικών λόγων ή διαφημιστικών μηνυμάτων (Harwood and Garry, 2003). Οι Stone *et al.* (1966) περιγράφουν τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου ως μία τεχνική έρευνας, η οποία εξάγει συστηματικά και αντικειμενικά συμπεράσματα, μέσω συγκεκριμένων χαρακτηριστικών ενός κειμένου, ενώ ο Krippendorff (1980) την ορίζει ως μία τεχνική έρευνας, μέσω της οποίας δημιουργούνται πιστά αντίγραφα κι εξάγονται έγκυρα συμπεράσματα από τα στοιχεία ενός κειμένου. Αντίστοιχοι

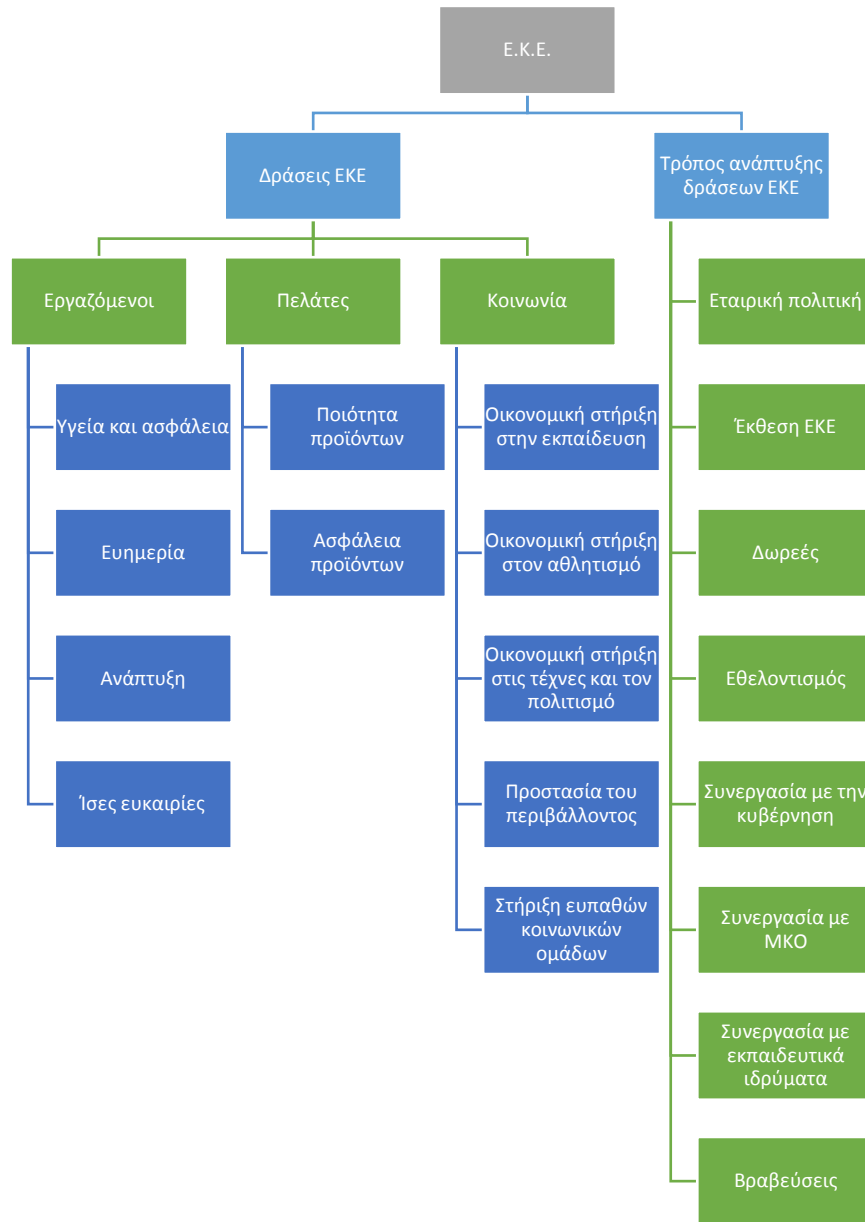
ορισμοί έχουν αναπτυχθεί και από το Berelson (1952), ο οποίος επίσης αναφέρεται στη δημιουργία πιστών αντιγράφων αλλά και στους όρους της αντικειμενικότητας και της συστηματικότητας και το Weber (1990), ο οποίος αναφέρθηκε στην εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων από ένα κείμενο, μέσω διαδικασιών, μεθόδων και τρόπων. Ο Cavanagh (1997) εξηγεί ότι μέσω της μεθόδου ανάλυσης περιεχομένου, το περιεχόμενο διαχωρίζεται σε κατηγορίες, ενώ λέξεις και φράσεις εντός της ίδιας κατηγορίας γίνονται αντιληπτές ως έχουσες το ίδιο νόημα. Βάσει της διεθνούς βιβλιογραφίας, τα πλεονεκτήματα της μεθόδου ανάλυσης περιεχομένου περιλαμβάνουν: (i) την ευαισθησία ως προς το περιεχόμενο (Krippendorff, 1980), (ii) την η ευελιξία ως προς το σχεδιασμό της έρευνας (Harwood and Garry, 2003) και (iii) τον αφηρημένος χαρακτήρας της μεθόδου που συμβάλλει σε μία απλοϊκή περιγραφή των δεδομένων (Cavanagh, 1997).

Στη συγκεκριμένη εργασία, τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους ιστοτόπους των εταιριών του δείγματος και τις δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ, αναλύθηκαν μέσω της κωδικοποίησης θεμάτων, όπως αυτά προέκυψαν από τις ιστοσελίδες ενδιαφέροντος (ιστοσελίδες εντός των ιστοτόπων που αναφέρονται στις δράσεις ΕΚΕ των εταιριών του δείγματος). Η κωδικοποίηση των θεμάτων πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με το Σχήμα 1 παρακάτω. Αναλυτικά, για κάθε μία από τις εταιρίες του δείγματος της έρευνας, πραγματοποιήθηκε αρχικά μία σύντομη περιγραφή του προφίλ τους και στη συνέχεια καταγράφηκε: (i) το είδος και η φύση των δραστηριοτήτων ΕΚΕ που αναλαμβάνει έναντι βασικών εταίρων της, όπως οι εργαζόμενοι της, οι πελάτες της και η κοινωνία και (ii) ο τρόπος ανάπτυξης των δραστηριοτήτων Ε.Κ.Ε. που εφαρμόζει η εταιρία. Από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε, προέκυψε ότι οι εταιρίες του δείγματος μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- Φαρμακευτικές εταιρίες, στον ιστότοπο των οποίων δε διατίθενται πληροφορίες σχετικά με την ανάπτυξη δράσεων ΕΚΕ, με αποτέλεσμα να εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι εν λόγω εταιρίες δεν αναπτύσσουν δράσεις ΕΚΕ.
- Φαρμακευτικές εταιρίες, στον ιστότοπο των οποίων γίνεται επιγραμματική αναφορά στη συμβολή των εταιριών στην κοινωνία χωρίς να διατίθενται περισσότερες πληροφορίες σχετικά με δράσεις ΕΚΕ. Για αυτές τις εταιρίες, δεν ήταν δυνατή η

εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τα είδη δράσεων ΕΚΕ που αναπτύσσουν ή τον τρόπο εκδήλωσης των δράσεων.

- Φαρμακευτικές εταιρίες, στον ιστότοπο των οποίων διατίθενται πληροφορίες σχετικά με τα προγράμματα ΕΚΕ και τις δράσεις ΕΚΕ που αναπτύσσουν καθώς και τον τρόπο εκδήλωσης των εν λόγω δράσεων.

Σχήμα 1 - Κωδικοποίηση θεμάτων

6. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 Φαρμακευτικές εταιρίες που δεν αναπτύσσουν δράσεις ΕΚΕ

Ο πίνακας που ακολουθεί (Πίνακας 2) παρουσιάζει τις εταιρίες, για τις οποίες δεν προέκυψε η ανάπτυξη δράσεων ΕΚΕ, σύμφωνα με τις διαθέσιμες πληροφορίες στον εταιρικό τους ιστότοπο.

Πίνακας 2 - Φαρμακευτικές εταιρίες που δεν αναπτύσσουν δράσεις ΕΚΕ

	<p>Η εταιρία Anfarm ιδρύθηκε το 1967, με το όραμα να παρέχει γενόσημα φάρμακα σε κάθε χώρα του κόσμου. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέχονται στον ιστότοπο της εταιρίας, σήμερα η Anfarm θεωρείται ένας εξαιρετικά αξιόπιστος κατασκευαστής γενόσημων φαρμάκων, με εκτεταμένη εξαγωγική δραστηριότητα.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.anfarmhellas.com) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία Bennett ιδρύθηκε το 2005 και δραστηριοποιείται στην παραγωγή τόσο γενόσημων όσων και πρωτότυπων φαρμακευτικών σκευασμάτων. Η εταιρία εδρεύει στο νομό Αττικής και διαθέτει δική της παραγωγική μονάδα, η οποία βρίσκεται στο Κορωπί Αττικής. Τα προϊόντα της διατίθενται στην Ελληνική αγορά, καθώς και στις αγορές της Κύπρου, της Μάλτας και της Αλβανίας, ενώ γίνονται προσπάθειες περαιτέρω ανάπτυξης του εξαγωγικού της δικτύου.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.bennett.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία ΒΙΟΚΟΣΜΟΣ ιδρύθηκε το 1992 αποσκοπώντας στην κάλυψη των αναγκών της Ελληνικής ιατρικής κοινότητας στους τομείς ογκολογίας, καρδιολογίας και πυρηνικής ιατρικής. Μετά από επένδυση που πραγματοποίησε η εταιρία το 2000, κατάφερε να εξελιχθεί ώστε να αποτελεί σήμερα τη μοναδική Ελληνική εταιρία παραγωγής ραδιοφαρμάκων. Η εταιρία εδρεύει στο Λαύριο Αττικής και διαθέτει τα προϊόντα της, πέραν της Ελληνικής αγοράς, στις αγορές των Βαλκανικών χωρών καθώς και στην Κυπριακή αγορά.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.biokosmos.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία Boehringer Ingelheim Hellas ανήκει στον όμιλο εταιριών Boehringer Ingelheim και δραστηριοποιείται στην Ελληνική αγορά από το 1966. Διαθέτοντας δική της παραγωγική μονάδα στο Κορωπί Αττικής, η εταιρία παράγει καινοτόμα φάρμακα, τα οποία διατίθενται τόσο στην Ελληνική αγορά όσο και σε περισσότερες από 65 αγορές του εξωτερικού, με αποτέλεσμα, η εξαγωγική δραστηριότητα της εταιρίας να αντιπροσωπεύει περίπου το 1% των συνολικών εξαγωγών της χώρας.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.boehringer-ingelheim.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ. Έρευνα που έγινε στον παγκόσμιο</p>

		ιστότοπο του ομίλου Boehringer Ingelheim, έδειξε ότι η μητρική εταιρία έχει αναπτύξει πρόγραμμα ΕΚΕ, με κώδικα δεοντολογίας και ηθικής και δράσεις προστασίας του περιβάλλοντος ασφάλειας των εργαζομένων κλπ.
	Η εταιρία Famar είναι μέλος του Ευρωπαϊκού ομίλου Famar, ο οποίος δραστηριοποιείται, για περισσότερα από 70 έτη, στην παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων και στην παροχή υπηρεσιών ανάπτυξης στον φαρμακευτικό κλάδο. Ο όμιλος Famar απασχολεί περισσότερους από 1800 εργαζομένους παγκοσμίως, διαθέτει ένα δίκτυο έξι παραγωγικών μονάδων στην Ευρώπη και εξυπηρετεί περισσότερες από 80 διεθνείς αγορές. Κατά την αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο σχετικά με την εταιρία Famar, προέκυψε ότι η ελληνική εταιρία δε διαθέτει δικό της ιστότοπο.	Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.famar-group.com) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.
	Σύμφωνα με τον εταιρικό ιστότοπό της (www.faran.gr), η Faran δραστηριοποιείται στο φαρμακευτικό κλάδο, προσφέροντας θεραπευτικές προτάσεις υψηλής ποιότητας και θεραπευτικής αξίας, οι οποίες χαρακτηρίζονται από σύγχρονη φαρμακευτική τεχνολογία και τεκμηριωμένη ασφάλεια. Έχοντας αναπτύξει διεθνείς συνεργασίες, η Faran προσφέρει θεραπευτικές λύσεις σε νοσήματα που αφορούν στους χώρους της ογκολογίας, της αιματολογίας, της νεφρολογίας, της ορθοπαιδικής, της γυναικολογίας κλπ. Η εταιρία ιδρύθηκε το 1950, εδρεύει στη Νέα Κηφισιά Αττικής και απασχολεί 78 εργαζομένους.	Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.faran.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.
	Η εταιρία Finixfarm ιδρύθηκε στα τέλη του 1994 και δραστηριοποιείται στην παραγωγή και τη διάθεση φαρμακευτικών προϊόντων. Η εταιρία διαθέτει δική της μονάδα παραγωγής στην Αττική, ενώ το χαρτοφυλάκιο προϊόντων της περιλαμβάνει φάρμακα του αναπνευστικού συστήματος, δερματολογικά φάρμακα, φάρμακα σχετιζόμενα με το ανοσολογικό σύστημα, φάρμακα καρδιαγγειακών παθήσεων, φάρμακα κατά των λοιμώξεων, φάρμακα αρθροπαθειών και μυοσκελετικών παθήσεων, φάρμακα παθήσεων του κεντρικού νευρικού συστήματος και φάρμακα παθήσεων πεπτικού συστήματος.	Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.finix.com.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.

	<p>Η εταιρία GAP ιδρύθηκε το 1949 και δραστηριοποιείται στους τομείς: (i) της παραγωγής και διάθεσης φαρμάκων, γενοσήμων και πρωτοτύπων στην Ελληνική και διεθνή αγορά, (ii) της ανάπτυξης και διάθεσης των προϊόντων EVIOL και (iii) της παραγωγής για τρίτους, μαλακών καμουλών. Η εταιρία εδρεύει στην Αττική και στεγάζει το σύνολο των τμημάτων της σε ιδιόκτητο βιομηχανικό πάρκο. Σύμφωνα με την παρουσίαση της εταιρίας στον ιστότοπο αυτής (www.gap.gr), η εταιρία GAP συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των τριών μεγαλύτερων εταιριών γενοσήμων στην Ελλάδα. Τα προϊόντα της διατίθενται σε φαρμακεία, φαρμακοποθήκες, συνεταιρισμούς και νοσοκομεία σε όλη τη χώρα καθώς και σε αγορές του εξωτερικού, στην Ευρώπη, την Αμερική, τον Καναδά, τη Μέση Ανατολή, την Άπω Ανατολή και την Αφρική.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.gap.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία Genepharm ιδρύθηκε το 1967 με σκοπό την ανάπτυξη, την παραγωγή και τη διανομή γενοσήμων φαρμακευτικών προϊόντων. Αν και αρχικά, η Ελληνική αγορά αποτέλεσε την αγορά – στόχο της εταιρίας, σήμερα η τελευταία διαθέτει τα προϊόντα της σε πουλάριθμες αγορές του εξωτερικού, συμπεριλαμβανομένων αγορών της Ευρώπης, της Ασίας, της Αφρικής, της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας και Νότιας Αμερικής. Η παραγωγή των προϊόντων της εταιρίας πραγματοποιείται στις τρεις ιδιόκτητες εγκαταστάσεις που διαθέτει στην Παλλήνη Αττικής, στις οποίες πραγματοποιείται η παραγωγή ογκολογικών ενέσιμων ιδιοσκευασμάτων, ογκολογικών στερεών ιδιοσκευασμάτων και συμβατικών στερών ιδιοσκευασμάτων.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.genepharm.com) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία Kleva ιδρύθηκε το 1974 και δραστηριοποιείται στην ανάπτυξη, στην παραγωγή και στο μάρκετινγκ φαρμακευτικών προϊόντων. Η εταιρία εδρεύει στην Αττική. Η πρώτη παραγωγική της μονάδα κατασκευάστηκε το 1990 και ανακαινίστηκε το 2004, ενώ το 2008 η εταιρία απέκτησε τη δεύτερη παραγωγική της μονάδα προκειμένου να διαχειριστεί την αύξηση στη ζήτηση των προϊόντων της. Η εξαγωγική δραστηριότητα της εταιρίας ξεκίνησε το 1999 και από το 2012, η Kleva εξυπηρετεί περισσότερους από 50 πελάτες, σε περισσότερες από 30 χώρες παγκοσμίως, καλύπτοντας τις αγορές της Ευρώπης, του Καναδά, της Μέσης Ανατολής, της Ασίας, της Αφρικής, της Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας και την ευρύτερη αγορά της Ρωσίας.</p>	<p>Στον εταιρικό ιστότοπό της (www.kleva.gr), στην παρουσίαση του ιστορικού της, αναφέρεται ότι η εταιρία σύστησε το τμήμα Εταιρικής Κοινωνικής Υπευθυνότητας το 2007. Όμως, σε κανένα άλλο σημείο του ιστοτόπου δε γίνεται αναφορά στο πρόγραμμα ΕΚΕ της εταιρίας, ή στις δράσεις που αναπτύσσει στα πλαίσια του προγράμματός αυτού. Περαιτέρω, δεν εντοπίστηκε δημοσιευμένη ετήσια έκθεση ΕΚΕ.</p>

	<p>Η εταιρία ΚΟΠΕΡ ιδρύθηκε το 1936 και δραστηριοποιείται στο χώρο της παραγωγής φαρμακευτικών προϊόντων, στα οποία συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, αντιβιοτικά, αντιμυκητιασικά, καθαρτικά, οφθαλμολογικά, παρεντερικά συμπληρώματα κ.α. Η εταιρία διαθέτει ιδιόκτητες παραγωγικές εγκαταστάσεις στην Αττική και διανέμει τα προϊόντα της τόσο στην Ελληνική αγορά όσο και σε αγορές του εξωτερικού.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.koper.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία Laboserve ιδρύθηκε το Δεκέμβριο του 2016, με σκοπό την παροχή υπηρεσιών ανάπτυξης, ελέγχου και παραγωγής φαρμακευτικών προϊόντων. Πρόκειται για μία μη Ελληνική εταιρία, η οποία δραστηριοποιείται και στην Ελληνική αγορά, με εγκαταστάσεις στο Κορωπί Αττικής.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.laboserve.eu) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία Libytec ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 2008 και δραστηριοποιείται στην προώθηση αναγνωρισμένων φαρμακευτικών προϊόντων, σε συνεργασία με πολυεθνικές εταιρίες. Το χαρτοφυλάκιο των προϊόντων της είναι ιδιαίτερα ευρύ και περιλαμβάνει ιατροτεχνολογικά προϊόντα, συμπληρώματα διατροφής, αποζημιούμενα φάρμακα και δερμοκαλλυντικά. Η εταιρία εδρεύει στο Ελληνικό Αττικής, απ' όπου εξυπηρετεί κυρίως την Ελληνική αγορά.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.libytec.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία Medical εδρεύει στην Αττική και διακρίνει τα προϊόντα του χαρτοφυλακίου της σε τρεις κατηγορίες: (i) φάρμακα, (ii) προϊόντα φαρμακείου και (iii) καλλυντικά. Στο ιστότοπό της (www.medicalpq.gr) δε διατίθενται πληροφορίες σχετικά με την ύπαρξη ή μη ιδιόκτητων παραγωγικών εγκαταστάσεων ή τις αγορές στις οποίες διανέμει τα προϊόντα της.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.medicalpq.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία Νόρμα ιδρύθηκε το 1970, με κύριο τομέα δραστηριότητας τα προϊόντα υγειονομικής περίθαλψης, τα οποία διαθέτει στην Ελληνική αγορά αλλά και σε αγορές του εξωτερικού, συμπεριλαμβανομένων αγορών της Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής και της Κεντρικής Ασίας. Η Νόρμα ασχολείται με την ανάπτυξη και την εμπορία κυρίως επώνυμων γενόσημων φαρμάκων και είναι υπεύθυνος κυκλοφορίας για περισσότερα από 70 φαρμακευτικά ιδιοσκευάσματα.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.normahellas.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία Πετσιάβας ιδρύθηκε το 1920 και δραστηριοποιείται στους εξής τομείς: (i) την παραγωγή και διανομή φαρμάκων, (ii) τις πωλήσεις και διανομή Ο.Τ.Κ. προϊόντων, (iii) την προμήθεια χειρουργικού και νοσοκομειακού υλικού, (iv) την παραγωγή χρωμάτων και βοηθητικών βαφής για την κλωστοϋφαντουργία και τη βιομηχανία δερμάτων, (v) τη</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.petsiavas.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>

	<p>διανομή πρώτων υλών για τη βιομηχανία πλαστικών και (νί) την εμπορία καλσόν-καλτσών, γυναικείων εσφουόχων και μαγιό. Η εταιρία διαθέτει ιδιόκτητες παραγωγικές εγκαταστάσεις στην Κηφισιά Αττικής και γραφεία στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη και την Κύπρο.</p>	EKE.
	<p>Η εταιρία Φαρμανέλ ιδρύθηκε το 1991 και δραστηριοποιείται στην παραγωγή, την αντιπροσώπευση, την προώθηση και τη διανομή φαρμακευτικών και ιατροτεχνολογικών προϊόντων. Η εταιρία εδρεύει στο Γέρακα Αττικής και διαθέτει γραφεία και στην περιοχή της Θεσσαλονίκης, προκειμένου να εξυπηρετεί τη ζήτηση της αγοράς της Βορείου Ελλάδος. Το χαρτοφυλάκιο προϊόντων της Φαρμανέλ είναι ιδιαίτερα ευρύ και καλύπτει ένα μεγάλο φάσμα θεραπευτικών κατηγοριών, συμπεριλαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, φαρμακευτικά προϊόντα για διαβήτη, οφθαλμολογίας, ουρολογίας, ογκολογίας καθώς και φαρμακευτικά προϊόντα για το κεντρικό νευρικό σύστημα, το καρδιαγγειακό σύστημα, το πεπτικό σύστημα κ.α. Τα προϊόντα της διατίθενται, εκτός της Ελληνικής αγοράς, σε περίπου 30 χώρες σε όλον τον κόσμο (Ευρώπη, Καναδάς, Λατινική Αμερική, Μέση Ανατολή, Αφρική, Ασία και ΚΑΚ).</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.pharmanel.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία Pharmazac ιδρύθηκε το 1986 και δραστηριοποιείται στην ανάπτυξη, την παραγωγή και τη διανομή προϊόντων, στα οποία συμπεριλαμβάνονται φαρμακευτικά προϊόντα, φυτικά προϊόντα, συμπληρώματα διατροφής και προϊόντα υγειονομικής περιθαλψης. Η Pharmazac απασχολεί περίπου 120 εργαζομένους, το 20% των οποίων απασχολείται στο τμήμα έρευνας και ανάπτυξης. Διαθέτει οκτώ επιχειρηματικές μονάδες, σε πέντε τοποθεσίες και κατά την τελευταία πενταετία παρουσίασε ανάπτυξη της τάξης του 42%. Σε συνεργασία με άλλες εταιρίες του φαρμακευτικού κλάδου, τα προϊόντα της Pharmazac διατίθενται και σε αγορές του εξωτερικού, όπως σε αγορές της Ευρώπης, της Βορείου Αμερικής, της Αυστραλίας, της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.pharmazac.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία Remedina ιδρύθηκε το 1969 και δραστηριοποιείται στην παραγωγή και την προώθηση φαρμακευτικών προϊόντων. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, η Remedina ανέπτυξε εξειδίκευση αποκλειστικά στην παραγωγή β-λακταμικών αντιβιοτικών, τα οποία παράγονται σε ιδιόκτητες εγκαταστάσεις της εταιρίας στο Καματερό Αττικής. Τα προϊόντα της διατίθενται στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.remedina.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία Qualia ιδρύθηκε το 2009 και δραστηριοποιείται στην έρευνα</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας</p>

	<p>και ανάπτυξη φαρμακευτικών προϊόντων, διατροφικών φαρμακευτικών προϊόντων και ιατρικών συσκευών. Η εταιρία εδρεύει στην περιοχή της Κηφισιάς στην Αττική και διαθέτει τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην καινοτομία, η Qualia συνεργάζεται με πανεπιστημιακά ιδρύματα και λοιπούς οργανισμούς, συμμετέχοντας σε συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα έρευνας.</p>	<p>(www.qualiapharma.com) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>
	<p>Η εταιρία Vocate ιδρύθηκε το 1996 και δραστηριοποιείται στην παραγωγή και την προώθηση γενόσημων φαρμακευτικών προϊόντων και στην προώθηση πρωτότυπων ιατροτεχνολογικών προϊόντων. Η Vocate εδρεύει στη Γλυφάδα Αττικής και απασχολεί περίπου 90 άτομα, τα οποία εργάζονται στο τμήμα πωλήσεων της εταιρίας, στο τμήμα διοίκησης ή στο τμήμα της αποθήκης – διανομής.</p>	<p>Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.vocate.gr) δεν γίνεται καμία αναφορά σε δράσεις ΕΚΕ, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.</p>

6.2 Φαρμακευτικές εταιρίες με επιγραμματική αναφορά στην κοινωνική τους δράση

Μεταξύ των φαρμακευτικών εταιριών που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας, εντοπίστηκαν δύο εταιρίες, στον ιστότοπο των οποίων γινόταν επιγραμματική αναφορά στην κοινωνική τους δράση, χωρίς να παρέχονται περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα είδη δράσεων που αναπτύσσει κάθε εταιρία ή τον τρόπο εκδήλωσης των δράσεων αυτών. Πρόκειται για τις εταιρίες Σ.Μ. Φαρμακευτικά Προϊόντα ΕΠΕ και SYN Innovation Laboratories Α.Ε.

Η εταιρία SM είναι μία αμιγώς Ελληνική εταιρία, η οποία δραστηριοποιείται στη διάθεση φαρμακευτικών προϊόντων, στα οποία περιλαμβάνονται γενόσημα και καινοτόμα προϊόντα. Η εταιρία εδρεύει στην περιοχή Ρέντη της Αττικής, διατηρεί γραφεία και στην περιοχή της Θεσσαλονίκης και απασχολεί περίπου 30 εργαζομένους. Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.smpharmaceuticals.com) δεν παρέχονται πληροφορίες σχετικά με την υλοποίηση ολοκληρωμένου προγράμματος ΕΚΕ ή την ανάπτυξη μεμονωμένων δράσεων ΕΚΕ. Γίνεται όμως επιγραμματική αναφορά στην προσφορά της εταιρίας προς το κοινωνικό σύνολο, χωρίς να παρέχονται περισσότερες πληροφορίες, καθώς και στην επένδυση της εταιρίας στους ανθρώπους της, μέσω της παροχής συνεχούς επιμόρφωσης κι ενημέρωσης. Βάσει των παραπάνω, στα πλαίσια της εργασίας, θεωρείται ότι η SM αναπτύσσει δράσεις ΕΚΕ

που αφορούν στους εργαζομένους της. Ο τρόπος εκδήλωσης των δράσεων δεν είναι γνωστός.

Η εταιρία SYN δραστηριοποιείται στην εισαγωγή και την εμπορία φαρμακευτικών προϊόντων, στα οποία συμπεριλαμβάνονται φάρμακα και ραδιοφάρμακα, ιατροτεχνολογικά μηχανήματα, βιοτεχνολογικά προϊόντα και ειδικά διατροφικά προϊόντα. Η εταιρία εδρεύει στη Μεταμόρφωση Αττικής και απασχολεί 28 άτομα, εκ των οποίων τα 20 εργάζονται ως ιατρικοί συνεργάτες. Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.syn-lab.gr) δεν παρέχονται πληροφορίες σχετικά με την υλοποίηση ολοκληρωμένου προγράμματος ΕΚΕ ή την ανάπτυξη μεμονωμένων δράσεων ΕΚΕ, με εξαίρεση αναφορά στη εκπλήρωση των υποχρεώσεων της εταιρίας στην κοινωνία, στα πλαίσια παρουσίασης των αξιών της SYN. Κατά συνέπεια, στα πλαίσια της εργασίας, θεωρείται ότι η SYN αναπτύσσει δράσεις ΕΚΕ που αφορούν στην κοινωνία, χωρίς να είναι γνωστός ο τρόπος εκδήλωσης των δράσεων.

6.3 Φαρμακευτικές εταιρίες που αναπτύσσουν ολοκληρωμένες δράσεις ΕΚΕ

Στην ενότητα αυτή, παρουσιάζονται οι φαρμακευτικές εταιρίες του δείγματος, οι οποίες, σύμφωνα με τις πληροφορίες που διατίθενται στους εταιρικούς ιστοτόπους τους, είτε έχουν αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εταιρικής υπευθυνότητας, είτε αναπτύσσουν μεμονωμένες δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας. Στον εταιρικό ιστότοπο κάποιων εξ' αυτών των εταιριών γίνεται αναλυτική περιγραφή των δράσεων ΕΚΕ που αναπτύσσει η εκάστοτε εταιρία, στον εταιρικό ιστότοπο άλλων εταιριών γίνεται γενική περιγραφή της κοινωνικής δράσης της εκάστοτε εταιρίας ενώ άλλες περιλαμβάνουν, στον εταιρικό τους ιστότοπο, αναλυτικές πληροφορίες και δημοσιευμένες εκθέσεις ΕΚΕ.

6.3.1 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας ADELCO ΧΡΩΜΑΤΟΥΡΓΕΙΑ ΑΘΗΝΩΝ ΑΦΩΝ Ε. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ Α.Ε.

Η εταιρία Adelco δραστηριοποιείται στον κλάδο της ανάπτυξης, παραγωγής και εμπορίας καλλυντικών και φαρμακευτικών προϊόντων, στα οποία περιλαμβάνονται τόσο επώνυμα γενόσημα όσο και μοναδικοί συνδυασμοί. Η εταιρία ιδρύθηκε το 1934, εδρεύει στο Μοσχάτο Αττικής και διαθέτει κάθετη μονάδα παραγωγής, στην οποία απασχολούνται

περισσότεροι από 95 εργαζόμενοι. Πέραν της Ελληνικής αγοράς, η Adelco δραστηριοποιείται και σε αγορές του εξωτερικού, όπως οι αγορές της Μέσης Ανατολής, της Βόρειας Αφρικής και της Ωκεανίας.

Όσον αφορά στις δράσεις ΕΚΕ που αναπτύσσει η εταιρία, σύμφωνα με τον εταιρικό ιστότοπο (www.adelco.gr), η Adelco λειτουργεί από την ίδρυσή της ως μία κοινωνικά υπεύθυνη εταιρία, η οποία στηρίζει την τοπική κοινότητα. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά: (i) στη συμμόρφωση της εταιρίας στις Ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την επεξεργασία των αποβλήτων και των ανακυκλώσιμων υλικών, (ii) στην ανάπτυξη ενός δίκαιου και ισότιμο εργασιακού περιβάλλοντος, στα πλαίσια του οποίου λαμβάνονται υπόψη η υγεία, η ασφάλεια και η εξέλιξη των εργαζομένων, (iii) στη συνεργασία της εταιρίας με ακαδημαϊκά ιδρύματα, με σκοπό την προσφορά ευκαιριών κατάρτισης και πρακτικής άσκησης, (iv) στην παροχή στήριξης προς ιατρικές οργανώσεις, μέσω της διοργάνωσης σεμιναρίων, (v) στη συμμόρφωση με τις δεοντολογικές πρακτικές της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Φαρμακευτικών Βιομηχανιών και Ενώσεων, (vi) στη συμμόρφωση με εθνικές κι Ευρωπαϊκές οδηγίες αναφορικά με τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά ασφαλείας των παραγόμενων προϊόντων και (vii) στη συνεργασία με την κοινότητα και τη στήριξη φιλανθρωπικών οργανώσεων, με σκοπό την προσφορά χορηγιών για τον πολιτιστικό πλούτο.

(Πηγή: www.adelco.gr)

Εικόνα 6 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας ADELCO ΧΡΩΜΑΤΟΥΡΓΕΙΑ ΑΘΗΝΩΝ ΑΦΩΝ Ε. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ Α.Ε.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρουσιάζονται στον ιστότοπο της εταιρίας, η Adelleco αναπτύσσει δράσεις ΕΚΕ, οι οποίες αφορούν τόσο τους εργαζομένους της εταιρίας, όσο και τους πελάτες αυτής αλλά και την κοινωνία. Οι δράσεις της αναπτύσσονται κατά κύριο λόγο, μέσω χορηγιών και μέσω συνεργασιών με εκπαιδευτικά ιδρύματα. Παρ' όλα αυτά, δεν διατίθενται περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις εν λόγω δράσεις, καθώς η εταιρία, πέραν των γενικών πληροφοριών που παρέχει επ' αυτών μέσω του ιστοτόπου της, δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένες δράσεις, ούτε συντάσσει και δημοσιεύει ετήσια έκθεση ΕΚΕ.

6.3.2 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας CANA LABORATORIES SA

Η εταιρία Cana Laboratories ιδρύθηκε το 1928 και δραστηριοποιείται στην ανάπτυξη, παραγωγή, προώθηση και διανομή φαρμακευτικών, ιατροτεχνολογικών και παραφαρμακευτικών προϊόντων. Η εταιρία εδρεύει στο νομό Αττικής και διαθέτει δική της μονάδα παραγωγής, στην οποία παράγει φαρμακευτικά προϊόντα ανθρώπινης χρήσης, καλλυντικά, βιοκτόνα και ιατροτεχνολογικά προϊόντα και συσκευάζει συμπληρώματα διατροφής και προϊόντα ειδικής διατροφής.

Όσον αφορά στις δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας, σύμφωνα με τον εταιρικό ιστότοπο της (www.cana.gr), η Cana Laboratories έχει αναπτύξει πλήθος δράσεων ΕΚΕ κατά τα τελευταία έτη (στον ιστότοπο διατίθενται πληροφορίες για τις δράσεις της εταιρίας από το 2012 έως τις αρχές του 2018). Η πλειονότητα των δράσεων αφορά σε δράσεις στήριξης της κοινωνίας και περιλαμβάνει οικονομική ενίσχυση διαφόρων κοινωνικών φορέων, προσφορά προϊόντων της εταιρίας ή προσφορά άλλων ειδών, όπως Η/Υ σε κοινωνικούς φορείς. Επιπλέον, γίνεται αναφορά σε περιορισμένες αριθμητικά δράσεις υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος, όπως η ανάπτυξη προγράμματος ανακύκλωσης συσκευών εντός της εταιρίας, στο οποίο συμμετείχαν οι εργαζόμενοι της Cana. Στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 2), παρουσιάζονται ενδεικτικά κάποιοι εκ των φορέων, προς τους οποίους απευθύνθηκαν οι δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας Cana. Γίνεται αντιληπτό ότι οι δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας Cana στοχεύουν περισσότερο προς την κοινωνία και σε μικρότερο βαθμό προς το περιβάλλον, ενώ δεν γίνεται αναφορά σε δράσεις της εταιρίας υπέρ των εργαζομένων της. Επιπλέον, οι δράσεις αναπτύσσονται, σχεδόν αποκλειστικά, μέσω

χορηγιών και δωρεών και σε μικρό μόνο βαθμό, μέσω άλλων προγραμμάτων. Τέλος, δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.

Πίνακας 3 - Φορείς - υποδοχείς των δράσεων ΕΚΕ της Cana Laboratories

Κοινωνικό Παντοπωλείο Δήμου Αλεξάνδρειας	Φάρος Ελπίδας	Όμιλος για την Unesco Πειραιώς και Νήσων	ΜΚΟ Κοινωνικής Φροντίδας «Θεόφιλος»	Κιβωτός Αγάπης Πάτρα
Κοινωνικό Παντοπωλείο Δήμου Νέας Ιωνίας	Κοινωνική Υπηρεσία Δήμου Μεταμόρφωσης	PRAKSIS	Κοινωνική Υπηρεσία Δήμου Γαλατσίου	Κάριτας Αθήνας – Προσφυγικό Έργο
Σύλλογος Προστασίας Αγέννητου Παιδιού «Η Αγκαλιά»	ΚΥΑΔΑ	Ξενώνας Φιλοξενίας Γυναικών «Η Φοίβη»	ΙΑΣΙΣ	Κοινωνικό Παντοπωλείο Καλλιθέας
Ίδρυμα «Η Παιδική Στέγη»	Ίδρυμα Κοινωνικής Εργασίας Χατζηπατέρειο – ΚΑΣΠ	Κοινωνική Υπηρεσία Διονύσου	Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός Πειραιάς	Ιερά Μονή Τιμίου Σταυρού
The Home Project	Εθελοντές του Κόσμου	Γιατροί του Κόσμου Πάτρας	Παιδικά Χωριά SOS Ελλάδος	Το Χαμόγελο του Παιδιού
Κέντρο Προστασίας του Παιδιού Αττικής «Η Μητέρα»	Εθελοντές του Κόσμου	Ομάδα Γυναικών Παλλήνης, Γέρακα, Ανθούσας	ΚΙΠΟΔΑ	Μητροπολιτικό Κοινωνικό Ιατρείο Ελληνικού (ΜΚΙΕ)

6.3.3 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας DEMO ABEE

Η εταιρία Demo ιδρύθηκε το 1965 και δραστηριοποιείται στην ανάπτυξη, την παραγωγή και την πώληση φαρμακευτικών προϊόντων. Σύμφωνα με πληροφορίες που παρέχονται στον εταιρικό της ιστότοπο (www.demo.gr), η Demo διαθέτει δική της παραγωγική μονάδα στο Κρυονέρι Αττικής, η οποία είναι η μεγαλύτερη στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, ενώ αποτελεί σήμερα την πρώτη παραγωγό εταιρία στην Ελλάδα και την πρώτη εταιρία στη νοσοκομειακή αγορά, βάσει του αριθμού των παραγόμενων μονάδων και συμπεριλαμβάνεται στις 100 πρώτες βιομηχανίες στην Ελλάδα. Το χαρτοφυλάκιο προϊόντων της περιλαμβάνει προϊόντα που απευθύνονται στη νοσοκομειακή αγορά, προϊόντα που αφορούν στη νεφρική φροντίδα καθώς και προϊόντα

που απευθύνονται στην ιδιωτική αγορά, όπως συνταγογραφούμενα, ιατροτεχνολογικά και συμπληρώματα διατροφής.

Πέραν της Ελληνικής αγοράς, η Demo δραστηριοποιείται σε πλήθος αγορών του εξωτερικού δεδομένου ότι εξάγει το 82,4% της ετήσιας παραγωγής της. Στις ξένες αγορές συμπεριλαμβάνονται αγορές της Ευρώπης, της Ασίας, της Αφρικής, της Μέσης Ανατολής, της Νοτίου Αμερικής και της Ωκεανίας. Παράλληλα, είναι επίσημος προμηθευτής διεθνών οργανισμών, όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, η Unicef και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας.

Όσον αφορά στο πρόγραμμα εταιρικής υπευθυνότητας της εταιρίας, σύμφωνα με πληροφορίες που αντλήθηκαν από τον εταιρικό ιστότοπο, αυτό είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένο και περιλαμβάνει πληθώρα δράσεων που απευθύνονται τόσο στους εργαζομένους της εταιρίας, όσο και στους πελάτες αυτής και στην κοινωνία. Αναλυτικά, η εταιρία προβάλλει, μέσω του ιστοτόπου της, δημοσιεύματα που αφορούν στις δράσεις της, είτε πρόκειται για δράσεις ΕΚΕ, είτε για βραβεύσεις, είτε για συμμετοχές σε εκθέσεις και λοιπές εκδηλώσεις. Στα εν λόγω δημοσιεύματα συμπεριλαμβάνονται μεταξύ άλλων τα εξής:

- i. Η υλοποίηση του προγράμματος υποτροφιών και πρακτικής άσκησης “Start your Journey”, το οποίο αποσκοπεί στη στήριξη νέων, τελειόφοιτων και αποφοίτων σχολών του φαρμακευτικού κλάδου κατά την ένταξη τους στην αγορά εργασίας.
- ii. Η υλοποίηση του προγράμματος «Ο Πολιτισμός πιο κοντά σε Όλους» και του προγράμματος «Είμαι Ευθύνης μας», τα οποία περιλαμβάνουν την πραγματοποίηση δράσεων πολιτιστικού, τεχνολογικού, κοινωνικού, περιβαλλοντικού και αθλητικού περιεχομένου στα νησιά του Αιγαίου.
- iii. Η υλοποίηση δράσεων από τους εργαζομένους της εταιρίας, οι οποίοι διαθέτουν τη δική τους θεατρική ομάδα *randemonium* και παρουσιάζουν παραστάσεις για παιδιά σε συνεργασία με φορείς όπως «Το Χαμόγελο του Παιδιού», ή συμμετέχουν σε δράσεις, όπως ο Μαραθώνιος για το «Κάνε μια Ευχή».
- iv. Την ανάπτυξη και εφαρμογή βέλτιστων και καινοτόμων πρακτικών, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται ενέργειες διασφάλισης της ποιότητας των εργασιών στην παραγωγική και εφοδιαστική αλυσίδα, περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες, ενέργειες ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού και ενέργειες ανάπτυξης της τοπικής κι εθνικής

οικονομίας. Για τα παραπάνω, η εταιρία **Demo** το χρυσό βραβείο στην τελετή απονομής των Manufacturing Excellence Awards 2019, ενώ απέσπασε διάκριση και στην Ετήσια Συνάντηση Επιχειρηματικής Αριστείας «Salus Index 2017».

- v. Η υλοποίηση δράσεων, όπως δωρεές και προσφορές βιβλίων σε μη κυβερνητικούς οργανισμούς, προσφορά σκευασμάτων και ιατρικού εξοπλισμού σε ακριτικά νησιά, προσφορά τεχνολογικού εξοπλισμού και χειρουργικών μασκών στο νοσοκομείο Ερυθρός Σταυρός καθώς και αποστολή φαρμακευτικού υλικού στο Λίβανο.
- vi. Η δημιουργία γυναικολογικού ιατρείου για τις γυναίκες εργαζόμενες στην εταιρία, στο οποίο οι τελευταίες εξετάζονται δωρεάν και εγκαίρως.

(Πηγή: www.demo.gr)

Εικόνα 7 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας DEMO ABEE

Από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι η εταιρία Demo έχει αναπτύξει έντονη δράση, στα πλαίσια του προγράμματος εταιρικής υπευθυνότητας, η οποία αποσκοπεί στην στήριξη της πλειοψηφία των συμβαλλομένων της μερών, όπως οι εργαζόμενοί της, οι πελάτες της, η κοινωνία και το περιβάλλον. Συνοπτικά, οι δράσεις της αφορούν σε στήριξη της ανάπτυξης των εργαζομένων και στην προσφορά υπηρεσιών διασφάλισης της υγείας τους, σε διασφάλιση της ποιότητας των προϊόντων που παρέχονται στους πελάτες, σε πρακτικές προστασίας του περιβάλλοντος και σε στήριξη της κοινωνίας, είτε μέσω οικονομικών

δωρεών και λοιπών υλικών παροχών, είτε μέσω δράσεων πολιτιστικού ή αθλητικού περιεχομένου, είτε μέσω προγραμμάτων στήριξης της απασχόλησης. Στους τρόπους ανάπτυξης των δράσεων ΕΚΕ περιλαμβάνονται κατά κύριο λόγο, η ανάπτυξη εταιρικής πολιτικής, οι δωρεές, ο εθελοντισμός, οι βραβεύσεις της εταιρίας και οι συνεργασίες της με ΜΚΟ και λοιπούς φορείς. Τέλος, ως προς την προβολή των δράσεων ΕΚΕ, οι τελευταίες περιγράφονται αναλυτικά στον εταιρικό ιστότοπο, ενώ δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένες ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.

6.3.4 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας ELPEN A.E.

Η εταιρία Elpen είναι μία αμιγώς Ελληνική εταιρία, η οποία ιδρύθηκε το 1965 και δραστηριοποιείται στους τομείς της έρευνας και ανάπτυξης, της παραγωγής και της εμπορίας φαρμακευτικών προϊόντων, στα οποία περιλαμβάνονται πρωτότυπα φάρμακα, επώνυμα γενόσημα φάρμακα και μη συνταγογραφούμενα φάρμακα. Πέραν των παραπάνω προϊόντων, η ELPEN έχει προχωρήσει στη διεθνή κατοχύρωση μίας εισπνευστικής συσκευής ξηράς σκόνης, της Elpenhaler, μέσω της οποίας χορηγούνται πολλαπλές απλές δόσεις φαρμάκου για τις παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος. Η εταιρία απασχολεί περισσότερους από 780 εργαζομένους και διαθέτει δύο παραγωγικές μονάδες στο Πικέριμι Αττικής, ενώ τα προϊόντα της διατίθενται, εκτός της Ελληνικής αγοράς, σε πλήθος αγορών της Ευρώπης, της Αφρικής, της Ασίας και της Ωκεανίας.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέχονται στον εταιρικό ιστότοπο της (www.elpen.gr), η Elpen έχει αναπτύξει, κατά τα τελευταία χρόνια, μία σειρά προγραμμάτων ΕΚΕ, με σκοπό την αποτελεσματική στήριξη κοινωνικά ευαίσθητων ομάδων και πολιτιστικών και περιβαλλοντικών συλλόγων. Παράλληλα, αναπτύσσει προγράμματα ενημέρωσης για κρίσιμα θέματα υγείας, τα οποία απευθύνονται στο κοινό, ενώ συχνά χρηματοδοτεί αθλητές ΑΜΕΑ. Οι δράσεις ΕΚΕ που παρουσιάζονται αναλυτικά στον ιστότοπο της εταιρίας, είναι οι εξής:

- Το πρόγραμμα «Κίνηση Μαστ», το οποίο αναπτύχθηκε σε συνεργασία με την Ελληνική Αντικαρκινική Εταιρία, την Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος και το Εθνικό Διαδημοτικό Δίκτυο Υγιών Πόλεων – Προαγωγής Υγείας και αποσκοπεί

στην πρόσβαση των γυναικών στην ενημέρωση, την πρόληψη και τη θεραπεία από τον καρκίνο του μαστού. Η συμμετοχή της **Elpen** περιλάμβανε την κάλυψη των εξόδων επισκευής και επαναλειτουργίας της Κινητής Μονάδας Μαστογράφου της ΕΑΕ και την κάλυψη του κόστους σχετικής ενημέρωσης του κοινού.

(www.elpen.gr)

Εικόνα 8 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας ELPEN

- Ένα πρόγραμμα ενημέρωσης μικρών μαθητών για το διαβήτη. Το πρόγραμμα αναπτύχθηκε σε συνεργασία με καταξιωμένους αθλητές, οι οποίοι συμμετείχαν εθελοντικά και ανέλαβαν, πέραν της ενημέρωσης των μαθητών, την προσφορά αθλητικού εξοπλισμού που έλειπε από τα σχολεία.
- Το πρόγραμμα «Ταξίδι στην ακριτική Ελλάδα, με πυξίδα την Υγεία», το οποίο αναπτύχθηκε σε συνεργασία με ειδικά εκπαιδευμένους νοσηλευτές του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού και με το φορέα Άγωνα Γραμμή Γόνιμη. Στόχος του προγράμματος ήταν η ισότιμη πρόσβαση των μαθητών σε βασικές γνώσεις πρώτων βοηθειών και πρόληψης ατυχημάτων. Πέραν της ενημέρωσης των μαθητών, στα πλαίσια του προγράμματος, παρασχέθηκαν στα σχολεία πλήρως εξοπλισμένα φαρμακεία πρώτων βοηθειών και βιβλία πρώτων βοηθειών.

- Η υποστήριξη νησιών άγονης γραμμής, μέσω της προσφοράς ιατρικού και υλικοτεχνικού εξοπλισμού στα ιατρεία και τα σχολεία των νησιών. Οι συγκεκριμένες δράσεις αναπτύχθηκαν σε συνεργασία με ΜΚΟ, όπως η Ομάδα Αιγαίου και η Σύμπλευση. Στο ίδιο πλαίσιο, η εταιρία **Elpen** έχει προχωρήσει στη χορήγηση διαφόρων δράσεων αξίας, όπως η δημιουργία μονάδας αφαλάτωσης, η εγκατάσταση φίλτρου αντίστροφης ώσμωσης νερού, η δημιουργία παιδικών χαρών κλπ.
- Η στήριξη του σωματείου Διάζωμα, με σκοπό τη σωτηρία και την ανάδειξη των αρχαίων θεάτρων της χώρας.

Από τις πληροφορίες που διαθέτει η εταιρία μέσω του ιστοτόπου της, γίνεται αντιληπτό ότι οι δράσεις ΕΚΕ που αναπτύσσει αφορούν κατά κύριο λόγο την κοινωνία, ενώ δε γίνεται αναφορά σε δράσεις που αφορούν άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως οι εργαζόμενοι της εταιρίας ή οι πελάτες της. Όσον αφορά στους τρόπους ανάπτυξης των δράσεων, σε αυτούς περιλαμβάνονται οι δωρεές και χορηγίες και οι συνεργασίες με ΜΚΟ και λοιπούς φορείς, ενώ η προβολή των δράσεων γίνεται μέσω του εταιρικού ιστοτόπου, χωρίς να έχει εντοπιστεί δημοσιευμένα ετήσια έκθεση ΕΚΕ.

6.3.5 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας FREZYDERM ABEE

Η εταιρία Frezyderm ιδρύθηκε το 1986 και δραστηριοποιείται στο σχεδιασμό, την παραγωγή και την εμπορία δερματολογικών προϊόντων, μέσω της δικής της παραγωγικής μονάδας, την οποία απέκτησε το 2002. Τα προϊόντα της εταιρίας διατίθενται μέσω φαρμακείων, ενώ προωθούνται και σε πλήθος αγορών του εξωτερικού, μεταξύ των οποίων Ευρωπαϊκές Αγορές, αγορές της Μέσης Ανατολής, όπως η Σαουδική Αραβία και το Κουβέιτ καθώς και η αγορά του Καναδά.

Σε επίπεδο εταιρικής υπευθυνότητας, σύμφωνα με πληροφορίες διαθέσιμες στον εταιρικό ιστότοπο (www.frezyderm.gr), η Frezyderm έχει αναπτύξει έναν αριθμό δράσεων ΕΚΕ, οι οποίες αφορούν, κατά κύριο λόγο, στη στήριξη ΜΚΟ οργανώσεων και λοιπών φορέων. Αναλυτικά, κατά τα έτη 2018 και 2019, η εταιρία αποτέλεσε επίσημο χορηγό του Greece Race for the Cure, του αγώνα που διοργανώνεται από τον Πανελλήνιο Σύλλογο Γυναικών

με Καρκίνο του Μαστού «Άλμα Ζωής» Αθήνας. Παράλληλα, μέσω χορηγιών ή δωρεών σε είδος, η Frezyderm έχει στηρίξει το έργο οργανώσεων, όπως ο φορέας «Μπορούμε», το «Κέντρο Στήριξης Οικογένειας» και το Παιδιατρικό Κέντρο Αθηνών καθώς και το δεύτερο δημοτικό σχολείο Λαυρίου.

(Πηγή: www.frezyderm.gr)

Εικόνα 9 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας FREZYDERM ABEE

Από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι οι δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας της Frezyderm προσανατολίζονται κυρίως στην κοινωνία, ενώ δεν αφορούν, τουλάχιστον προς το παρόν, λοιπές ομάδες συμβαλλομένων μερών, όπως οι εργαζόμενοι της εταιρίας ή οι πελάτες της. Επιπλέον, παρατηρείται ότι οι δράσεις της εκδηλώνονται κυρίως μέσω δωρεών και χορηγιών και σε μικρότερο βαθμό, μέσω συνεργασιών με ΜΚΟ. Οι πληροφορίες αντλήθηκαν αποκλειστικά από τον εταιρικό ιστότοπο της Frezyderm, ενώ δεν εντοπίστηκε δημοσιευμένη έκθεση ΕΚΕ.

6.3.6 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας GALENICA A.E.

Η εταιρία Galenica ιδρύθηκε το 1974, με σκοπό την παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων σε μορφές, όπως ξηρά πόσιμα και υγρά πόσιμα διαλύματα, ενέσιμα διαλύματα, αλοιφές και κρέμες και εκνεφώματα. Τα προϊόντα της εταιρίας διατίθενται στο σύνολο της Ελληνικής αγοράς και σε Ευρωπαϊκές αγορές, με έμφαση στις αγορές των Βαλκανικών χωρών. Η έδρα της εταιρίας βρίσκεται στην Κηφισιά Αττικής, το εργοστάσιο είναι εγκατεστημένο στη Χαλκίδα ενώ, διατηρείται υποκατάστημα στη Βόρεια Ελλάδα, στην περιοχή της Θεσσαλονίκης.

Σύμφωνα με τον εταιρικό της ιστότοπο (www.galenica.gr), σε επίπεδο εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, η Galenica είναι κύριο μέλος του Ελληνικού Δικτύου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και έχει αναπτύξει ένα πλήρες πρόγραμμα ΕΚΕ, βασικοί άξονες του οποίου είναι οι εξής: (i) μέριμνα για τα παιδιά και την οικογένεια, (ii) υποστήριξη της δημόσιας υγείας, (iii) εθελοντισμός και κοινωνική προσφορά, (iv) επαγγελματική και προσωπική ανάπτυξη των εργαζομένων, (v) διάδοση των αξιών του Ελληνικού πολιτισμού και (vi) μέριμνα για το περιβάλλον. Αναλυτικά, στα πλαίσια του πρώτου άξονα, η εταιρία στηρίζει το έργο μη κερδοσκοπικών οργανισμών, φορέων και σωματείων, ενισχύοντας τις δράσεις αυτών των φορέων. Στα πλαίσια του δεύτερου άξονα, η Galenica οργανώνει εκστρατείες ενημέρωσης των πολιτών σε ζητήματα υγείας, ενισχύει τη δραστηριότητα επιστημονικών φορέων και στηρίζει τη δράση ΜΚΟ, όπως το «Χαμόγελο του Παιδιού», η «Κιβωτός του Κόσμου» κα καθώς και τον Ιατρικό Σύλλογο Αθηνών και άλλους Δήμους της χώρας, μέσω παροχής φαρμάκων. Στα πλαίσια του τρίτου άξονα, η εταιρία οργανώνει εθελοντική αιμοδοσία, στην οποία συμμετέχουν οι εργαζόμενοι αυτής, ενώ στα πλαίσια του τέταρτου άξονα, οργανώνει ενδοεταιρικά σεμινάρια, ενώ παράλληλα στηρίζει τη συμμετοχή των εργαζομένων της σε εκπαιδευτικά και μεταπτυχιακά προγράμματα. Όσον αφορά στη διάδοση των αξιών του Ελληνικού πολιτισμού, η Galenica χρηματοδοτεί ακαδημαϊκά προγράμματα, υποστηρίζει πολιτιστικά δρώμενα και την κυκλοφορία ειδικών εκδόσεων που φέρουν επιστημονικό, ιστορικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον. Τέλος, διασφαλίζοντας ότι λειτουργεί σύμφωνα με διεθνή πρότυπα και κανονισμούς προστασίας του περιβάλλοντος και συμμετέχοντας σε σχετικές εθελοντικές δράσεις και ενέργειες, η εταιρία μεριμνά για τη φροντίδα του περιβάλλοντος.

(Πηγή: www.galenica.gr)

Εικόνα 10 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας GALENICA Α.Ε.

Συνοψίζοντας, η πολιτική εταιρικής υπευθυνότητας της εταιρίας Galenica εστιάζει κατά κύριο λόγο σε δράσεις που ωφελούν την κοινωνία και τους εργαζομένους της. Στην πρώτη περίπτωση, οι δράσεις ΕΚΕ αποσκοπούν στη στήριξη ευπαθών ομάδων, στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ενίσχυση του πολιτισμού και της προβολής του, ενώ στη δεύτερη περίπτωση, οι δράσεις ΕΚΕ αποσκοπούν στην προσωπική εξέλιξη κι ανάπτυξη των εργαζομένων της. Οι δράσεις της αναπτύσσονται κυρίως μέσω δωρεών, χορηγιών και συνεργασιών με ΜΚΟ αλλά και μέσω του εθελοντισμού.

6.3.7 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας HELP ABEE

Η εταιρία Help Pharmaceuticals ιδρύθηκε το 1971, με σκοπό να δραστηριοποιηθεί στην έρευνα και ανάπτυξη, στην παραγωγή και στη διάθεση φαρμακευτικών προϊόντων. Η παραγωγή των προϊόντων της εταιρίας λαμβάνει χώρα στις ιδιόκτητες παραγωγικές εγκαταστάσεις της στην περιοχή των Ιωαννίνων, ενώ η έρευνα και ανάπτυξη των προϊόντων λαμβάνει χώρα, τόσο στο εργοστάσιο των Ιωαννίνων όσο και στις

εγκαταστάσεις της εταιρίας στην Αττική. Τα προϊόντα της εταιρίας διατίθενται στην Ελληνική αγορά και σε αγορές του εξωτερικού, καλύπτοντας περισσότερες από 35 χώρες στην Ευρώπη, την Αυστραλία, την Ασία και την Αφρική.

Σε επίπεδο εταιρικής υπευθυνότητας, από τις διαθέσιμες πληροφορίες στον εταιρικό ιστότοπο (www.help.com.gr), προκύπτει ότι η Help έχει αναπτύξει ένα πρόγραμμα ΕΚΕ, το οποίο περιλαμβάνει δράσεις που αφορούν στους εργαζομένους της εταιρίας, στους πελάτες της και στην κοινωνία. Αναλυτικά, γίνεται αναφορά σε δράσεις που στηρίζουν την ανάπτυξη βιώσιμων σχέσεων με τους υπαλλήλους, σε δράσεις που διασφαλίζουν την ποιότητα και την ασφάλεια των παραγόμενων φαρμακευτικών προϊόντων, σε δράσεις που αναδεικνύουν το σεβασμό της εταιρίας προς το περιβάλλον και σε δράσεις στήριξης της κοινωνίας και του πολιτισμικού πλούτου της. Σε κάθε περίπτωση, η εταιρία αρκείται σε μία επιγραμματική αναφορά των δράσεων ΕΚΕ που αναπτύσσει, χωρίς να παρέχονται περαιτέρω λεπτομερείς ανά δράση ή κατηγορία δράσης και χωρίς να δημοσιεύει ετήσιες εκθέσεις ΕΚΕ.

6.3.8 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας IASIS PHARMACEUTICALS HELLAS ABEE

Η εταιρία Iasis είναι μία αμιγώς Ελληνική εταιρία, η οποία ασχολείται με την παραγωγή, την έρευνα και ανάπτυξη, την εισαγωγή και εμπορία φαρμάκων, φαρμακευτικών ειδών και καλλυντικών προϊόντων. Διαθέτει δύο παραγωγικές μονάδες, η μία εκ των οποίων είναι εγκατεστημένη στο Καματερό Αττικής και η δεύτερη στο Κορωπί Αττικής. Η Iasis έχει αναπτύξει διεθνείς συνεργασίες με πολυάριθμες εταιρίες του κλάδου, με αποτέλεσμα να εξυπηρετεί, εκτός της Ελληνικής αγοράς και αγορές της Ευρώπης καθώς και της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής.

Όσον αφορά στο πρόγραμμα εταιρικής υπευθυνότητας της εταιρίας, στον ιστότοπό της (www.iasispharma.com), γίνεται μία σύντομη μόνο αναφορά σε αυτό. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η εταιρία δραστηριοποιείται σε κοινωνικό, περιβαλλοντικό και πολιτισμικό επίπεδο, στηρίζοντας πρόσωπα και οργανισμούς. Όμως, επισημαίνει ότι επιλέγει να μην κοινοποιεί αναλυτικά τις δράσεις της. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται «η στήριξη σε πρόσωπα και οργανισμούς ιδιαίτερης προσφοράς δεν κοινοποιείται αναλυτικά. Γίνεται χωρίς

διαφημιστικές κορώνες και χωρίς καμία διάθεση αυτοπροβολής, καθώς είναι απλά **καθήκον μας**» (www.iasispharma.com). Από τη σύντομη αναφορά στο πρόγραμμα ΕΚΕ της εταιρίας, εξάγεται το συμπέρασμα ότι η εταιρική της υπευθυνότητα αφορά κυρίως σε δράσεις που απευθύνονται στην κοινωνία κι εκδηλώνεται μέσω δωρεών, χορηγιών και πιθανώς συνεργασιών με ΜΚΟ και λοιπούς φορείς.

6.3.9 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας LAVIPHARM

Η εταιρία Lavipharm ιδρύθηκε το 1911 και δραστηριοποιείται στην έρευνα και ανάπτυξη, την παραγωγή και την εμπορία φαρμάκων, καλλυντικών και προϊόντων υγείας. Πέραν των προϊόντων που παράγει η ίδια, η Lavipharm δραστηριοποιείται και στον τομέα της εισαγωγής και διανομής φαρμακευτικών και καλλυντικών προϊόντων. Η παραγωγή των προϊόντων της πραγματοποιείται στις ιδιοκτήτες παραγωγικές εγκαταστάσεις της εταιρίας στην Αττική και η διάθεσή τους πραγματοποιείται στην Ελληνική αγορά και σε μεγάλο αριθμό ξένων αγορών της Ευρώπης, της Ασίας και του Καναδά.

Σε επίπεδο εταιρικής υπευθυνότητας, η Lavipharm έχει αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ΕΚΕ, στο οποίο περιλαμβάνονται δράσεις που αφορούν σε: (i) πρωτοβουλίες αλληλεγγύης, (ii) την εκπαίδευση, (iii) τον πολιτισμό, (iv) το περιβάλλον και (v) το κοινωνικό προϊόν. Στα πλαίσια των πρωτοβουλιών αλληλεγγύης, η Lavipharm στηρίζει την κοινωνία μέσω χορηγιών εκδηλώσεων με επιστημονικό, φιλανθρωπικό, πολιτιστικό και κοινωνικό χαρακτήρα. Επιπλέον, πραγματοποιεί δωρεές ιατρο-φαρμακευτικού εξοπλισμού σε σχολεία και ορφανοτροφεία και συνεργάζεται με τις ΜΚΟ «Φαρμακοποιοί του Κόσμου» και «Γιατροί του Κόσμου». Στα πλαίσια των πρωτοβουλιών εκπαιδευτικού χαρακτήρα, η εταιρία προσφέρει υποτροφίες σε φοιτητές της φαρμακευτικής και σε αριστούχους μαθητές των εργαζομένων της, ενώ συνεργάζεται με πανεπιστημιακά ιδρύματα, χορηγώντας εργασίες και συνέδρια αυτών. Όσον αφορά στις πρωτοβουλίες πολιτισμικού χαρακτήρα, η εταιρία συμμετέχει σε πολιτιστικά δρώμενα και χορηγεί εκθέσεις μουσείων και εκθέσεις σε γκαλερί. Σε περιβαλλοντικό επίπεδο, η Lavipharm εφαρμόζει πρακτικές ανακύκλωσης και επεξεργασίας των αποβλήτων από την παραγωγική της διαδικασία καθώς και πρακτικές ανακύκλωσης του νερού. Παράλληλα, μεριμνά για τη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης και για την εξάλειψη της ηχορύπανσης που προκαλείται από τη λειτουργία

των εργοστασιακών της εγκαταστάσεων, ενώ συμμετέχει ενεργά στην ανακύκλωση δοχείων μελάνης των εκτυπωτικών και φωτοαντιγραφικών μηχανημάτων που χρησιμοποιούνται στις εγκαταστάσεις του ομίλου. Τέλος, σε επίπεδο κοινωνικού προϊόντος, επισημαίνεται στον εταιρικό ιστότοπο (www.lavipharm.com), ότι η εταιρία συμμετέχει στην έρευνα και ανάπτυξη νέων φαρμακευτικών ουσιών που επιτρέπουν τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ασθενών, συμβάλλει στα οικονομικά μεγέθη της χώρας, χάρη στην αναπτυξιακή της πορεία, επιλέγει Έλληνες προμηθευτές πρώτων υλών ενώ προσφέρει νέες θέσεις εργασίας και σταθερή απασχόληση.

(Πηγή: www.news.gr)

Εικόνα 11 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας LAVIPHARM

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρουσιάζονται στον ιστότοπο της Lavipharm (www.lavipharm.com), η εταιρία αναπτύσσει δράσεις ΕΚΕ που απευθύνονται στο σύνολο σχεδόν των συμβαλλομένων μερών (εργαζόμενοι, πελάτες, κοινωνία). Οι δράσεις της εκδηλώνονται μέσω διαφόρων τρόπων, όπως ανάπτυξη εταιρικής πολιτικής, δωρεές και χορηγίες, συνεργασία με ΜΚΟ και λοιπούς φορείς, συνεργασία με

πανεπιστημιακά ιδρύματα και κοινοποιούνται μέσω του εταιρικού ιστοτόπου, με γενική περιγραφή ανά κατηγορία δράσης.

6.3.10 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας MEDICAIR

Η εταιρία Medicaïr ξεκίνησε τη δραστηριότητά της το 1998, προωθώντας στην Ελληνική αγορά δύο επώνυμα φαρμακευτικά προϊόντα γενικής χρήσης. Σύντομα, δημιούργησε ένα μεγάλο χαρτοφυλάκιο, με περισσότερες από 80 άδειες προϊόντων, ενώ το 2012 απέκτησε τις δικές της παραγωγικές εγκαταστάσεις. Η Medicaïr ειδικεύεται στην παραγωγή σπρέι, είτε πρόκειται για εισπνεόμενα, είτε για ρινικά, είτε για φαρμακευτικά και ιατροτεχνολογικά, ενώ στα προϊόντα της συμπεριλαμβάνονται και άλλες κατηγορίες φαρμακευτικών, καλλυντικών και ιατροτεχνολογικών προϊόντων.

Όσον αφορά στην κοινωνική ευθύνη της εταιρίας, η Medicaïr αναφέρεται στον ιστότοπό της (www.medicairgroup.com), σε ένα πολύπλευρο σχέδιο δράσης, το οποίο περιλαμβάνει πρωτοβουλίες για τους υπαλλήλους της, τους πελάτες της, την κοινότητα και το περιβάλλον. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στα εξής: (i) συμμόρφωση της εταιρίας με τοπικά και διεθνή πρότυπα περιβαλλοντικών επιδόσεων, (ii) μέριμνα για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων, (iii) χρήση ανακυκλωμένων υλικών και ανεύρεση τρόπων βελτίωσης των περιβαλλοντικών επιδόσεων και (iv) συνεργασία με οργανισμούς, στα πλαίσια πρωτοβουλιών με θετικό κοινωνικό αντίκτυπο. Οι πληροφορίες που παρέχει η εταιρία σχετικά με τις δράσεις ΕΚΕ είναι περιορισμένες, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατόν να εξαχθούν συμπεράσματα αναφορικά με τις δράσεις ΕΚΕ αυτές καθ' αυτές ή τον τρόπο εκδήλωσής τους.

6.3.11 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας ΜΙΝΕΡΒΑ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ Α.Ε.

Η εταιρία Μινέρβα ιδρύθηκε το 1935, με σκοπό να δραστηριοποιηθεί στην παραγωγή και εμπορία φαρμακευτικών προϊόντων. Το χαρτοφυλάκιο προϊόντων της εταιρίας περιλαμβάνει συνταγογραφούμενα σκευάσματα και Ο.Τ.Σ. προϊόντα, τα οποία διατίθενται στην Ελληνική και σε ξένες αγορές των Βαλκανίων, της Μέσης Ανατολής, της Αφρικής και της Ασίας. Όσον αφορά στην εταιρική υπευθυνότητα της Μινέρβα, στον ιστότοπό της (www.minervapharmaceutical.gr) γίνεται αναφορά σε ένα σύνολο στοχευμένων δράσεων, οι οποίες αποσκοπούν στην ενίσχυση της βιωσιμότητας και της αειφόρου ανάπτυξης σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής. Δε διατίθενται περισσότερες πληροφορίες αναφορικά με τις δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας, ούτε εντοπίστηκε δημοσιευμένη ετήσια έκθεση ΕΚΕ. Κατά συνέπεια, στα πλαίσια της εργασίας, θεωρείται ότι η εταιρία αναπτύσσει κυρίως δράσεις ΕΚΕ που απευθύνονται στην κοινωνία, ενώ δε μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τον τρόπο εκδήλωσης των δράσεων.

6.3.12 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας MEDOCHEMIE

Η εταιρία Medochemie ιδρύθηκε το 1976 στην Κύπρο και διατηρεί 21 κεντρικά γραφεία, 13 παραγωγικές μονάδες, εκ των οποίων εννέα στην Κύπρο, μία στην Ολλανδία και τρεις στο Βιετνάμ και παρουσία σε ένα μεγάλο αριθμό χωρών, μέσω εμπορικών αντιπροσώπων και συνεργατών. Στο χαρτοφυλάκιο προϊόντων της περιλαμβάνονται περισσότεροι από 600 διαφορετικοί συνδυασμοί προϊόντων, επώνυμα γενόσημα, super-γενόσημα και προϊόντα ιδίας ευρεσιτεχνίας.

Η Medochemie δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προσφορά της στο κοινωνικό σύνολο με αποτέλεσμα να έχει αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εταιρικής υπευθυνότητας, στο οποίο περιλαμβάνονται δράσεις περιβαλλοντικού, αθλητικού και κοινωνικού περιεχομένου. Αναλυτικά, σύμφωνα με τις πληροφορίες που διατίθενται στον ιστότοπό της, η Medochemie έχει αναπτύξει έντονη περιβαλλοντική δραστηριότητα, καθώς έχει συν ιδρύσει μία ΜΚΟ που ασχολείται με τη διαχείριση και την ανακύκλωση αποβλήτων συσκευασίας. Περαιτέρω, έχει ιδρύσει την Επιτροπή Προστασίας του Περιβάλλοντος κι Εξοικονόμησης Ενέργειας, έχει εγκαταστήσει σύστημα φωτοβολταϊκών με σκοπό τη

μείωση της παραγωγής CO₂, ενώ παράλληλα συμμετέχει σε οικολογικές εκδηλώσεις και σε εθελοντικές δράσεις που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος και στηρίζει διεθνείς και τοπικές ΜΚΟ. Παράλληλα, η εταιρία αναπτύσσει δράσεις ΕΚΕ αθλητικού χαρακτήρα, στηρίζοντας αθλητές και ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή των νέων στον αθλητισμό. Τέλος, η Medochemie στηρίζει την τοπική και διεθνή κοινωνία μέσω της προσφοράς φαρμακευτικού υλικού στον Παγκύπριο Σύνδεσμο για την Καταπολέμηση της Μάστιγας της Πείνας.

Από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι οι δράσεις ΕΚΕ που αναπτύσσει η Medochemie αφορούν κυρίως την κοινωνία, καθώς δε γίνονται αναφορές σε δράσεις που αφορούν στους εργαζομένους ή τους πελάτες της εταιρίας. Ως προς τον τρόπο εκδήλωσης των δράσεων ΕΚΕ, αυτές αναπτύσσονται μέσω της εταιρικής πολιτικής της εταιρίας, μέσω δωρεών και χορηγιών, μέσω συνεργασιών με ΜΚΟ καθώς και μέσω του εθελοντισμού. Τέλος, δεν εντοπίστηκε δημοσιευμένη ετήσια έκθεση ΕΚΕ.

(Πηγή: www.medochemie.com)

Εικόνα 12 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας MEDOCHEMIE

6.3.13 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας OPUS-MATERIA ΕΠΕ

Η εταιρία Opus-Materia δραστηριοποιείται στο χώρο της φαρμακευτικής αγοράς και ειδικότερα στο χώρο της βιοϊατρικής τεχνολογίας, από το 1997, με τους βασικούς άξονες δραστηριότητάς της να περιλαμβάνουν την ανάπτυξη και διάθεση φαρμακευτικών προϊόντων, χημικών-αντιδραστηρίων και επιστημονικών οργάνων.

Σε επίπεδο εταιρικής υπευθυνότητας, η Opus-Materia αναπτύσσει προγράμματα και δράσεις που επικεντρώνονται γύρω από τέσσερις βασικούς άξονες (www.opusmateria.gr): (i) το περιβάλλον, (ii) τους επαγγελματίες υγείας, (iii) τους ασθενείς, συγγενείς και φροντιστές ασθενών και (iv) το κοινωνικό σύνολο. Ως προς το περιβάλλον, η εταιρία επιδιώκει να ελαχιστοποιεί τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της δραστηριότητάς της και να αποφεύγει την αλόγιστη χρήση φυσικών πόρων. Παράλληλα, προκειμένου να στηρίζει τους επαγγελματίες υγείας, χορηγεί προγράμματα και δράσεις που διοργανώνονται από επιστημονικές οργανώσεις και ενισχύει φορείς που ασχολούνται με την έρευνα και τη θεραπεία. Όμοια, χορηγεί προγράμματα και δράσεις που διοργανώνονται από συλλόγους ασθενών και λοιπούς φορείς, προκειμένου να στηρίζει τους ασθενείς, τους συγγενείς και τους φροντιστές τους. Τέλος, στηρίζει προγράμματα υποστήριξης μειονεκτούντων και αποκλεισμένων κοινωνικών ομάδων, στην προσπάθεια της να συνεισφέρει στο κοινωνικό σύνολο.

(Πηγή: www.opusmateria.gr)

Εικόνα 13 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας OPUS-MATERIA

Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι η Opus-Materia αναπτύσσει δράσεις ΕΚΕ που απευθύνονται στους πελάτες και την κοινωνία, ενώ δε γίνεται αναφορά σε δράσεις που αφορούν στους εργαζομένους της. Ως προς τον τρόπο εκδήλωσης των δράσεων, συνήθως αναπτύσσονται συνεργασίες με ΜΚΟ και λοιπούς φορείς και πραγματοποιούνται χορηγίες.

6.3.14 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας PHARMATHEN A.E.

Η εταιρία Pharmathen, μία αμιγώς Ελληνική εταιρία, ιδρύθηκε το 1969 και δραστηριοποιείται στην έρευνα και ανάπτυξη, την παραγωγή και τη διακίνηση φαρμακευτικών προϊόντων. Η εταιρία εδρεύει στην Αθήνα και διαθέτει τρία ερευνητικά κέντρα, δύο παραγωγικές μονάδες, ενώ απασχολεί περισσότερους από 120 ερευνητές και περισσότερους από 850 εργαζομένους. Η Pharmathen συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των μεγαλύτερων εταιριών έρευνας και ανάπτυξης γενοσήμων στην Ευρώπη, ενώ πλέον, δραστηριοποιείται και στον τομέα των πρωτότυπων φαρμάκων. Τα προϊόντα της διατίθενται κυρίως στο εξωτερικό, με τις εξαγωγές να αντιπροσωπεύουν ποσοστό μεγαλύτερο του 80% του κύκλου εργασιών της και σχεδόν το 1% του συνόλου των Ελληνικών εξαγωγών.

Σε επίπεδο εταιρικής υπευθυνότητας, η Pharmathen έχει αναπτύξει ένα πρόγραμμα ΕΚΕ, το οποίο επικεντρώνεται σε δύο βασικούς άξονες: (i) τους ανθρώπους της εταιρίας, δηλαδή τους εργαζομένους της και (ii) τις κοινότητες, δηλαδή την κοινωνία εντός της οποίας δραστηριοποιείται η εταιρία. Όσον αφορά στους ανθρώπους της, η Pharmathen τους αντιμετωπίζει ως την κινητήρια δύναμη σε οποιαδήποτε ενέργεια της εταιρίας. Δεσμεύεται στην υιοθέτηση ηθικής συμπεριφοράς και σε δράσεις εθελοντισμού ενώ επιδιώκει τη συνεχή εξέλιξη του ανθρώπινου δυναμικού της. Για τις ενέργειες αυτές, η Pharmathen έχει βραβευθεί πέντε φορές ως ένα από τα καλύτερα εργασιακά περιβάλλοντα στην Ελλάδα (2011, 2012, 2013, 2015, 2016), ενώ το 2020 αξιολογήθηκε (Randstad Employer Brand Research) ως ένας από τους δέκα περισσότερο ελκυστικούς εργοδότες στην Ελλάδα.

Όσον αφορά στην κοινωνία, η Pharmathen τη στηρίζει μέσω δράσεων, όπως ο εθελοντισμός, οι εταιρικές πρωτοβουλίες και χορηγιών και δωρεών. Αναλυτικά, η εταιρία στηρίζει φιλανθρωπικά ιδρύματα, πραγματοποιεί δωρεές εξοπλισμού σε τοπικά σχολεία και

νοσοκομεία ενώ συμμετέχει ενεργά σε προγράμματα στήριξης του αθλητισμού, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού, υποστηρίζοντας ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Επιπλέον, αντιμετωπίζει την προστασία του περιβάλλοντος ως ένα σημαντικό κομμάτι του προγράμματος ΕΚΕ της, επιδιώκοντας τον περιορισμό του περιβαλλοντικού αποτυπώματος των δραστηριοτήτων της. Στα πλαίσια της προσπάθειας προστασίας του περιβάλλοντος, η Pharmathen εφαρμόζει αυστηρά και συμμορφώνεται με τους περιβαλλοντικούς νόμους και κανονισμούς. Επιπλέον, αξιολογεί, ελέγχει και παρακολουθεί τις περιβαλλοντικές συνέπειες των υφιστάμενων δραστηριοτήτων της καθώς και των νέων παραγωγικών δραστηριοτήτων και πραγματοποιεί επενδύσεις σε τεχνολογία αντι-ρύπανσης, η οποία αποσκοπεί στη συνεχή βελτίωση της περιβαλλοντικής της απόδοσης.

(Πηγή: www.businessnews.gr)

Εικόνα 14 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας PHARMATHEN A.E.

Τέλος, κατά την περιγραφή του προγράμματος ΕΚΕ της, η Pharmathen αναφέρεται στην παροχή αξιόπιστων και ποιοτικών φαρμακευτικών προϊόντων, υποδηλώνοντας ότι οι πελάτες της αποτελούν, επίσης, μέρος του προγράμματος εταιρικής υπευθυνότητας της.

Συνοψίζοντας, η Pharmathen έχει αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εταιρικής υπευθυνότητας, το οποίο περιλαμβάνει δράσεις που απευθύνονται στους εργαζομένους της, τους πελάτες της και την κοινωνία, με ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος. Οι δράσεις του προγράμματος εκδηλώνονται μέσω της εταιρικής πολιτικής της εταιρίας, μέσω χορηγιών και δωρεών, εθελοντισμού, συνεργασιών με ΜΚΟ και βραβεύσεων. Τέλος, σε επίπεδο προβολής, στον εταιρικό ιστότοπο παρέχονται αναλυτικές πληροφορίες ανά άξονα δράσεις, δεν παρέχονται, όμως, αναλυτικές πληροφορίες ανά δράση.

6.3.15 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας RAFARM Α.Ε.Β.Ε.

Η εταιρία Rafarm ιδρύθηκε το 1974 και δραστηριοποιείται στην ανάπτυξη, την παραγωγή και την εμπορία φαρμακευτικών προϊόντων. Η εταιρία απασχολεί περισσότερους από 285 εργαζομένους και παράγει τα προϊόντα της σε ιδιόκτητες εγκαταστάσεις στην Παιανία Αττικής. Τα προϊόντα της Rafarm διατίθενται στην Ελληνική αγορά και σε αγορές του εξωτερικού, ενώ ο κύκλος εργασιών της, την κατατάσσει μεταξύ των πέντε μεγαλύτερων Ελληνικών εταιριών φαρμάκων.

Σύμφωνα με πληροφορίες διαθέσιμες στον ιστότοπό της (www.rafarm.gr), η Rafarm έχει αναπτύξει το πρόγραμμα εταιρικής υπευθυνότητας «Μικροί + Μεγάλοι», το οποίο στηρίζει με διάφορες δράσεις οικογένειες και παιδιά, ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, την τοπική κοινωνία και αθλητές ΑΜΕΑ. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα διάρκειας τριών ετών, στα πλαίσια του οποίου η εταιρία έχει αναπτύξει δράσεις ενίσχυσης σχολείων και γηροκομείων σε αποκεντρωμένες περιοχές της χώρας, αποστέλλοντας σχολικά φαρμακεία και υλικοτεχνικό εξοπλισμό. Επιπλέον, οι εργαζόμενοι της εταιρίας συμμετέχουν σε δράσεις εθελοντισμού, όπως ο Αυθεντικός Μαραθώνιος της Αθήνας το 2015. Τέλος, η Rafarm έχει αναπτύξει και περιβαλλοντική δράση, ακολουθώντας αυστηρά τις οδηγίες σχετικά με τη χρήση εκπομπών ύδατος και αερίου και φροντίζονται για τη σωστή χρήση των ανακυκλώσιμων υλικών και την αποδοτική διακίνησή τους.

Συνοψίζοντας, το πρόγραμμα εταιρικής υπευθυνότητας της Rafarm περιλαμβάνει κυρίως δράσεις, οι οποίες απευθύνονται στην κοινωνία και το περιβάλλον, ενώ δε γίνεται αναφορά

σε δράσεις που αφορούν είτε στους εργαζομένους της εταιρίας, είτε στους πελάτες αυτής. Οι δράσεις ΕΚΕ της Rafarm εκδηλώνονται μέσω της εταιρικής πολιτικής της εταιρίας, μέσω χορηγιών και δωρεών, μέσω δράσεων εθελοντισμού και μέσω συνεργασιών με Μ.Κ.Ο. Ως προς τον τρόπο προβολής τους, αυτός γίνεται μέσω του εταιρικού ιστοτόπου, συγκεκριμένα μέσω αναφορών στα νέα της εταιρίας.

(Πηγή: www.rafarm.gr)

Εικόνα 15 - Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας RAFARM ΑΕΒΕ

6.3.16 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας RONTIS

Η εταιρία Rontis είναι μία πολυεθνική εταιρία με έδρα την Ελβετία, η οποία ιδρύθηκε το 1986 και δραστηριοποιείται με την παραγωγή και τη διανομή ιατρικών συσκευών καθώς και με την παραγωγή και διανομή ειδικών φαρμακευτικών προϊόντων. Στην Ελλάδα, η εταιρία διαθέτει γραφεία στην Ελλάδα, ένα κέντρο αιμοκάθαρσης στο Λουτράκι Αττικής και ένα εργοστάσιο στη Λάρισα.

Στον ιστοτόπο της εταιρίας (www.rontis.com) δε γίνεται αναφορά σε κάποιο ολοκληρωμένο πρόγραμμα εταιρικής υπευθυνότητας, είτε της μητρικής εταιρίας, είτε της Rontis Hellas, όμως στα νέα της εταιρίας γίνεται αναφορά σε μεμονωμένες δράσεις της

Rontis Hellas, οι οποίες αφορούν, κατά κύριο λόγο, σε στήριξη ΜΚΟ και λοιπών φορέων, μέσω χορηγιών και δωρεών. Συγκεκριμένα, η Rontis Hellas έχει πραγματοποιήσει δωρεά παιδικών διατροφικών προϊόντων σε Σύριους πρόσφυγες, μέσω του Εθνικού Οργανισμού Δημόσιας Υγείας. Στο ίδιο πλαίσιο, η εταιρία πραγματοποίησε δωρεές δερματολογικών προϊόντων στους ΜΚΟ Πράξις, Ορίζοντες, Θεόφιλος και Κιβωτός του Κόσμου, ενώ προχώρησε στη δωρεά εξοπλισμού στο Αρεταίειο Νοσοκομείο. Παράλληλα, έλαβε τιμητικό βραβείο από τον Όμιλο για την Unesco Πειραιώς και Νήσων για την προσφορά βρεφικών διατροφικών προϊόντων και προϊόντων καθημερινής φροντίδας για βρέφη και παιδιά, στα πλαίσια του προγράμματος του Ομίλου για την αντιμετώπιση της φτώχειας, ενώ τέλος, οι εργαζόμενοι της εταιρίας συμμετείχαν σε ενημερωτική εκδήλωση του φορέα Όραμα Ελπίδας σχετικά με τη δωρεά μυελού των οστών και στη συνέχεια εγγράφηκαν ως δωρητές στο εθνικό και παγκόσμιο μητρώων δωρητών μυελού των οστών.

Εικόνα 16 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας RONTIS HELLAS

(Πηγή: www.rontis.com)

Γίνεται αντιληπτό ότι η εταιρία Rontis Hellas αναπτύσσει ένα μεγάλο αριθμό δράσεων ΕΚΕ, οι οποίες, στην πλειοψηφία τους, αφορούν στην στήριξη της Ελληνικής κοινωνίας, ενώ δε γίνεται αναφορά σε δράσεις που αφορούν στους εργαζομένους και στους πελάτες της εταιρίας. Οι δράσεις της εταιρίας εκδηλώνονται μέσω χορηγιών και δωρεών, μέσω συνεργασιών με ΜΚΟ και μέσω του εθελοντισμού, ενώ η προβολή τους στον εταιρικό ιστότοπο γίνεται μέσω της παρουσίασης των νέων της εταιρίας.

6.3.17 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας SPECIFAR

Η εταιρία Specifar ιδρύθηκε το 1933 και δραστηριοποιείται στην παραγωγή, τη διανομή και τη διάθεση φαρμακευτικών προϊόντων. Το 2003, η Specifar ξεκίνησε την εξαγωγική της δραστηριότητα, ενώ από το 2011 ανήκει στην οικογένεια της εταιρίας Actavis, την τρίτη μεγαλύτερη εταιρία γενοσήμων παγκοσμίως. Η Specifar εδρεύει στην Αγ. Βαρβάρα Αττικής και συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των 20 πρώτων φαρμακευτικών επιχειρήσεων της χώρας.

Ο ιστότοπος της εταιρίας (www.specifar.gr) δρομολογεί το χρήστη στον ιστότοπο της εταιρίας Teva Ελλάδα (www.teva.gr). Από τις πληροφορίες που παρέχονται σε αυτόν, γίνεται αντιληπτό ότι η εταιρία Teva, κατ' επέκταση και η εταιρία Specifar, έχει αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εταιρικής υπευθυνότητας, το οποίο περιλαμβάνει δράσεις που απευθύνονται στους εργαζομένους της εταιρίας, τους ασθενείς, δηλαδή τους πελάτες της και την κοινωνία. Σε επίπεδο εργαζομένων, η εταιρία εφαρμόζει το Παγκόσμιο Σύστημα Περιβαλλοντικής Υγιεινής και Ασφάλειας της Teva, με αποτέλεσμα να έχει περιορίσει σημαντικά τη συχνότητα των καταγεγραμμένων ατυχημάτων, να έχει βελτιώσει το χαμένο χρόνο από ατυχήματα και το σύνολο των χαμένων ημερών εργασίας. Επιπλέον, ένας μεγάλος αριθμός εργαζομένων συμμετέχει σε προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με βασικά θέματα ηθικής συμπεριφοράς.

Σε κοινωνικό επίπεδο, η Teva πραγματοποιεί δωρεές φαρμακευτικών προϊόντων σε ασθενείς και αναπτύσσει δράσεις προστασίας του περιβάλλοντος, στις οποίες περιλαμβάνεται η μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της δραστηριότητάς της,

μέσω της μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου, η μείωση των αποβλήτων και η μείωση της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας.

(Πηγή: www.agiavarvara.gr)

Εικόνα 17 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας SPECIFAR

Τέλος, σε επίπεδο πελατών, δηλαδή ασθενών, η εταιρία πραγματοποιεί επενδύσεις σε έρευνα και ανάπτυξη και εφαρμόζει προγράμματα στήριξης των ασθενών, τα οποία απευθύνονται σε φαρμακοποιούς και φροντιστές. Στα πλαίσια των προσπαθειών της έχει λάβει τρία βραβεία για την αύξηση της πρόσβασης των ασθενών στα φάρμακα αλλά και τις δράσεις της για την αντιμετώπιση πολλαπλών χρόνιων παθήσεων και τη συνεργασία της στη διάθεση ουσιωδών φαρμάκων.

Η εταιρία έχει αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εταιρικής υπευθυνότητας, μέλος του οποίου είναι και η εταιρία Specifar. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει δράσεις που απευθύνονται στους ανθρώπους της εταιρίας, δηλαδή τους εργαζομένους, στους ασθενείς, δηλαδή τους πελάτες της εταιρίας και στην κοινωνία κι εκδηλώνονται μέσω της εταιρικής πολιτικής της εταιρίας, δωρεών και χορηγιών, συνεργασιών με ΜΚΟ και βραβεύσεων. Οι

δράσεις ΕΚΕ προβάλλονται μέσω του εταιρικού ιστοτόπου της εταιρίας Tena και εκθέσεων ΕΚΕ που έχουν δημοσιευθεί σε αυτόν.

6.3.18 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας VIANEX Α.Ε.

Η εταιρία Vianex ιδρύθηκε το 1924 και δραστηριοποιείται στην ανάπτυξη, παραγωγή και διάθεση φαρμακευτικών προϊόντων. Η εταιρία διαθέτει τέσσερις παραγωγικές εγκαταστάσεις στην Ελλάδα και η ετήσια παραγωγή της ξεπερνά τα 100 εκατομμύρια τεμάχια προϊόντων. Το χαρτοφυλάκιο των προϊόντων της περιλαμβάνει περισσότερα από 200 φαρμακευτικά ιδιοσκευάσματα, τα οποία καλύπτουν όλες τις θεραπευτικές κατηγορίες (συνταγογραφούμενα, μη συνταγογραφούμενα, συμπληρώματα διατροφής, βρεφική διατροφή, διαγνωστικά και καλλυντικά). Τα προϊόντα της Vianex διατίθενται στην Ελληνική αγορά και σε αγορές του εξωτερικού. Μάλιστα, η εξαγωγική της δραστηριότητα αυξάνεται σταθερά κατά την τελευταία δεκαετία και σήμερα, η εταιρία είναι παρούσα σε 35 χώρες της Ευρώπης, της Αφρικής και της Ασίας.

Όσον αφορά στην εταιρική της υπευθυνότητα, η Vianex, σύμφωνα με τον εταιρικό της ιστότοπο (www.vianex.gr) συνδέει τη λειτουργία της με την κοινωνία, τον άνθρωπο, το περιβάλλον και τον πολιτισμό. Αναλυτικά, σε επίπεδο εταιρικής διακυβέρνησης, η Vianex συμμορφώνεται απόλυτα με την ισχύουσα νομοθεσία, τις κανονιστικές ρυθμίσεις και τις διεθνείς καλές πρακτικές και πρότυπα. Με αυτόν τον τρόπο διασφαλίζει την ποιότητα και την ασφάλεια των προϊόντων που παράγει και προωθεί στην αγορά, μεριμνώντας για την υγεία των πελατών της.

Σε επίπεδο ανθρώπινου δυναμικού, η Vianex αναπτύσσει δράσεις εκπαίδευσης και επιμόρφωσης του προσωπικού της, ενώ παράλληλα φροντίζει για την υγιεινή και ασφάλεια αυτών, τηρώντας αυστηρά πρωτόκολλα και διαδικασίες και κανόνες υγιεινής και ασφάλειας, ιδιαίτερα στις παραγωγικές εγκαταστάσεις. Παράλληλα, η εταιρία εφαρμόζει πολιτική αμοιβών, σύμφωνα με την οποία δεν πραγματοποιούνται μισθολογικές διακρίσεις βάσει φύλου, θρησκείας, εθνικότητας κ. Εκτός των παραπάνω, διατίθενται οχήματα για τη μεταφορά του προσωπικού προς και από τις εγκαταστάσεις της εταιρίας, για τα οποία εξασφαλίζεται η βέλτιστη ποιότητα και έγκαιρη και πλήρης συντήρηση, με σκοπό την

οδική ασφάλεια του προσωπικού. Τέλος, το προσωπικό της Vianex συμμετέχει σε όλες τις εθελοντικές δράσεις που οργανώνει η εταιρία και περιλαμβάνουν κυρίως δωρεές και χορηγίες σε ιδρύματα και λοιπούς οργανισμούς στην Ελλάδα.

Ως προς την κοινωνική προσφορά της, η Vianex στηρίζει ενεργά κοινωφελή ιδρύματα, ενώσεις και οργανισμούς στην Ελλάδα, μέσω δωρεών και χορηγιών. Χαρακτηριστικά αναφέρονται οι Γιατροί του Κόσμου, τα Κοινωνικά Φαρμακεία των δήμων Παλλήνης και Ηλιούπολης, το Χαμόγελο του Παιδιού, το Άσυλο Ανιάτων κ.α. Περαιτέρω, αναπτύσσονται συνεργασίες με πανεπιστημιακές κλινικές και ερευνητικά κέντρα, με σκοπό την προώθηση της επιστημονικής γνώσης και την αξιοποίηση των ερευνών που πραγματοποιούνται στα κέντρα έρευνας και ανάπτυξης της εταιρίας, προς όφελος των ασθενών.

Σε περιβαλλοντικό επίπεδο, η εταιρία μεριμνά για τον περιορισμό του περιβαλλοντικού της αποτυπώματος μέσω ελέγχου και μέτρων μείωσης της συνολικής καταναλισκόμενης ηλεκτρικής ενέργειας. Επίσης, η Vianex προχώρησε σε αντικατάσταση των οχημάτων μεταφοράς των εργαζομένων με οχήματα νέας τεχνολογίας με μειωμένους ρύπους, ενώ εφαρμόζει διαδικασία μείωσης των επαγγελματικών ταξιδιών. Τέλος, έχει αναπτύξει πρόγραμμα περιβαλλοντικής διαχείρισης και ανακύκλωσης των αποβλήτων και των λυμάτων.

(Πηγή: www.vian.gr)

Εικόνα 18 - Δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας VIANEX Α.Ε.

Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι η εταιρία Vianex έχει αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εταιρικής υπευθυνότητας, το οποίο περιλαμβάνει δράσεις προσανατολισμένες στους εργαζομένους της εταιρίας, τους πελάτες της και την κοινωνία, με ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος. Για τις δράσεις ΕΚΕ που αναπτύσσει, οι οποίες εκδηλώνονται μέσω της εταιρικής πολιτικής, μέσω δωρεών και χορηγιών, συνεργασιών με ΜΚΟ, συνεργασιών με εκπαιδευτικά ιδρύματα και εθελοντισμό, η Vianex έχει βραβευθεί πολυάριθμες φορές. Οι δράσεις ΕΚΕ της εταιρίας προβάλλονται συνοπτικά μέσω του εταιρικού ιστοτόπου και λεπτομερώς μέσω της έκθεσης ΕΚΕ που δημοσίευσε η εταιρία για το χρονικό διάστημα 2014-2016.

6.3.19 Πρακτικές ΕΚΕ της εταιρίας WIN MEDICA Ε.Π.Ε.

Η εταιρία Win Medica ιδρύθηκε το 2008, εδρεύει στην Αθήνα και απασχολεί περισσότερους από 100 εργαζομένους. Δραστηριοποιείται στην εισαγωγή και κυκλοφορία πρωτότυπων και γενόσημων φαρμακευτικών προϊόντων διαφόρων θεραπευτικών κατηγοριών, με έμφαση στα φαρμακευτικά προϊόντα για καρδιαγγειακά και μεταβολικά νοσήματα και τα φαρμακευτικά προϊόντα για τις παθήσεις του γαστρεντερικού συστήματος.

Στον ιστότοπο της εταιρίας (www.winmedica.gr), γίνεται αναφορά στην ανάπτυξη δράσεων εταιρικής ευθύνης από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της εταιρίας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι οι δράσεις ΕΚΕ της Win Medica εστιάζουν σε δύο βασικούς άξονες: (i) το ανθρώπινο δυναμικό της εταιρίας και (ii) το φυσικό περιβάλλον. Στην πρώτη περίπτωση, γίνεται επιγραμματική αναφορά στην πολιτική της εταιρίας αναφορικά με τις ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην απασχόληση καθώς και σε προγράμματα κατάρτισης των εργαζομένων. Στη δεύτερη περίπτωση γίνεται αναφορά σε πρακτικές διαχείρισης περιβαλλοντικών θεμάτων και σε πρακτικές ευαισθητοποίησης για το κοινωνικό περιβάλλον χωρίς να παρέχονται περαιτέρω πληροφορίες αναφορικά με συγκεκριμένες δράσεις της εταιρίας. Βάσει των παραπάνω, εξάγεται το συμπέρασμα ότι η εταιρία Win Medica αναπτύσσει δράσεις ΕΚΕ που απευθύνονται στους εργαζομένους της και στην κοινωνία, χωρίς να καθίσταται γνωστός ο τρόπος εκδήλωσης των δράσεων.

6.4 Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στις προηγούμενες ενότητες, προέκυψε ότι οι εταιρίες που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα δεν είναι ιδιαίτερα προσανατολισμένες στις σχέσεις τους με τα συμβαλλόμενα μέρη, ως προϋπόθεση για την καλή εταιρική τους διακυβέρνηση. Από τις 42 εταιρίες που αποτέλεσαν τελικώς το δείγμα της παρούσας εργασίας, οι 19, οι οποίες αντιπροσωπεύουν περίπου το 45% του δείγματος, δεν αναπτύσσουν δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας, σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέχονται στον εταιρικό τους ιστότοπο. Από τις υπόλοιπες 23 εταιρίες του δείγματος, εκ των οποίων οι δύο αναφέρονται μόνο επιγραμματικά στις δράσεις ΕΚΕ που αναπτύσσουν, χωρίς να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις δράσεις αυτές και τον τρόπο εκδήλωσής τους: (i) οι 20 εταιρίες αναπτύσσουν δράσεις ΕΚΕ που αφορούν στην κοινωνία, συμπεριλαμβανομένων δράσεων ΕΚΕ που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος, (ii) οι 11 εταιρίες αναπτύσσουν δράσεις ΕΚΕ που αφορούν στους εργαζομένους τους και (iii) οι εννέα εταιρίες αναπτύσσουν δράσεις ΕΚΕ που αφορούν στους πελάτες τους.

Όσον αφορά στον τρόπο εκδήλωσης των δράσεων ΕΚΕ, παρατηρείται ότι ο αριθμός των φαρμακευτικών εταιριών που έχουν αναπτύξει μία ολοκληρωμένη εταιρική κοινωνική πολιτική ανέρχεται σε 11, δηλαδή σε μόλις 26% του δείγματος. Η πλειοψηφία των φαρμακευτικών εταιριών που συμμετείχαν στην έρευνα, εκδηλώνουν την κοινωνική τους δράση μέσω χορηγιών και δωρεών καθώς και μέσω συνεργασιών με ΜΚΟ. Μικρότερος είναι ο αριθμός των εταιριών που αναπτύσσουν δράσεις εθελοντισμού, ενώ ακόμη μικρότερος ο αριθμός των φαρμακευτικών εταιριών του δείγματος που συνεργάζονται με εκπαιδευτικά ιδρύματα. Εξίσου μικρός είναι και ο αριθμός των εταιριών του δείγματος, οι οποίες έχουν λάβει βραβείο για την κοινωνική προσφορά τους.

Συνοψίζοντας, παρατηρείται ότι οι εταιρίες του Ελληνικού κλάδου φαρμακοβιομηχανίας δε δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην αλληλεξάρτηση μεταξύ της οικονομικής, της κοινωνικής και της περιβαλλοντικής ευθύνης τους, με αποτέλεσμα να μη συμμετέχουν ενεργά στην προώθηση μίας κουλτούρας ηθικής και βιωσιμότητας στον ευρύτερο κλάδο υγείας, σύμφωνα με τις πληροφορίες που ίδιες διαθέτουν μέσω των εταιρικών ιστοτόπων τους

αναφορικά με την κοινωνική τους δράση. Ο πίνακας που ακολουθεί (Πίνακας 4), παρουσιάζει συνοπτικά τα αποτελέσματα της έρευνας.

Πίνακας 4 - Αποτελέσματα έρευνας

Α/Α	ΕΤΑΙΡΙΑ	ΔΡΑΣΕΙΣ ΕΚΕ			ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΕΩΝ	ΠΡΟΒΟΛΗ ΔΡΑΣΕΩΝ
		ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ	ΠΕΛΑΤΕΣ	ΚΟΙΝΩΝΙΑ		
1	ADELCO ΧΡΩΜΑΤΟΥΡΓΕΙΑ ΑΘΗΝΩΝ ΑΦΩΝ Ε. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ Α.Ε.	X	X	X	Συνεργασία με εκπαιδευτικά ιδρύματα / Χορηγίες	Γενική περιγραφή στον εταιρικό ιστότοπο
2	ANFARM Α.Ε.	-	-	-	-	-
3	BENNETT ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ Α.Ε.	-	-	-	-	-
4	ΒΙΟΚΟΣΜΟΣ	-	-	-	-	-
5	BOEHRINGER INGELHEIM ΕΛΛΑΣ Α.Ε.	-	-	-	-	-
6	CANA LABORATORIES Α.Ε.	-	-	X	Χορηγίες / Δωρεές	Συνοπτική περιγραφή δράσεων στον εταιρικό ιστότοπο
7	DEMO ABEE	X	X	X	Εταιρική πολιτική / Δωρεές / Εθελοντισμός / Βραβεύσεις / Συνεργασία με ΜΚΟ	Αναλυτική περιγραφή ανά δράση στον εταιρικό ιστότοπο
8	ELPEN Α.Ε.	-	-	X	Δωρεές / Χορηγίες / Συνεργασία με ΜΚΟ	Αναλυτική περιγραφή ανά δράση στον εταιρικό ιστότοπο
9	FAMAR ABEE	-	-	-	-	-
10	FARAN ABEE	-	-	-	-	-
11	FINIXFARM	-	-	-	-	-
12	FREZYDERM ABEE	-	-	X	Δωρεές / Χορηγίες / Συνεργασία με ΜΚΟ	Αναλυτική περιγραφή ανά δράση στον εταιρικό ιστότοπο
13	GAP	-	-	-	-	-
14	GALENICA Α.Ε.	X	-	X	Εταιρική πολιτική / Δωρεές / Χορηγίες / Εθελοντισμός / Συνεργασία με ΜΚΟ	Αναλυτική περιγραφή ανά άξονα δράσης στον εταιρικό ιστότοπο
15	GENEPHARM	-	-	-	-	-
16	HELP ABEE	X	X	X	Εταιρική πολιτική / Δωρεές / Χορηγίες	Συνοπτική περιγραφή στον εταιρικό ιστότοπο
17	IASIS PHARMACEUTICALS HELLAS ABEE	-	-	X	Δωρεές / Χορηγίες / Συνεργασία με ΜΚΟ	Συνοπτική περιγραφή στον εταιρικό ιστότοπο
18	KLEVA ΑΦΒΕΕ	-	-	-	-	-
19	ΚΟΠΕΡ	-	-	-	-	-
20	LABOSERVE	-	-	-	-	-
21	LAVIPHARM	X	X	X	Εταιρική πολιτική / Δωρεές / Χορηγίες / Συνεργασία με ΜΚΟ / Συνεργασία με εκπαιδευτικά ιδρύματα	Γενική περιγραφή ανά κατηγορία δράσης στον εταιρικό ιστότοπο
22	LIBYTEC	-	-	-	-	-
23	MEDICAIR	X	X	X	Εταιρική πολιτική / Συνεργασία με ΜΚΟ	Συνοπτική περιγραφή στον εταιρικό ιστότοπο
24	MEDICAL PHARMAQUALITY Α.Ε.	-	-	-	-	-

25	ΜΙΝΕΡΒΑ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ Α.Ε.	-	-	X	Εταιρική πολιτική	Συνοπτική περιγραφή στον εταιρικό ιστότοπο
26	MEDOCHEMIE HELLAS Α.Ε.	-	-	X	Εταιρική πολιτική / Δωρεές / Χορηγίες / Συνεργασία με ΜΚΟ / Εθελοντισμός	Συνοπτική περιγραφή στον εταιρικό ιστότοπο
27	NORMA ΕΛΛΑΣ Α.Ε.	-	-	-	-	-
28	OPUS - MATERIA ΕΠΕ	-	X	X	Χορηγίες / Συνεργασία με ΜΚΟ	Συνοπτική περιγραφή στον εταιρικό ιστότοπο
29	ΠΕΤΣΙΑΒΑΣ Α.Ε.	-	-	-	-	-
30	ΦΑΡΜΑΝΕΛ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ Α.Ε.	-	-	-	-	-
31	PHARMATEN Α.Ε.	X	X	X	Εταιρική πολιτική / Δωρεές / Χορηγίες / Συνεργασία με ΜΚΟ / Εθελοντισμός	Γενική περιγραφή ανά κατηγορία δράσης στον εταιρικό ιστότοπο
32	PHARMAZAC Α.Ε.	-	-	-	-	-
33	REMEDINA ΑΒΕΕ	-	-	-	-	-
34	RAFARM Α.Ε.Β.Ε.	-	-	X	Εταιρική πολιτική / Δωρεές / Χορηγίες / Συνεργασία με ΜΚΟ / Εθελοντισμός	Γενική περιγραφή στον εταιρικό ιστότοπο
35	QUALIA FARMA	-	-	-	-	-
36	RONTIS HELLAS	-	-	X	Δωρεές / Χορηγίες / Συνεργασία με ΜΚΟ / Εθελοντισμός	Περιγραφή ανά δράση στον εταιρικό ιστότοπο
37	Σ.Μ. ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΠΕ	X	-	-	-	-
38	SYN INNOVATION LABORATORIES Α.Ε.	-	-	X	-	-
39	SPECIFAR	X	X	X	Εταιρική πολιτική / Δωρεές / Χορηγίες / Συνεργασία με ΜΚΟ / Βραβεύσεις	Αναλυτική περιγραφή στον εταιρικό ιστότοπο / Δημοσιευμένες εκθέσεις ΕΚΕ
40	VIANEX ΑΕ	X	X	X	Εταιρική πολιτική / Δωρεές / Χορηγίες / Εθελοντισμός / Συνεργασία με εκπαιδευτικά ιδρύματα / Συνεργασία με ΜΚΟ / Βραβεύσεις	Γενική περιγραφή στον εταιρικό ιστότοπο / Αναλυτική περιγραφή στη δημοσιευμένη έκθεση ΕΚΕ
41	WIN MEDICA ΕΠΕ	X	-	X	-	Γενική περιγραφή στον εταιρικό ιστότοπο
42	VOCATE ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ Α.Ε.	-	-	-	-	-

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

7.1 Συζήτηση αποτελεσμάτων

Η ανάληψη δράσεων εταιρικής υπευθυνότητας από τις επιχειρήσεις υποδηλώνει, ουσιαστικά, την πρόθεση των επιχειρήσεων να λάβουν υπόψη τους τα συμφέροντα και τις προσδοκίες των συμβαλλομένων μερών, όπως των εργαζομένων τους, των πελατών τους και της κοινωνίας και να μεριμνήσουν εθελοντικά για την ευημερία των τελευταίων, αναλαμβάνοντας την ευθύνη των επιπτώσεων που φέρει η δραστηριότητα των επιχειρήσεων στα μέρη αυτά. Βάσει του παραπάνω γεγονότος, σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν η μελέτη των δράσεων εταιρικής υπευθυνότητας που αναπτύσσουν οι Ελληνικές επιχειρήσεις, μέσω της μελέτης των δράσεων εταιρικής υπευθυνότητας των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της φαρμακοβιομηχανίας της Ελλάδας. Η επιλογή των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της φαρμακοβιομηχανίας στηρίχτηκε στους εξής λόγους: (i) ο κλάδος της φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα συνιστά ένα μεγάλο και δυναμικό τομέα της εθνικής οικονομίας, ο οποίος χαρακτηρίζεται από υψηλά επίπεδα καινοτομίας και εξωστρέφειας, (ii) η βιωσιμότητα και η ηθική συμπεριφορά αποτελούν ζητήματα που απασχολούν σε μεγάλο βαθμό τις εταιρίες του φαρμακευτικού κλάδου, λόγω της στενής σχέσης που αναπτύσσουν με διάφορα μέρη, μεταξύ των οποίων κυβερνήσεις, δημόσια και ιδιωτικά νοσοκομεία, επαγγελματίες υγείας, πολίτες κ.α. και (iii) η διαφθορά αποτελεί ένα ζήτημα που απασχολεί σε μεγάλο βαθμό τις εταιρίες του φαρμακευτικού κλάδου, με αποτέλεσμα οι δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας να θεωρούνται μία έγκυρη προσέγγιση αντιμετώπισης τυχόν ανήθικων συμπεριφορών.

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν οι εταιρίες – μέλη της πανελλήνιας ένωσης φαρμακοβιομηχανίας. Για τους σκοπούς της εργασίας, πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα, μέσω της συλλογής δεδομένων από τους ιστοτόπους των εταιριών του δείγματος και τις εκθέσεις ΕΚΕ αυτών, στις περιπτώσεις όπου υπήρχαν. Συγκεκριμένα, αναζητήθηκε και συλλέχθηκαν δεδομένα, εφόσον ήταν διαθέσιμα, που αφορούσαν στις δράσεις ΕΚΕ που αναπτύσσει κάθε εταιρία και στους τρόπους εκδήλωσης των εν λόγω δράσεων. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ανάλυση των δεδομένων φέρουν ιδιαίτερο

ενδιαφέρον καθώς διαφέρουν αρκετά από τα αναμενόμενα βάσει της σχετικής βιβλιογραφίας.

Αναλυτικά, ένα από τα σημαντικότερα ευρήματα της έρευνας αφορούσε στο γεγονός ότι ένας μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων του δείγματος (19 επιχειρήσεις, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 45% περίπου του δείγματος) δε διαθέτουν πληροφορίες στον ιστότοπό τους σχετικά με την ανάπτυξη δράσεων ΕΚΕ, με αποτέλεσμα να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι δεν αναπτύσσουν δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας. Μάλιστα, στην πλειονότητά τους, οι προαναφερόμενες επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται από αυξημένη εξαγωγική δραστηριότητα, διαθέτουν ιδιόκτητες παραγωγικές εγκαταστάσεις και πολυετή παρουσία στην αγορά.

Το δεύτερο εύρημα της έρευνας αφορούσε στο γεγονός ότι αρκετές από τις επιχειρήσεις του δείγματος, αναφέρονταν στην ανάπτυξη πολιτικής εταιρικής υπευθυνότητας και στην υλοποίηση δράσεων ΕΚΕ, χωρίς, όμως, να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τα είδη των δράσεων που αναπτύσσουν ή τον τρόπο εκδήλωσης των δράσεων. Σε κάποιες περιπτώσεις γινόταν επιγραμματική αναφορά στην εφαρμογή προγράμματος εταιρικής υπευθυνότητας και σε άλλες περιπτώσεις, η εταιρία αρκούταν σε μία γενική περιγραφή των δράσεων ΕΚΕ, αναφερόμενη κατά κύριο λόγο, στους άξονες του προγράμματος.

Το τρίτο σημαντικό εύρημα της έρευνας αφορούσε στα συμβαλλόμενα μέρη, στα οποία απευθύνονται σε μεγαλύτερο βαθμό οι δράσεις ΕΚΕ που αναπτύσσουν οι εταιρίες του κλάδου της φαρμακοβιομηχανίας. Συγκεκριμένα, προέκυψε ότι οι περισσότερες από τις επιχειρήσεις του δείγματος αναπτύσσουν δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας, οι οποίες απευθύνονται στην κοινωνία. Σε αυτό το πλαίσιο, πολλές εταιρίες δίνουν ιδιαίτερη έμφαση σε δράσεις που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος, μέσω ενεργειών περιορισμού του περιβαλλοντικού τους αποτυπώματος. Αρκετά μικρότερος ήταν ο αριθμός των επιχειρήσεων του δείγματος που αναπτύσσουν δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας, οι οποίες αφορούν στους εργαζομένους των επιχειρήσεων καθώς και αυτών που αναπτύσσουν δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας, οι οποίες αφορούν στους πελάτες των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, από τις 23 εταιρίες του δείγματος, για τις οποίες προέκυψε ότι αναπτύσσουν δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας: (i) οι 20 εταιρίες αναπτύσσουν δράσεις ΕΚΕ που αφορούν στην κοινωνία και το περιβάλλον, (ii) οι 11 εταιρίες αναπτύσσουν δράσεις ΕΚΕ

που αφορούν στους εργαζομένους τους και (iii) οι εννέα εταιρίες αναπτύσσουν δράσεις ΕΚΕ που αφορούν στους πελάτες τους. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι κάποιες από τις εταιρίες του δείγματος έχουν αναπτύξει ολοκληρωμένα προγράμματα εταιρικής υπευθυνότητας και υλοποιούν δράσεις που αφορούν και στους τρεις υπό εξέταση άξονες (κοινωνία, εργαζόμενοι και πελάτες), ενώ άλλες εταιρίες είτε έχουν αναπτύξει μικρότερης εμβέλειας προγράμματα ΕΚΕ, είτε υλοποιούν μεμονωμένες δράσεις ΕΚΕ, οι οποίες μπορεί να αφορούν μόνο σε έναν ή σε δύο από τους υπό εξέταση άξονες.

Το τέταρτο και τελευταίο εύρημα της έρευνας αφορά στους τρόπους με τους οποίους οι επιχειρήσεις του δείγματος εκδηλώνουν τις δράσεις ΕΚΕ που αναπτύσσουν. Σύμφωνα με τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταιρικούς ιστοτόπους, οι εταιρίες που έχουν αναπτύξει μια ολοκληρωμένη εταιρική πολιτική είναι περιορισμένες σε αριθμό. Από την άλλη πλευρά, οι περισσότερες εταιρίες επιλέγουν να εκφράζουν την εταιρική υπευθυνότητά τους, μέσω δωρεών ή χορηγιών σε μη κυβερνητικές οργανώσεις, κοινωφελή ιδρύματα, εκπαιδευτικά ιδρύματα κ.α. Αυξημένος είναι και ο αριθμός των εταιριών του φαρμακευτικού κλάδου, οι οποίες είτε αναπτύσσουν δράσεις εθελοντισμού, είτε συμμετέχουν σε δράσεις εθελοντισμού. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η συμμετοχή προέρχεται, κατά κύριο λόγο, από τους εργαζομένους κάθε εταιρίας και σε μικρότερο βαθμό από τις διοικήσεις των εταιριών. Επιπλέον, κάποιες εκ των εταιριών αναπτύσσουν συνεργασίες με εκπαιδευτικά ιδρύματα, οι οποίες μπορεί να αφορούν είτε στην απασχόληση φοιτητών και αποφοίτων, μέσω προγραμμάτων πρακτικής άσκησης ή προγραμμάτων ενίσχυσης της απασχόλησης των νέων, είτε στην ανάπτυξη ερευνητικών προγραμμάτων. Τέλος, ένας σχετικά μικρός αριθμός εταιριών του δείγματος (τρεις επιχειρήσεις, οι οποίες αντιπροσωπεύουν περίπου το 7% του δείγματος) έχουν λάβει βραβεία για την κοινωνική τους δράση.

Συνοψίζοντας, προέκυψε ότι ο βαθμός κοινωνικής προσφοράς των εταιριών που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της φαρμακοβιομηχανίας είναι μέσος καθώς φαίνεται ότι ένας ικανοποιητικός αριθμός επιχειρήσεων δεν ασχολείται με την ανάπτυξη και υλοποίηση δράσεων κοινωνικής υπευθυνότητας. Αν και οι επιχειρηματικές αποφάσεις των επιχειρήσεων του κλάδου της φαρμακοβιομηχανίας επηρεάζουν άμεσα την ανθρώπινη υγεία, κατ' επέκταση επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό το κοινωνικό σύνολο, προκύπτει ότι οι εταιρίες του κλάδου στην Ελλάδα δεν κρίνουν απαραίτητη την προσπάθεια ανάπτυξης

δράσεων ΕΚΕ, με σκοπό την επίτευξη της κοινωνικής ευημερίας ή της ευημερίας των εργαζομένων τους.

7.2 Σύνδεση αποτελεσμάτων με τη βιβλιογραφία

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την παρούσα εργασία δε συμβαδίζουν με τα συμπεράσματα προγενέστερων μελετών της διεθνούς βιβλιογραφίας σχετικά με την ανάπτυξη και υλοποίηση δράσεων ΕΚΕ από τις εταιρίες του φαρμακευτικού κλάδου. Αναλυτικά, τα αποτελέσματα της εργασίας δεν επιβεβαιώνουν τα αποτελέσματα της έρευνας των Salvioni *et al.* (2015), οι οποίοι υπογράμμισαν ότι τα ζητήματα βιωσιμότητας και ηθικής συμπεριφοράς αφορούν σε μεγάλο βαθμό τους επαγγελματίες υγείας, συμπεριλαμβανομένων των φαρμακευτικών εταιριών. Περαιτέρω, τα αποτελέσματα δε συνάδουν με τη διαπίστωση των ίδιων συγγραφέων (Salvioni *et al.*, 2015) ότι οι φαρμακευτικές επιχειρήσεις θα πρέπει να επιδιώκουν την ενοποίηση των οικονομικών και των κοινωνικών και οικολογικών στόχων τους, δίνοντας έμφαση στην αλληλεξάρτηση μεταξύ της οικονομικής, της κοινωνικής και της περιβαλλοντικής ευθύνης προκειμένου να επιτυγχάνονται τα βέλτιστα δυνατά αποτελέσματα σε σχέση με τις προσδοκίες των συμβαλλομένων μερών. Επιπλέον, δεν παρατηρείται συμφωνία με τα συμπεράσματα του Leisinger (2005), ο οποίος επισήμανε την ιδιαιτερότητα των φαρμακευτικών επιχειρήσεων, ως οργανισμούς των οποίων οι προσπάθειες ανάπτυξης δράσεων ΕΚΕ είναι ιδιαίτερα σημαντικές, λόγω της άμεσης επίδρασης των επιχειρηματικών αποφάσεων τους στην ανθρώπινη υγεία. Όμοια, απορρίπτονται τα συμπεράσματα των Tolve (2011) και Lee and Kohler (2010), οι οποίοι εντόπισαν σημαντική αύξηση των προσπαθειών Ε.Κ.Ε. των φαρμακευτικών εταιριών κατά τις τελευταίες δεκαετίες.

Τέλος, το γεγονός ότι ένας σχετικά μικρός αριθμός επιχειρήσεων του δείγματος της έρευνας αναπτύσσει δράσεις ΕΚΕ που αφορούν στους εργαζομένους, οδηγεί σε απόρριψη των συμπερασμάτων των Droppert and Bennett (2015), οι οποίοι, στα πλαίσια της δικής τους έρευνας, εντόπισαν ότι η ικανοποίηση των εργαζομένων είναι ένας από τους κυριότερους παράγοντες που ωθούν τις επιχειρήσεις στην ανάληψη δράσεων ΕΚΕ.

7.3 Θεωρητικές και πρακτικές επιπτώσεις

Οι θεωρητικές επιπτώσεις της εργασίας προκύπτουν από τα εξής: (i) το γεγονός ότι ο βαθμός δέσμευσης των εταιριών του κλάδου φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα είναι μέτριος, καθώς προέκυψε ότι ένας σημαντικός αριθμός εταιριών του δείγματος της έρευνας δεν αναπτύσσει δράσεις ΕΚΕ και (ii) το γεγονός ότι η πλειονότητα των εταιριών του δείγματος που αναπτύσσουν δράσεις ΕΚΕ, αναπτύσσουν δράσεις που αφορούν κατά κύριο λόγο στην κοινωνία και σε μικρότερο μόνο βαθμό τους εργαζομένους τους και τους πελάτες τους.

Στο ίδιο πλαίσιο, οι πρακτικές επιπτώσεις της εργασίας προκύπτουν επίσης από τα συμπεράσματα σχετικά με το βαθμό ανάληψης δράσεων ΕΚΕ από τις εταιρίες του κλάδου φαρμακοβιομηχανίας στην Ελλάδα και τα συμβαλλόμενα μέρη στα οποία απευθύνονται οι δράσεις ΕΚΕ αυτών των εταιριών. Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα της διεθνούς βιβλιογραφίας αναφορικά με τη συμβολή των προγραμμάτων ΕΚΕ των εταιριών στην οικονομική τους απόδοση αλλά και τη φήμη τους και την πιστότητα των πελατών, τα ευρήματα της εργασίας θα πρέπει να ληφθούν υπόψη από τα διοικητικά στελέχη των εταιριών του κλάδου της φαρμακοβιομηχανίας, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι: (i) τα οφέλη της ανάπτυξης προγραμμάτων ΕΚΕ και της υλοποίησης δράσεων ΕΚΕ για τις φαρμακευτικές εταιρίες είναι γνωστά και κατανοητά, (ii) έχουν εντοπιστεί τα συμβαλλόμενα μέρη, στα οποία θα πρέπει να απευθύνονται οι δράσεις ΕΚΕ κάθε εταιρίας, προκειμένου η τελευταία να απολαμβάνει τα μέγιστα δυνατά οφέλη και (iii) έχουν εντοπιστεί οι κατάλληλοι τρόποι εκδήλωσης των δράσεων ΕΚΕ κάθε εταιρίας, προκειμένου η τελευταία να απολαμβάνει τα μέγιστα δυνατά οφέλη.

7.4 Περιορισμοί και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Οι σημαντικότεροι περιορισμοί της εργασίας είναι δύο και προέρχονται από το γεγονός ότι κατά το χρονικό διάστημα διεξαγωγής της έρευνας, τόσο ο χρόνος όσο και οι λοιποί πόροι ήταν περιορισμένοι. Αναλυτικά, ο πρώτος περιορισμός αφορά στο γεγονός ότι το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν μόνο οι εταιρίες – μέλη της πανελλήνιας ένωσης φαρμακοβιομηχανίας, ενώ δεν ελήφθησαν υπόψη άλλες φαρμακευτικές εταιρίες, όπως οι

εταιρίες – μέλη του συνδέσμου φαρμακευτικών επιχειρήσεων Ελλάδος (ΣΦΕΕ). Η επιλογή των εταιριών στηρίχθηκε στην υπόθεση ότι οι φαρμακευτικές εταιρίες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και είναι θυγατρικές πολυεθνικών ακολουθούν πιθανώς το πρόγραμμα ΕΚΕ της μητρικής εταιρίας. Θεωρώντας ότι οι δράσεις ΕΚΕ είναι αρκετά ανεπτυγμένες στις χώρες του εξωτερικού και ιδιαίτερα μεταξύ των φαρμακευτικών εταιριών (σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία), έγινε προσπάθεια καταγραφής της κατάστασης που επικρατεί ως προς την εταιρική υπευθυνότητα, μεταξύ των Ελληνικών εταιριών. Βάσει των παραπάνω, προτείνεται η διεξαγωγή περαιτέρω έρευνας στην οποία το δείγμα θα περιλαμβάνει μεγαλύτερο αριθμό φαρμακευτικών εταιριών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα προκειμένου να διαπιστωθεί εάν τα αποτελέσματα της παρούσας εργασίας μπορούν να γενικευθούν με ασφάλεια στον ευρύτερο πληθυσμό, δηλαδή το σύνολο των εταιριών που δραστηριοποιούνται στο φαρμακευτικό κλάδο στην Ελλάδα.

Ο δεύτερος περιορισμός πηγάζει από το γεγονός ότι τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα αντλήθηκαν μόνο από τους ιστοτόπους των εταιριών του δείγματος και τις δημοσιευμένες εκθέσεις ΕΚΕ, στις περιπτώσεις που υπήρχαν, ενώ δεν πραγματοποιήθηκε έρευνα στα προφίλ που διατηρούν οι εταιρίες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ενδεχομένως, κάποιες εκ των εταιριών, για τις οποίες προέκυψε ότι δεν αναπτύσσουν δράσεις ΕΚΕ, να δραστηριοποιούνται κοινωνικά, όμως να δημοσιεύουν τις δράσεις αυτές στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οπότε, προτείνεται η διεξαγωγή περαιτέρω έρευνας, στα πλαίσια της οποίας θα μελετηθούν τα προφίλ που διατηρούν οι φαρμακευτικές εταιρίες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προκειμένου να διαπιστωθεί εάν τα αποτελέσματα που προέκυψαν βάσει των ιστοτόπων τους είναι έγκυρα ή όχι.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Adelco (n.d.). Our Responsibility. Retrieved September 1, 2020 from: <https://www.adelco.gr/en/about-us/our-responsibility.html>

Aguilera, R., Rupp, D., Williams, C. and Ganapathi, J. (2007). Putting the S back in Corporate Social Responsibility: A Multilevel Theory of Social Change in Organizations. *Academy of Management Review*, 32(3), pp.836-863.

Anderson, J. and Frankle, A. (1980). Voluntary Social Reporting: An Iso-Beta Portfolio Analysis. *Accounting Review*, 55(3), pp.467-479.

Arsić, S., Stojanović, A. and Mihajlović, I. (2017). The Most Important Dimensions of Corporate Social Responsibility. In: *International May Conference on Strategic Management - IMKSM17*, pp.436-454. May 19 - 21, 2017, Bor, Serbia

Aupperle, K., Carroll, A. and Hatfield, J. (1985). An Empirical Examination of the Relationships between Corporate Social Responsibility and Profitability. *Academy of Management Journal*, 28(2), pp.446-463.

Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communication Research*. (ed.) Hafner Press

Bird, R., Hall, A., Momentè, F. and Reggiani, F. (2007). What Corporate Social Responsibility Activities are Valued by the Market? *Journal of Business Ethics*, 76(2), pp.189-206.

Blowfield, M. and Frynas, J. (2005). Editorial Setting New Agendas: Critical Perspectives on Corporate Social Responsibility in the Developing World. *International Affairs*, 81(3), pp.499-513.

Bowen, H. (1953). *Social Responsibilities of the Businessman*. New York, NY: Harper & Row.

- Brammer, S. and Millington, A. (2008). Does It Pay to Be Different? An Analysis of the Relationship between Corporate Social and Financial Performance. *Strategic Management Journal*, 29(12), pp.1325-1343.
- Brown, T. and Dacin, P. (1997). The Company and The Product: Corporate Associations and Consumer Product Responses. *Journal of Marketing*, 61(1), pp.68-84.
- Brown, N. and Deegan, C. (1998). The Public Disclosure of Environmental Performance Information - A Dual Test of Media Agenda Setting Theory and Legitimacy Theory. *Accounting and Business Research*, 29(1), pp.21-41.
- Burke, L. and Logsdon, J. M. (1996). How Corporate Social Responsibility Pays Off. *Long Range Planning*, 29(4), pp.495-502.
- Cana Laboratories (n.d.). Corporate Social Responsibility. Retrieved September 1, 2020 from: <https://www.cana.gr/news.php?lang=2&pg=6>
- Carroll, A. (1979). A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance. *Academy of Management Review*, 4, pp.497-505.
- Carroll, A. (1999). Corporate Social Responsibility: Evolution of a Definitional Construct. *Business & Society*, 38(3), pp.268-295.
- Carroll, A. (2008). A History of Corporate Social Responsibility: Concepts and Practices. In Crane, A. et al. (eds), *The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility*. Oxford University Press, pp.19-46.
- Carroll, A. (2016). Carroll's Pyramid of CSR: Taking Another Look. *International Journal of Corporate Social Responsibility*, 1(3), pp.1-8.
- Carroll, A. and Buchholtz, A. (2015). *Business and Society: Ethics, Sustainability and Stakeholder Management*. (9th ed.), Stamford: Cengage Learning.
- Carroll, A. and Shabana, K. (2010). The Business Case for Corporate Social Responsibility: A Review of Concepts, Research and Practice. *International Journal of Management Reviews*, 12(1), pp.85-105.

- Cavanagh, S. (1997). Content Analysis: Concepts, Methods and Applications. *Nurse Researcher*, 4, pp.5-16
- Cheah, E., Chan, W. and Chieng, C. (2007). The Corporate Social Responsibility of Pharmaceutical Product Recalls: An Empirical Examination of U.S. and U.K. Markets. *Journal of Business Ethics*, 76, pp.427-449.
- Clarkson, M. (1995). A Stakeholder Framework for Analyzing and Evaluating Corporate Social Performance. *Academy of Management Review*, 20(1), pp.92-117.
- Cole, F. (1988). Content Analysis: Process and Application. *Clinical Nurse Specialist*, 2(1), pp.53-57.
- Creyer., E. and Ross, W. (1997). The Influence of Firm Behavior on Purchase Intention: Do Consumers Really Care about Business Ethics? *Journal of Consumer Marketing*. 14(6), pp.421-432.
- Dahlsrud, A. (2008). How Corporate Social Responsibility is Defined: An Analysis of 37 Definitions. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 15, pp.1-13.
- Deegan, C. (2000). *Financial Accounting Theory*. Sydney, Australia: McGraw Hill.
- Demo S.A. (n.d.). News. Retrieved August, 31, 2020 from: <https://www.demo.gr/news/>
- Donaldson, T. and Preston, L. (1995). The Stakeholder Theory of the Corporation: Concepts, Evidence, and Implications. *Academy of Management Review*, 20(1), pp.65-91.
- Dowling, J. and Pfeffer, J. (1975). Organizational Legitimacy: Social Values and Organizational Behavior. *Pacific Sociological Review*, 18(1), pp.122-136.
- Droppert, H. and Bennett, S. (2015). Corporate Social Responsibility in Global Health: An Exploratory Study of Multinational Pharmaceutical Firms. *Global Health*, 11(15). [online], available at: ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4403913/ [accessed on 19 August 2020]
- Drucker, P. (1954). *The Practice of Management*. (eds) New York, NY: Collins

- Dutton, J., Dukerich, J. and Harquail, C. (1994). Organizational Images and Member Identification. *Administrative Science Quarterly*, 39(2), pp.239-263.
- Ecorys (2009). Competitiveness of the EU Market and Industry for Pharmaceuticals. In *Welfare Implications of Regulation*, Vol. I. Rotterdam.
- Edmondson, V. and Carroll, A. (1999). Giving Back: An Examination of the Philanthropic Motivations, Orientations and Activities of Large Black-Owned Businesses. *Journal of Business Ethics*, 19, pp.171-179.
- Ellen, P., Mohr, L. and Webb, D. (2000). Charitable Programs and the Retailer: Do they Mix?. *Journal of Retailing*, 76(3), pp.393-406.
- Elpen (n.d.). News. Retrieved August 30, 2020 from: <https://www.elpen.gr/kentrotypou/arthra/8/list?p=2>
- Engle, R. (2007). Corporate Social Responsibility in Host Countries: A Perspective from American Managers. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 14(1), pp.16-27.
- Falck, O. and Heblich, S. (2007). Corporate Social Responsibility: Doing Well by Doing Good. *Business Horizons*, 50(3), pp.247-254.
- Frederick, W. (2006). *Corporation, Be Good! The Story of Corporate Social Responsibility*. (eds) Indianapolis: Dogear Publishing
- Frezyderm (n.d.). Corporate Responsibility. Retrieved August 31, 2020 from: <https://www.frezyderm.gr/etairiki-uepethunotita/euxaristies-apo-to-mporoume>
- Friedman, M. (1962). *Capitalism and Freedom*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Friedman, M. (1970). A Friedman Doctrine: The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits. *The New York Times Magazine*, September 13, pp.32-33.
- Friedman, M. (2007). The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits. In: W. Zimmerli, K. Richter and M. Holzinger (eds.), *Corporate Ethics and Corporate Governance*, pp.173-178. Berlin, Germany: Springer.

- Galan, J. (2006). Corporate Social Responsibility and Strategic Management. *Journal of Management Studies*, 43(7), pp.1629-1641.
- Galenica (n.d.). Corporate Responsibility. Retrieved August 29, 2020 from: <http://www.galenica.gr/corporate-responsibility>
- Garriga, E. and Melé, D. (2004). Corporate Social Responsibility Theories: Mapping the Territory. *Journal of Business Ethics*, 53(1-2), pp.51-71.
- Ghauri, P. and Gronhaug, K., (2005), *Research Methods in Business Studies: A Practical Guide*. (3rd ed.), Prentice Hall
- González-Rodríguez, M., Díaz-Fernández, M. and Simonetti, B. (2015). The Social, Economic and Environmental Dimensions of Corporate Social Responsibility: The Role Played by Consumers and Potential Entrepreneurs. *International Business Review*, 24(5), pp.836-848.
- Hamidu, A., Haron, H. and Amran, A. (2015). Corporate Social Responsibility: A Review on Definitions, Core Characteristics and Theoretical Perspectives. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(4), pp. 83-95.
- Haron, H., Ismail, I. and Yahya, S. (2007). Factors Influencing Corporate Social Disclosure Practices in Malaysia. In: M. Ali, (eds.), *Corporate Social Responsibility: Our First Look*. Kuala Lumpur, Malaysia: Malaysian Institute of Integrity.
- Help Pharmaceuticals (n.d.). Responsibility. Retrieved September 5, 2020 from: <https://help.com.gr/company/responsibility/>
- Herremans, I., Akathaporn, P. and McInnes, M. (1993). An Investigation of Corporate Social Responsibility Reputation and Economic Performance. *Accounting, Organizations and Society*, 18(7-8), pp.587-604.
- Harwood, T. and Garry, T. (2003). An Overview of Content Analysis. *The Marketing Review*, 3, pp.479-498

Iasis Pharma (n.d.). Corporate Social Responsibility. Retrieved September 4, 2020 from: http://iasispharma.com/company/#_profile

Jensen, M. (2000). Value Maximization, Stakeholder Theory and Corporate Objective Function. In: M. Beer and N. Nohria (eds.), *Breaking the Code of Change*. Boston, MA: Harvard Business School Press.

Johnson, H. (2003). Does it Pay to be Good? Social Responsibility and Financial Performance. *Business Horizons*, 46(6), pp.34-40.

Jones, M. (1999). The Institutional Determinants of Social Responsibility. *Journal of Business Ethics*, 20(2), pp.163-179.

Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. (ed.), Sage Publications, Newbury Park.

Kumar, T. (2017). The Impact of CSR on Pharmaceutical Sector: Evidence from Incepta Pharmaceutical Company. *MAYFEB Journal of Business and Management*, 3(2017), pp.1-9.

Lavipharm (n.d.). Corporate Social Responsibility. Retrieved September 6, 2020 from: <https://www.lavipharm.com/corporate-social-responsibility/>

Lee, M. and Kohler, J. (2010). Benchmarking and Transparency: Incentives for the Pharmaceutical Industry's Corporate Social Responsibility. *Journal of Business Ethics*, 95, pp.641-658

Leisinger, K. (2005). The Corporate Social Responsibility of the Pharmaceutical Industry: Idealism Without Illusion and Realism Without Resignation. *Business Ethics Quarterly*, 15(4), pp.577-594.

Levitt, T. (1983) The Globalization of Markets. *Harvard Business Review*, 61(3), pp.92-102.

Luo, X. and Bhattacharya, C. (2006). Corporate Social Responsibility, Customer Satisfaction, and Market Value. *Journal of Marketing*, 70(4), pp.1-18.

Maignan, I. and Ferrell, O. (2000). Measuring Corporate Citizenship in Two Countries: The Case of the United States and France. *Journal of Business Ethics*, 23(3), pp.283-297.

Mahoney, J. (2012). Towards a Stakeholder Theory of Strategic Management. Towards a New Theory of the Firm. In: *IESE Research Unit, Forthcoming, 110*. Barcelona, Spain.

Matten, D. and Moon, J. (2004). Implicit and Explicit CSR: A Conceptual Framework for Understanding CSR in Europe. ICCSR Research Paper Series (29-2004), University of Nottingham.

Medicair (n.d.). Corporate Responsibility. Retrieved August 31, 2020 from: <https://medicaigroup.com/el/corporate-responsibility/>

Medochemie (n.d.). Corporate Social Responsibility. Retrieved September 2, 2020 from: <https://www.medochemie.com/Other-Pages/CSR.aspx>

Mitchell, R., Agle, B. and Wood, D. (1997). Toward a Theory of Stakeholder Identification and Salience: Defining the Principle of Who and What Really Counts. *Academy of Management Review*, 22(4), pp.853-886.

Mittal, R., Sinha, N. and Singh, A. (2008). An Analysis of Linkage between Economic Value Added and Corporate Social Responsibility. *Management Decision*, 46(9), pp.1437-1443.

Minerva Pharmaceutical (n.d.). Corporate Responsibility. Retrieved September 7, 2020 from: <https://www.minervapharmaceutical.gr/corporate-responsibility/>

Mobus, J. (2005). Mandatory Environmental Disclosure in a Legitimacy Theory Context. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 18(4), pp.492-517.

Moir, L. (2001). What do we mean by Corporate Social Responsibility? *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 1(2), pp.16-22.

- Nasrullah, N. and Rahim, M. (2014). *CSR in Private Enterprises in Developing Countries. Evidences from the Ready-Made Garments Industry in Bangladesh*. New York, NY: Springer.
- Nicolau, J. (2008). Corporate Social Responsibility: Worth-creating Activities. *Annals of Tourism Research*, 35(4), pp.990-1006.
- Nikolaou, I., Evangelinos, K. and Allan, S. (2013). A Reverse Logistics Social Responsibility Evaluation Framework Based on the Triple Bottom Line Approach. *Journal of Cleaner Production*, 56, pp.173-184.
- Nisberg, J. (1988). *The Random House Handbook of Business Terms*. New York, NY: Random House.
- Opus-Materia (n.d.). About Opus Materia. Retrieved September 4, 2020 from: <https://www.opusmateria.gr/etairia>
- Orlitzky, M., Schmidt, F. and Rynes, S. (2003). Corporate Social and Financial Performance: A Meta-Analysis. *Organization Studies*, 24(3), pp.403-441.
- Patten, D. (1992). Intra-industry Environmental Disclosures in Response to the Alaskan Oil Spill: A Note on Legitimacy Theory. *Accounting, Organizations and Society*, 17(5), pp.471-475.
- Pharmathen (n.d.). Corporate Social Responsibility. Retrieved September 3, 2020 from: <https://www.pharmathen.com/about/responsibility>
- Piercy, N. and Lane, N. (2009). Corporate Social Responsibility: Impacts on Strategic Marketing and Customer Value. *The Marketing Review*, 9(4), pp.335-360.
- Pinkston, T. and Carroll, A. (1996). A Retrospective Examination of CSR Orientations: Have They Changed? *Journal of Business Ethics*, 15(2), pp.199-206.
- Pirsch, J., Gupta, S. and Grau, S. (2007). A Framework for Understanding Corporate Social Responsibility Programs as a Continuum: An Exploratory Study. *Journal of Business Ethics*, 70(2), pp.125-140.

- Pour, B., Nazari, K. and Emami, M. (2014). Corporate Social Responsibility: A Literature Review. *African Journal of Business Management*, 8(7), pp.228-234.
- Rafarm (n.d.). News. Retrieved September 6, 2020 from: <https://www.rafarm.gr/news.html?layout=blog>
- Rahman, S. (2011). Evaluation of Definitions: Ten Dimensions of Corporate Social Responsibility. *World Review of Business Research*, 1(1), pp.166-176.
- Rontis (n.d.). About Us. Retrieved August 31, 2020 from: <https://rontis.com/about-us/>
- Rosamaria, C. and Robert, C. (2011). Historical Background of Corporate Social Responsibility. *Social Responsibility Journal*, 7(4), pp.528-539.
- Ruf, B., Muralidhar, K., Brown, M., Janney, J. and Paul, K. (2001). An Empirical Investigation of the Relationship between Change in Corporate Social Performance and Financial Performance: A Stakeholder Theory Perspective. *Journal of Business Ethics*, 32, pp.143-156.
- Salvioni, D., Gennari, F. and Astori, R. (2015). Corporate Responsibility and Ethical Culture in Pharmaceutical Industry. *Journal of Business and Economic Policy*, 2(2), pp.62-84.
- Saunders, M., Lewis, P. and Thornhill, A. (2009). *Research Methods for Business Students*. (5th ed.), Harlow, Pearson Education
- Sawant, P. (2014). Corporate Social Responsibility of Select Pharma Companies in India: An Exploratory Study. *Global Journal of Commerce & Management Perspective*, 3(4), pp.205-219.
- Scherer, A. and Palazzo, G. (2008). Corporate Social Responsibility, Government and Civil Society. In Crane A. (Eds), *The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility* (pp.413-431). New York: Oxford University Press.
- Schwartz, M. and Carroll, A. (2003). Corporate Social Responsibility: A Three-Domain Approach. *Business Ethics Quarterly*, 13(4), pp.503-530.
- Secchi, D. (2007). Utilitarian, Managerial and Relational Theories of Corporate Social Responsibility. *International Journal of Management Reviews*, 9(4), pp.347-373.

Sharma, S. and Vredenburg, H. (1998). Proactive Corporate Environmental Strategy and the Development of Competitively Valuable Organizational Capabilities. *Strategic Management Journal*, 19(8), pp.729-753.

Sharma, A. and Gupta, N. (2003). The New Era of Corporate Social Responsibility. *International Research Journal of Management Science and Technology*, 5(1), pp.191-205.

Silva Filho, C., Carvalho de Benedicto, S., Sugahara, C. and Rosa Georges, M. (2019). Corporate Social Responsibility of Pharmaceutical Industry in Brazil. *International Journal of Humanities and Social Science*, 9(1), pp.40-50.

Slack, N., Bardon-Jones, A. and Johnston, R. (2013). *Operations Management*. 7th ed. London, UK: Pearson plc.

Slavic, M. (2015) Corporate Social Responsibility and Social Responsibility of Management. In: PhD Thesis. Karlovac University of Applied Sciences. Business Department.

S.M. Pharmaceuticals (n.d.). Responsibility. Retrieved September 2, 2020 from: <http://www.smpharmaceuticals.com/>

Stone, P., Dunphy, D., Smith, M. and Ogllvie, D. (1966). *The General Inquirer: A Computer Approach to Content Analysis*. (ed.), Cambridge: MIT Press

Suchman, M. (1995). Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches. *Academy of Management Review*, 20(3), pp.571-610.

Surroca, J., Tribo, J. and Waddock, S. (2009). Corporate Responsibility and Financial Performance: The Role of Intangible Resource. *Strategic Management Journal*, 31(5), pp.463-490.

SYN Innovation Laboratories S.A. (n.d.). Values. Retrieved September 2, 2020 from: <http://www.syn-lab.gr/about-syn/index.html>

Szczuka, M. (2015). Social Dimension of Sustainability in CSR Standards. *Procedia Manufacturing*, 3, pp.4800-4807.

- Teva (n.d.). Our Impact. Retrieved September 3, 2020, from: <https://www.teva.gr/ourimpact/>
- Tolve, A. (2011). Pharma and CSR: Why Good Deeds Are Good Business. Eye of Pharma [online], available at: <https://social.eyeforpharma.com/commercial/pharma-and-csr-why-good-deeds-are-good-business> [Accessed 20 August 2020]
- Van Haastreht, B. and Amiabel, M. (2010). The Strategic Importance of Corporate Social Engagement. *Journal of Sponsorship*, 3(3), pp.260-264.
- Vianex (n.d.). Corporate Social Responsibility. Retrieved August 31, 2020 from: <https://www.vianex.gr/etairia/sub-eke>
- Vitezic, N. (2010). A Measurement System of Corporate Social Responsibility in the Pharmaceutical Industry of the Region. *International Journal of Management & Information Systems*, 14(5), pp.57-67.
- Volodina, A., Sax, S. and Anderson, S. (2009). Corporate Social Responsibility in Countries with Mature and Emerging Pharmaceutical Sectors. *Pharmacy Practices*, 7(4), pp.228-237.
- Yang, M., Bento, P. and Akbar, A. (2019). Does CSR Influence Firm Performance Indicators? Evidence from Chinese Pharmaceutical Enterprises. *Sustainability*, 11, pp.1-18.
- Waddock, S. (2008). Building a New Institutional Infrastructure for Corporate Responsibility. *Academy of Management Perspectives*, 22(3), pp.87-108.
- Waddock, S. and Graves, S. (1997). The Corporate Social Performance - Financial Performance Link. *Strategic Management Journal*, 18(4), pp.303-319.
- Wagner, M., Van Phu, N., Azomahou, T. and Wehrmeyer, W. (2002). The Relationship between the Environmental and Economic Performance of Firms: An Empirical Analysis of the European Paper Industry. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 9(3), pp.133-146.
- Weber, R. (1990). *Basic Content Analysis*. (ed.), Sage Publications, Newbury Park, CA.
- Welford, R. and Frost, S. (2006). Corporate Social Responsibility in Asian Supply Chains. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 13(3), pp.166-176.

West, T. (2012). Corporate Social Responsibility within the Pharmaceutical Industry. Thesis for the Degree of Doctor of Philosophy, University of Saskatchewan, CDN

WinMedica (n.d.). Corporate Social Responsibility. Retrieved September 6, 2020 from: <https://winmedica.gr/%ce%b5%cf%84%ce%b1%ce%b9%cf%81%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%ce%ba%ce%bf%ce%b9%ce%bd%cf%89%ce%bd%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%ce%b5%cf%85%ce%b8%cf%8d%ce%bd%ce%b7/>

Yu, Y. and Choi, Y. (2016). Stakeholder Pressure and CSR Adoption: The Mediating Role of Organizational Culture for Chinese Companies. *The Social Science Journal*, 53(2), pp.226-234.

Ελληνική βιβλιογραφία

IOBE (2019). Η Φαρμακευτική Αγορά στην Ελλάδα. Γεγονότα και Στοιχεία 2018. [online] διαθέσιμο στο http://iobe.gr/docs/research/RES_05_A_22042019_REP_GR.PDF [Ανακτήθηκε στις 22 Αυγούστου 2020]